

Käytännön opas

Brussels IIa -asetuksen

soveltamiseen

Sisällysluettelo

1. Yleistä	4
1.1. Maantieteellinen soveltamisala – 2 artiklan 3 kohta	5
1.2. Alkusäännökset – 72 artikla	5
1.3. Siirtymäsäännökset – 64 artikla	5
2. Avioliittoasiat	8
2.1. Johdanto	9
2.2. Avioliittoasioita koskevien säännösten aineellinen soveltamisala	9
2.3. Millä tuomioistuimilla on toimivalta avioliittoasioissa	9
2.4. Vireilläolo – mitä tapahtuu, jos menettely pannaan vireille kahdessa eri jäsenvaltiossa? (19 artiklan 1 kohta)	15
2.5. Avioliittoasioita koskevien tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano	16
3. Vanhempainvastuu	18
3.1. Aineellinen soveltamisala	19
3.2. Minkä jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta vanhempainvastuuta koskevista asioista?	23
3.3. Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn – 15 artikla	34
3.4. Mitä tapahtuu, jos menettely pannaan vireille kahdessa eri jäsenvaltiossa?	38
3.5. Tunnustaminen ja täytäntöönpano – Yleistä	40
3.6. Tapaamisoikeutta (yhteydenpitoa) koskevat säännöt – tunnustaminen ja täytäntöönpano – 40 ja 41 artikla	43
4. Kansainvälistä lapsikaappausta koskevat säännöt EU:ssa	48
4.1. Yleistä – 10, 11, 40, 42, 55 ja 62 artikla	49
4.2. Toimivaltakysymykset lapsikaappaustapauksissa	51
4.3. Säännöt, joiden tarkoituksena on varmistaa lapsen välitön palauttaminen – 11 artiklan 1–5 kohta	53
4.4. Entä jos tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta? – 11 artiklan 6 ja 7 kohta	58

5. Täytäntöönpano	68
5.1. Täytäntöönpanon merkitys – yleistä	69
5.2. Tuomio on pantava täytäntöön samoin edellytyksin kuin jos se olisi annettu kyseisessä jäsenvaltiossa – 47 artiklan 2 kohta	70
5.3. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö	71
6. Lapsen kuuleminen – 23, 41 ja 42 artikla	76
6.1. Lapsille on annettava mahdollisuus esittää mielipiteensä	77
6.2. Poikkeus lapsen mielipiteen kuulemista koskevaan velvollisuuteen	77
6.3. Menettely lapsen mielipiteen kuulemiseksi	77
6.4. Miten lapsen kuuleminen toteutetaan	77
6.5. Lapsen kuulemista koskeva koulutus	78
6.6. Lapsen mielipiteen kuulemisen tarkoitus	78
6.7. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista	80
7. Keskusviranomaisten ja tuomioistuinten välinen yhteistyö – 53–58 artikla	82
7.1. Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto – 54 artikla	83
7.2. Keskusviranomaisten tehtävät – 55 artikla	83
7.3. Sopimukseen pääsemisen helpottaminen – 55 artiklan e kohta	83
7.4. Lasten sijoittaminen laitokseen tai perheeseen toiseen jäsenvaltioon – 56 artikla	83
7.5. Keskusviranomaisten resurssit	85
7.6. Tuomioistuinten yhteistyö	85
7.7. Yhteystuomarit	86
8. Asetuksen ja lasten suojelua koskevan vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen suhde toisiinsa – 61 ja 62 artikla	88
8.1. Kyseisten asiakirjojen soveltamisala	89
8.2. Ratifiointi EU:n jäsenvaltioissa	89
8.3. Mitkä asiat kuuluvat asetuksen, mitkä vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan? – 61 ja 62 artikla	89
Oppaan taulukoiden ja kaavioiden luettelo	92
Oppaassa mainittujen oikeustapausten luettelo	92

1. Yleistä

1.1. Maantieteellinen soveltamisala – 2 artiklan 3 kohta

Asetusta, joka tunnetaan nimellä Bryssel IIa -asetus⁽¹⁾, sovelletaan kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Tanskaa. Asetusta sovelletaan sellaisenaan jäsenvaltioissa, joita se sitoo, ja kansalliseen lainsäädäntöön nähdessä ensisijaisesti.

1.2. Alkusäännökset – 72 artikla

Asetusta on sovellettu 1. maaliskuuta 2005 alkaen tuolloisten 24 jäsenvaltion osalta ja Euroopan unioniin sen jälkeen liittyneiden valtioiden osalta niiden liittymispäivästä alkaen⁽²⁾. Asetusta sovelletaan kokonaisuudessaan

- asiaa koskeviin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille
- virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu tai rekisteröity ja
- osapuolten välisiin sopimuksiin, jotka on tehty 72 artiklan (64 artiklan 1 kohdan) mukaisen asetuksen soveltamisen alkamispäivän jälkeen.

(1) Neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta.

(2) Bulgaria ja Romania 1. tammikuuta 2007 alkaen ja Kroatia 1. heinäkuuta 2013 alkaen.

1.3. Siirtymäsäännökset – 64 artikla

Tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia asetuksen säännöksiä sovelletaan ennen 1. maaliskuuta 2005 aloitettujen oikeudenkäyntimenettelyjen osalta seuraaviin kolmeen ryhmään:

- a) tuomiot, jotka on annettu 1. maaliskuuta 2005 tai sen jälkeen menettelyissä, jotka on pantu vireille ennen kyseistä päivää mutta Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen (64 artiklan 2 kohta)⁽³⁾;
- b) tuomiot, jotka on annettu ennen 1. maaliskuuta 2005 menettelyissä, jotka on pantu vireille Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen sen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa (64 artiklan 3 kohta); ja
- c) tuomiot, jotka on annettu ennen 1. maaliskuuta 2005 mutta Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen menettelyissä, jotka on pantu vireille ennen Bryssel II -asetuksen voimaantuloa (64 artiklan 4 kohta).

Tällaiset näihin ryhmiin kuuluvat tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön asetuksen III luvun mukaisesti, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- ryhmiin a ja c kuuluvat tuomiot: jos säännöt, joiden Eljalla tuomioistuin on antanut tuomion, ovat joko asetuksen tai Bryssel II -asetuksen taikka tuomion antaneen jäsenvaltion ja täytäntöönpanevan jäsenvaltion välillä

(3) Neuvoston asetus (EY) N:o 1347/2000; EUVL L 160, 30.6.2000, s. 19. Bryssel II -asetus tuli voimaan 1. maaliskuuta 2001.

oikeudenkäyntimenettelyn vireillepääajankohdalla voimassa olleen yleissopimuksen mukaiset, ja

- ryhmiin b ja c kuuluvat tuomiot: ehtona on lisäksi, että tuomiot koskevat avioeroa, asumuseroa tai avioliiton mitätöintiä taikka puolisojen yhteisten lasten huoltoa, josta päätetään tällaisten avioliittoa koskevien menettelyjen yhteydessä.

On huomattava, että asetuksen III luku, jossa säädetään tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntönpäytästä, sovelletaan näihin tuomioihin kokonaisuudessaan, siis myös 4 jakson sääntöjä, joiden mukaan tietyntyyppisiin tuomioihin ei enää tarvitse soveltaa eksekvatuurimenettelyä (ks. 3 luku, 3.6 kohta ja 4 luku).

2. Avioliittoasiat

2.1. Johdanto

Asetuksen avioliittoa koskevat säännökset on otettu lähes sellaisinaan Bryssel II -asetuksesta⁽⁴⁾. Kyseiseen asetukseen oli puolestaan otettu samaa asiaa koskevat säännökset 28. toukokuuta 1998 tehdystä yleissopimuksesta⁽⁵⁾, joka ei koskaan tullut voimaan. Tulkintoja, joita yleissopimuksesta ja asetuksesta on esitetty, voidaan näin ollen käyttää avioliittoasioita koskevana ohjenuorana myös tämän asetuksen yhteydessä. Tässä yhteydessä voi olla hyötyä esimerkiksi yleissopimusta koskevasta selitysmuistiosta⁽⁶⁾.

2.2. Avioliittoasioita koskevien säännösten aineellinen soveltamisala

Asetus sisältää sääntöjä toimivallan määräytymisestä ja tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioeroa, asumuseroa ja avioliiton mitätöintiä ("avioliittoasiat") koskevista siviilioikeudellisissa asioissa. Se ei koske avioeron syitä tai avioeroon sovellettavaa lainsäädäntöä⁽⁷⁾.

(4) Ks. edellä alaviite 3.

(5) EYVL C 221, 16.7.1998, s. 1.

(6) EYVL C 221, 16.7.1998, s. 27.

(7) Ks. neuvoston asetus (EU) N:o 1259/2010, annettu 20 päivänä joulukuuta 2010, EUVL L 343, 29.12.2010, s. 10 (ei sovelleta kaikissa jäsenvaltioissa).

eikä liitännäistoimenpiteitä, kuten elatusvelvoitteita⁽⁸⁾, avioliiton varallisuusoukeudellisia vaikutuksia⁽⁹⁾ tai perintökysymyksiä⁽¹⁰⁾.

2.3. Millä tuomioistuimilla on toimivalta avioliittoasioissa

2.3.1. Johdanto toimivaltaa koskeviin sääntöihin

Asetuksen 3 artiklan toimivaltasäännöissä määritetään jäsenvaltio, jonka tuomioistuimilla on toimivalta, ei yksittäistä toimivaltaista tuomioistuinta kyseisessä jäsenvaltiossa. Kysymys avioliittoasioissa toimivaltaisesta tuomioistuimesta jätetään ratkaistavaksi kunkin jäsenvaltion lainsäädännön mukaan.

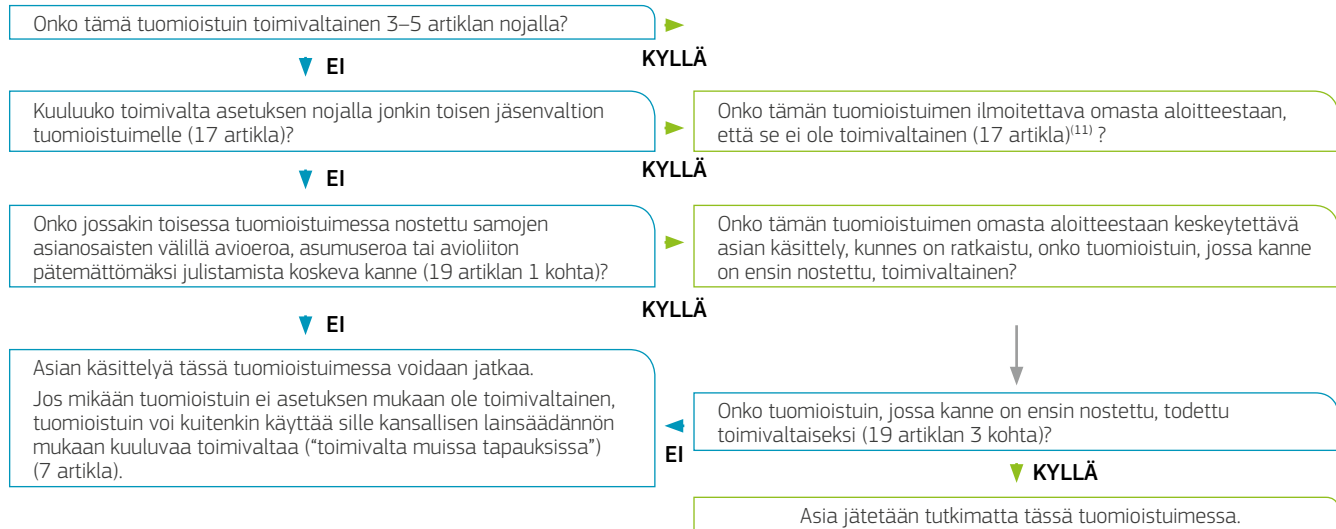
(8) Ks. neuvoston asetus (EY) N:o 4/2009, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008, EUVL L 7, 10.1.2009, s. 1.

(9) Ks. ehdotus neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista sekä päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta aviovarallisuusuhteita koskevista asioissa, KOM(2011) 126, 16.3.2011.

(10) Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 650/2012, annettu 4 päivänä heinäkuuta 2012, EUVL L 201, 27.7.2012, s. 107 (ei sovelleta kaikissa jäsenvaltioissa).

2.3.2. Toimivaltaa koskevat säännöt – oikeudellinen analyysi

Kun tuomioistuin saa käsiteltäväkseen avioerohakemuksen, tuomari analysoi tilannetta seuraavasti:

(11) Ks. 2.3.5 kohta.

2.3.3. Avoliittoasioita koskevan toimivallan perusteet – 3 artikla

Avoliittoasioissa ei ole olemassa yleistä toimivaltasääntöä. Sen sijaan 3 artiklassa luetellaan seitsemän toimivaltaperustetta. Puolisot voivat hakea avioeroa sen jäsenvaltion tuomioistuimissa,

- jonka alueella on puolisoiden asuinpaikka
- jonka alueella on puolisoiden viimeinen asuinpaikka, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen
- jonka alueella on jommankumman puolison asuinpaikka, jos puolisot jättävät yhteisen hakemuksen
- jonka alueella on vastaajan asuinpaikka
- jonka alueella on hakijan asuinpaikka, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan ennen hakemuksen tekemistä
- jonka alueella on hakijan asuinpaikka, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan ennen hakemuksen tekemistä ja hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen, tai
- jonka kansalaisuus molemmilla puolisoilla on (Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin osalta yhteinen ”kotipaikka” (domicile)).

2.3.4. Toimivallan perusteiden vaihtoehtoinen luonne

Toimivallan perusteet avoliittoasioissa ovat vaihtoehtoisia, toisin sanoen niiden välillä ei ole hierarkiaa tai ensisijaisuusjärjestystä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oli päätettävä asiassa *Hadadi*⁽¹²⁾, oliko tällaista hierarkiaa olemassa, sillä molemmilla aviopuolisoilla oli samojen kahden

(12) Ks. yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-168-08, *Hadadi v. Hadadi*, tuomio 16.7.2009, Kok., s. I-6871.

jäsenvaltion kansalaisuus. Tuomioistuimen tuomion olennainen sisältö esitetään jäljempänä olevassa laatikossa.

Aviopuolisot asuivat yhdessä, ja heidän asuinpaikkansa oli maassa A. Kumpikin heistä oli sekä kyseisen jäsenvaltion että jäsenvaltion B kansalainen. Puolisoiden muutettua erilleen sekä V että M hakivat avioeroa, V maassa A ja neljä päivää myöhemmin M maassa B. Molemmat jatkoivat asumista maassa A. Maan B tuomioistuin myönsi avioeron, joten avioero oli sen vuoksi periaatteessa tunnustettavissa ja pantavissa täytäntöön.

Sen sijaan maan A ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kieltäytyi hyväksymästä V:n tekemää avioerohakemusta. V:n haettua päätökseen muutosta maan A muutoksenhakutuomioistuin muutti päätöstä ja totesi, että maan B tuomioistuimen päätöstä ei voitu tunnustaa maassa A. M haki tähän muutosta ja asia siirrettiin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitettiin kolme kysymystä:

- Onko asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että tapauksessa, jossa puolisoilla on sekä sen jäsenvaltion kansalaisuus, jonka tuomioistuimen käsiteltäväksi asia on saatettu, että Euroopan unionin jonkin toisen jäsenvaltion kansalaisuus, etusija on annettava sen jäsenvaltion kansalaisuudelle, jonka tuomioistuimen käsiteltäväksi asia on saatettu?
- Jos edellä esitettyyn kysymykseen vastataan kieltävästi, onko kyseistä säännöstä tulkittava siten, että siinä tapauksessa,

että molemmilla puolisoilla on samojen kahden jäsenvaltion kansalaisuudet, siinä tarkoitetaan heidän kannaltaan vahvinta näistä kahdesta kansalaisuudesta?

- Jos toiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, onko näin ollen katsottava, että puolisoille annetaan kyseisessä säännöksessä lisävaihtoehto, eli he voivat valintansa mukaan saattaa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi kummassa tahansa niistä kahdesta jäsenvaltiosta, joiden kansalaisuudet heillä molemmilla on?

Yhteisöjen tuomioistuin vastasi seuraavasti:

- Kun pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion (tässä tapauksessa maa A) tuomioistuimen on tutkittava, olisiko tuomion antaneen jäsenvaltion (tässä tapauksessa maa B) tuomioistuin ollut toimivaltainen asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla, tämä viimeksi mainittu säännös on esteenä sille, että maan A tuomioistuin pitää puolisoita, jotka molemmat ovat sekä maan A että maan B kansalaisia, ainoastaan maan A kansalaisina. Maan A tuomioistuimen on päivästoin otettava huomioon, että puoliset ovat myös maan B kansalaisia ja että tämän maan tuomioistuimet olisivat siis voineet olla toimivaltaisia käsittelemään oikeudenkäyntiasian.
- Toimivallan jakamista koskevan järjestelmän, josta asetuksessa säädetään aviosuhteen purkamisen osalta, tarkoituksena ei ole tehdä mahdottomaksi, että usea tuomioistuin on toimivaltainen. Siinä säädetään päivästoin nimenomaisesti, että usea tuomioistuin voi olla samanaikaisesti toimivaltainen, eikä niiden välille ole säädetty hierarkiaa.

- Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetellut kriteerit perustuvat monessa suhteessa puolisoitten asuinpaikkaan, kun taas saman kohdan b alakohdassa säädetyn kriteerin mukaan toimivaltaisia ovat sen jäsenvaltion tuomioistuimet, ”jonka kansalaisia molemmat puoliset ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ”kotipaikka”. Lukuun ottamatta tapausta, jossa on kyse näistä kahdesta viimeksi mainitusta jäsenvaltiosta, muiden jäsenvaltioiden, joiden kansalaisia puoliset ovat, tuomioistuimet ovat siis toimivaltaisia käsittelemään asiat, jotka koskevat aviosuhteen purkamista.
- Toiseen ja kolmanteen kysymykseen on siis vastattava, että kun molemmat puoliset ovat kahden saman jäsenvaltion kansalaisia, asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohta on esteenä sille, että näistä jäsenvaltioista toisen tuomioistuinten toimivalta syrjäytetään sillä perusteella, että hakijalla ei ole tähän valtioon muita siteitä. Jäsenvaltioiden, joiden kansalaisia puoliset ovat, tuomioistuimet ovat päivästoin toimivaltaisia kyseisen säännöksen nojalla, ja puoliset voivat valita jäsenvaltion tuomioistuimen, jossa oikeudenkäyntiasia pannaan vireille.

2.3.5. Toimivallan tutkiminen – 17 artikla

Jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee asiaa, jossa se ei asetuksen mukaan ole toimivaltainen mutta jonka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin antoi A:ta⁽¹³⁾ koskevassa asiassa seuraavan ohjeistuksen tuomioistuimen toiminnalle:

(13) Asia C-523/07, A, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2805.

Jos jäsenvaltion tuomioistuin ei ole lainkaan toimivaltainen, sen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, mutta se ei ole velvollinen siirtämään asiaa toiseen tuomioistuimeen. Kansallisen tuomioistuimen, joka on omasta aloitteestaan jättänyt asian tutkimatta, on kuitenkin ilmoitettava siitä suoraan tai asetuksen N:o 2201/2003 53 artiklan nojalla nimetyn keskusviranomaisen välityksellä toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle, mikäli lapsen edun suoja sitä edellyttää.

2.3.6. Esimerkkejä toimivaltasääntöjen soveltamisesta

Esimerkki 1: Puolisoiden asuinpaikka on samassa jäsenvaltiossa

Mies on jäsenvaltion A kansalainen ja vaimo jäsenvaltion B kansalainen. Aviopari asuu jäsenvaltiossa C. Muutaman vuoden kuluttua liitto alkaa rakoilla, ja vaimo haluaa erota. Asetuksen 3 artiklan nojalla kumpi tahansa puoliso voi hakea eroa ainoastaan jäsenvaltion C tuomioistuimessa, koska heidän asuinpaikkansa on kyseisessä jäsenvaltiossa. Vaimo ei voi viedä asiaa jäsenvaltion B tuomioistuimeen, vaikka hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen, koska 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa edellytetään, että molempien puolisoiden on oltava kyseisen jäsenvaltion kansalaisia.

Esimerkki 2: Puolisoiden asuinpaikat ovat eri jäsenvaltioissa

Puolisot, jotka aiemmin asuivat yhdessä jäsenvaltiossa A, ovat muuttaneet erilleen. M, joka on kyseisen valtion kansalainen, jää sinne, mutta V menee jäsenvaltioon B, jonka kansalainen hän on. Puolisoilla on seuraavat vaihtoehdot: Sekä M että V voivat hakea avioeroa maan A tuomioistuimessa sillä perusteella, että se oli molempien puolisoiden viimeinen asuinpaikka ja että M asuu siellä edelleen; M voi tehdä hakemuksen myös maan B tuomioistuimeen sen jälkeen kun V:n asuinpaikka on siellä. V voi hakea avioeroa myös maan A tuomioistuimessa sillä perusteella, että M:n asuinpaikka on siellä, ja maan B tuomioistuimessa, koska hän on kyseisen maan kansalainen ja hänen asuinpaikkansa on siellä, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä.

Esimerkki 3: Molemmat puolisot ovat saman jäsenvaltion kansalaisia

Puolisot M ja V ovat kumpikin jäsenvaltion P kansalaisia mutta ovat asuneet maassa A. Muutettuaan erilleen he muuttavat maasta A; M jäsenvaltioon B ja V jäsenvaltioon C. Kumpi tahansa puoliso voi jättää hakemuksen välittömästi maan P tuomioistuimeen sillä perusteella, että molemmat puolisot ovat sen kansalaisia. Vaihtoehtoisesti kumpi tahansa voi tehdä hakemuksen oman uuden asuinpaikkansa tuomioistuimeen asuttuaan siellä vähintään vuoden ajan.

Esimerkki 4: Puolisot ovat eri jäsenvaltioiden kansalaisia

Puolisot V ja M asuvat jäsenvaltiossa S, ja V on jäsenvaltion G kansalainen, M jäsenvaltion H kansalainen. Heidän muutettuaan erilleen V palaa maahan G, kun taas M muuttaa jäsenvaltioon N. Tässä tapauksessa on seuraavat vaihtoehdot: V voi hakea avioeroa maan N tuomioistuimessa M:n saatua asuinpaikan siellä; V voi hakea avioeroa myös maassa G, jonka kansalainen hän on, kun hän on saanut asuinpaikan siellä ja asunut siellä kuuden kuukauden ajan. Myös M voi hakea avioeroa maassa G, kun V on saanut asuinpaikan siellä; M voi hakea avioeroa maassa N vasta, kun hän on asunut siellä vuoden ajan ja saanut asuinpaikan siellä.

Esimerkki 5: toinen puolisoista ei ole EU:n jäsenvaltion kansalainen

Ennen erilleen muuttamista puolisot asuivat yhdessä ja heidän yhteinen asuinpaikkansa oli jäsenvaltiossa A. V on jäsenvaltion B kansalainen, kun taas M on EU:n ulkopuolisen maan C kansalainen. Pariskunnan muutettua erilleen V jää jäsenvaltioon A ja M palaa asumaan maahan C. Sekä M että V voivat hakea avioeroa maan A tuomioistuimessa sillä perusteella, että se oli molempien puolisoitten viimeinen asuinpaikka ja että V asuu siellä edelleen. Jos V olisi muuttanut pois maasta A asumaan maahan B, jonka kansalainen hän on, hän olisi voinut tehdä siellä hakemuksen, kun hänellä on siellä asuinpaikka, jos hän oli asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan ennen hakemuksen tekemistä.

Tällaisen tilanteen näkökohtia käsiteltiin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa⁽¹⁴⁾, jossa vaimo väitti, ettei asetuksen mukaista toimivaltaperustetta ollut, koska aviomiehellä ei ollut asuinpaikkaa Euroopan unionin jäsenvaltiossa eikä hän ollut minkään jäsenvaltion kansalainen. Vaimon mukaan maan B kansallisen lainsäädännön mukaan kyseisen jäsenvaltion, jonka kansalainen hän itse on, tuomioistuimet olivat toimivaltaisia asetuksen 6 ja 7 artiklan perusteella.

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos jäsenvaltion tuomioistuin on asetuksen nojalla toimivaltainen, toisen tuomioistuimen, jossa on nostettu kanne, on 17 artiklan mukaisesti jätettävä asia käsittelemättä, ja näin 6 ja 7 artiklaa ei voida käyttää mahdollistamaan sitä, että jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisten toimivaltasääntöjen perusteella määritetään, mikä tuomioistuin on toimivaltainen.

(14) Ks. asia C-68/07 Sundelind Lopez v. Lopez Lizazo, tuomio 29.11.2007, Kok., s. I-10403.

2.3.7. Toimivaltasääntöjen yksinomainen luonne – 6 artikla

Perusteet ovat yksinomaisia siinä mielessä, että puoliso, jonka asuinpaikka on jossakin jäsenvaltiossa tai joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen (tai jonka kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa tai Irlannissa), voidaan haastaa oikeuteen toisessa jäsenvaltiossa ainoastaan asetuksen 3–5 artiklan sääntöjen nojalla.

2.3.8. Toimivalta muissa tapauksissa – 7 artikla

Jos minkään jäsenvaltion tuomioistuin ei ole asetuksen 3–5 artiklan sääntöjen perusteella toimivaltainen, saatetaan soveltaa kunkin jäsenvaltion kansallisia toimivaltasääntöjä sen määrittämiseksi, onko minkään jäsenvaltion tuomioistuin toimivaltainen. Kuitenkin kyseisissä artikloissa säädettyjen sääntöjen yksinomaisen luonteen vuoksi, kuten 6 artiklassa säädetään, 7 artiklan 1 kohdan sääntöä sovelletaan ainoastaan vastaajaan, jonka asuinpaikka ei ole jonkin jäsenvaltion alueella ja joka ei ole jonkin jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jonka ”kotipaikka” ei ole jommankumman viimeksi mainitun jäsenvaltion alueella. Kyseisen jäsenvaltion kansalainen sekä minkä tahansa muun jäsenvaltion kansalainen, jonka asuinpaikka on kyseisen valtion alueella, voi vedota siinä jäsenvaltiossa sovellettaviin toimivaltasääntöihin tällaista vastaajaa vastaan⁽¹⁵⁾.

2.3.9. Avioeroa käsittelevän tuomioistuimen toimivallasta sopiminen vanhempainvastuuta koskevissa kysymyksissä

Asetuksen 12 artiklan oikeuspaikkasääntö määrää, että tuomioistuin, jolta avioeroa haetaan asetuksen nojalla, on tietyin edellytyksin toimivaltainen käsittelemään myös avioeroon liittyvän vanhempainvastuuta koskevan asian⁽¹⁶⁾.

(15) Ks. esimerkki 5 edellä olevassa 2.3.6 kohdassa ja edellinen alaviite.

(16) Ks. jäljempänä 3.2.6 kohta.

2.4. Vireilläolo – mitä tapahtuu, jos menettely pannaan vireille kahdessa eri jäsenvaltiossa? (19 artiklan 1 kohta)

Kun jokin tuomioistuin on saanut asian käsiteltäväkseen asetuksen 3 artiklan nojalla ja julistautunut toimivaltaiseksi, muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet eivät enää ole toimivaltaisia, vaan niiden on hylättävä samassa asiassa myöhemmin tehdyt hakemukset. Tämän vireilläolosäännön (*lis pendens*) tarkoituksena on taata oikeusvarmuus ja välttää rinnakkaiset menettelyt ja keskenään ristiriidassa olevien tuomioiden antaminen.

Asetuksen 19 artiklan 1 kohta kattaa kaksi tilannetta:

- samaa aihetta ja asiaa koskevat menettelyt on pantu vireille eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa ja
- menettelyt, jotka eivät liity samaan asiaan, mutta jotka on ”käsiteltävä samassa yhteydessä”, pannaan vireille eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Tilanteiden a ja b eroa voidaan havainnollistaa seuraavasti: jos kumpikin puoliso hakee avioeroa eri jäsenvaltiossa, sovelletaan a kohdan mukaista sääntöä, koska menettelyt koskevat samaa asiaa. Jos taas toinen puoliso hakee avioeroa yhdessä jäsenvaltiossa ja toinen aloittaa toisessa jäsenvaltiossa menettelyn avioliiton pätemättömäksi julistamiseksi, sovelletaan b kohdan sääntöä, koska vaikka menettelyt eivät koske samaa asiaa, menettelyt liittyvät silti toisiinsa tai ne on käsiteltävä samassa yhteydessä.

2.5. Avioliittoasioita koskevien tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano

2.5.1. Ei erityistä menettelyä tuomion tunnustamiseksi – 21 artiklan 2 kohta

Yhdessä EU:n jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamiseksi toisessa jäsenvaltiossa ei periaatteessa tarvitse käyttää mitään erityistä menettelyä. Erityisesti jos tuomioon ei haeta muutosta tai siihen ei tuomion antaneessa jäsenvaltiossa enää voi hakea muutosta, ei vaadita mitään erityistä menettelyä siviilissäätöä koskevien rekistereiden päivittämiseksi jäsenvaltiossa tuomion perusteella. Tämä on tärkeää siksi, että käytännön kannalta tämä tarkoittaa sitä, että jos henkilö haluaa mennä naimisiin jonkun toisen kanssa avioeron jälkeen, olisi vaadittava vain itse tuomion esittämistä sen jäsenvaltion viranomaisille, jossa uusi avioliitto on tarkoitus solmia, vahvistukseksi siitä, että kyseinen henkilö on eronnut ja voi solmia uuden avioliiton.

2.5.2. Menettely tuomion tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi – 21 ja 23–39 artikla

Jokainen, jonka etua tuomion tunnustaminen koskee, voi pyytää, että jonkin jäsenvaltion tuomioistuimen antama avioliittoasioita koskeva tuomio on tunnustettava tai jätettävä tunnustamatta ja että se on julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi toisessa jäsenvaltiossa. Toisessa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisen menettelyä kutsutaan toisinaan eksekvatuurimenettelyksi. Täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskeva pyyntö on esitettävä toimivaltaiselle tuomioistuimelle siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan. Jäsenvaltioiden tätä tarkoitusta varten nimeämät tuomioistuimet mainitaan

erityisessä luettelossa 1⁽¹⁷⁾. Tämä tuomioistuin julistaa viipymättä tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi kyseisessä jäsenvaltiossa. Henkilöllä, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, tai lapsella, jota asia koskee, ei kummallakaan ole tässä vaiheessa oikeutta esittää tuomioistuimelle huomautuksia.

Osapuolet voivat hakea päätökseen muutosta. Muutoksenhaku on toimitettava tuomioistuimeen, joka mainitaan jäsenvaltioiden tätä tarkoitusta varten laatimassa luettelossa 2. Kumpikin osapuoli voi esittää tuomioistuimelle huomautuksia tässä vaiheessa.

2.5.3. Tuomion tunnustamatta jättämisen perusteet – 22 artikla

Tuomio voidaan jättää tunnustamatta vain jollakin seuraavista perusteista:

- tunnustaminen olisi selvästi vastoin täytäntöön panevan jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita⁽¹⁸⁾
- jos vastaaja on jättänyt saapumatta oikeuteen eikä haastehakemusta ole annettu vastaajalle tiedoksi niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että vastaaja olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, paitsi jos vastaajan todetaan selvästi hyväksyneen tuomion
- jos tuomio on ristiriidassa sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu oikeudenkäynnissä samojen asianosaisten välillä siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään, tai

(17) EUVL C 85, 23.3.2013, s. 6.

(18) Ks. tämän kohdan osalta kuitenkin myös asetuksen 25 artikla ja tämän asiakirjan 2.5.4 kohta.

- jos tuomio on ristiriidassa toisessa jäsenvaltiossa sellaisen samojen asianosaisten välillä annetun tuomion kanssa, joka voidaan tunnustaa siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään.

2.5.4. Rajoitukset, jotka koskevat tuomion tarkastelua jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään

Tuomioistuin, jolta tunnustamista pyydetään, ei saa

- tutkia tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaa – 24 artikla
- soveltaa asetuksen 3–7 artiklassa tarkoitettua oikeusjärjestyksen perusteita koskevaa kieltäytymisperustetta – 24 artikla
- kieltäytyä tuomion tunnustamisesta sillä perusteella, että sen jäsenvaltion, jossa tunnustamista pyydetään, lainsäädännössä ei olisi sallittu tuomiota avioliittoasioissa samojen tosiseikkojen perusteella – 25 artikla
- missään tapauksessa ottaa tuomiota sen sisältämän asiaratkaisun osalta uudelleen tutkittavaksi – 26 artikla.

2.5.5. Viralliset asiakirjat – 46 artikla

Asiakirja, joka on laadittu tai rekisteröity jäsenvaltiossa virallisena asiakirjana ja on täytäntöönpanokelpoinen siellä, sekä sopimus, joka

on tehty ja täytäntöönpanokelpoinen jäsenvaltiossa, jossa se tehtiin, on tunnustettava ja ne ovat täytäntöönpanokelpoisia kuten tuomiot⁽¹⁹⁾.

2.5.6. Laillistaminen – 52 artikla

Avioliittoasioissa annettujen tuomioiden tai todistusten tunnustamiseksi tai täytäntöön panemiseksi ei vaadita laillistamismuodollisuuksia.

(19) 'Virallisen asiakirjan' yleinen määritelmä, jossa kuvataan sen luonne ja vaikutus, ks. yhteisöjen tuomioistuimen asia C-260/97, Unibank A/S v. Flemming G. Christensen, tuomio 17.6.1999, Kok., s. I-3715; myös elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 2 artiklan 3 kohdassa on nyt määritelmä – viitetiedot edellä alaviitteessä 8.

3. Vanhempainvastuu

3.1. Aineellinen soveltamisala

Asetus koskee toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa

3.1.1. Mitkä asiat kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?

Asetuksessa vahvistetaan säännöt, jotka koskevat tuomioistuimen toimivaltaa (II luku), tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa (III luku) sekä keskusviranomaisten välistä yhteistyötä (IV luku) vanhempainvastuuta koskevista asioissa. Lisäksi siinä on lapsikaappauksia ja tapaamisoikeutta koskevia erityissääntöjä.

Asetusta sovelletaan siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät ”vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen”.

3.1.1.1. Ketkä lapset kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?

Toisin kuin lasten suojelua koskevassa vuoden 1996 Haagin yleissopimuksessa (ks. jäljempänä 8 luku), jota sovelletaan enintään 18-vuotiaisiin lapsiin, asetuksessa ei määritellä asetuksen soveltamisalaan kuuluvien lasten yläikärajaa vaan jätetään tämä kysymys ratkaistavaksi kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Olisi huomattava, että Haagin lapsikaappausopimusta sovelletaan enintään 16-vuotiaisiin lapsiin. Vaikka vanhempainvastuuseen liittyvät kysymykset koskevat useimmiten alaikäisiä, alle 18-vuotiaita henkilöitä, myös alle 18-vuotiaat saattavat kansallisen lainsäädännön nojalla tarvita vapautuksen vajaavaltaisuudesta erityisesti heidän halutessaan solmia avioliiton.

Tällaisia henkilöitä koskevien päätösten ei kuitenkaan periaatteessa katsota liittyvän vanhempainvastuuseen, vaan ne jäävät asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

3.1.1.2. ’Vanhempainvastuun’ merkitys – 1 artiklan 1 kohdan b alakohta, 1 artiklan 2 kohta ja 2 artiklan 7 kohta

’Vanhempainvastuun’ käsite on määritelty asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa laajasti siten, että se kattaa kaikki vanhempainvastuunkantajan (huoltajan) oikeudet ja velvollisuudet, jotka liittyvät lapseen ja tämän omaisuuteen. Ne voivat johtua tuomioistuimen tuomiosta, laista tai sopimuksesta. Asetuksessa esitetty luettelo vanhempainvastuun piiriin kuuluvista seikoista ei ole tyhjentävä vaan esimerkinomainen.

Se kattaa seuraavat:

- oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus
- holhous, edunvalvonta ja vastaavat järjestelyt
- sellaisen henkilön nimeäminen ja tehtävät, joka on vastuussa lapsen henkilöstä tai omaisuudesta tai joka edustaa tai avustaa lasta
- lapsen omaisuuden hallinnoimiseen, säilyttämiseen ja luovuttamiseen liittyvät lapsen suojelutoimenpiteet
- lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen.

Huoltaja voi olla luonnollinen tai oikeushenkilö.

Asetusta sovelletaan ”siviilioikeudellisiin asioihin”

3.1.1.3. Mitä 'siviilioikeudellinen asia' tarkoittaa? – 1 artiklan 1 ja 2 kohta ja johdanto-osan 7 kappale

Asetusta sovelletaan "siviilioikeudellisiin asioihin". Tämä käsite on määritelty asetuksen soveltamista varten laajasti niin, että se kattaa kaikki 1 artiklan 2 kohdassa luetellut asiat. Sellainen vanhempainvastuun piiriin kuuluva erityiskysymys, joka kansallisen lainsäädännön mukaan on ns. julkisoikeudellinen toimenpide, kuten lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen, kuuluu asetuksen soveltamisalaan. Seuraavassa laatuikossa annetaan esimerkki tällaisesta tilanteesta.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on pohtinut asioissa *C⁽²⁰⁾* ja *A⁽²¹⁾* kysymystä siitä, onko lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen asetuksessa tarkoitettu siviilioikeudellinen asia. Kummassakin asiassa tuomioistuimen oli päätettävä, voiko tällainen julkisoikeuden mukainen sijaisperheeseen sijoittaminen kuulua asetuksen soveltamisalaan. Asiat koskivat tilanteita, joissa lapset oli otettu huostaan ja sijoitettu sijaisperheisiin.

C:tä koskevassa asiassa Ruotsin lastensuojeluviranomaiset olivat antaneet kahta lasta koskevan päätöksen. Pian päätöksen jälkeen lasten äiti vei heidät Suomeen ja yritti vastustaa päätöksen täytäntöönpanoa vetoamalla Suomen korkeimpaan hallinto-oikeuteen useilla eri perusteilla. Hän esitti muun muassa, että päätös ei kuulunut asetuksen soveltamisalaan, koska se ei ollut siviilioikeudellinen asia, vaan kyseessä oli julkisoikeudellinen päätös. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että päätös kuului asetuksen soveltamisalaan

(20) Asia C-435/06, C, tuomio 27.11.2007, Kok., s. I-10141.

(21) Asia C-523/07, A, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2805.

siviilioikeudellisena asiana sekä lasten huostaanoton että heidän sijaisperheeseen sijoittamisensa osalta.

A:ta koskevassa asiassa kolme lasta asui äitinsä ja isäpuolensa kanssa Ruotsissa. He muuttivat kesäksi Suomeen, ja myöhemmin samana vuonna Suomen lastensuojeluviranomaiset määräsivät lapset otettaviksi huostaan ja sijoitettaviksi sijaisperheeseen sillä perusteella, että heidän äitinsä ja isäpuolensa olivat hylänneet heidät. Äiti vetosi Suomen korkeimpaan hallinto-oikeuteen saadakseen päätöksen peruutetuksi muun muassa sillä perusteella, että se ei kuulunut asetukseen sisältyvään siviilioikeudellisen asian käsitteen soveltamisalaan. Korkein hallinto-oikeus siirsi kysymyksen yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi asetuksen tulkittamista varten, ja jälkimmäisen antaman tuomion mukaan yhtenä päätöksenä tehty, lapsen huostaanottoa ja sijoittamista kodin ulkopuolelle sijaisperheeseen koskeva ratkaisu kuuluu kyseiseen säännökseen sisältyvän siviilioikeudellisen asian käsitteen soveltamisalaan, kun päätös on tehty julkisoikeudellisen lastensuojelun yhteydessä.

Asetusta sovelletaan lapsen omaisuutta koskeviin turvaamistoimenpiteisiin

3.1.1.4. Lapsen omaisuuteen liittyvät toimenpiteet – 1 artiklan 2 kohdan c ja e alakohta sekä johdanto-osan 9 kappale

Kun lapsella on omaisuutta, saattaa olla tarpeen toteuttaa tiettyjä toimenpiteitä, esimerkiksi nimetä joku henkilö tai elin avustamaan ja edustamaan lasta omaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Asetusta sovelletaan kaikkiin tällaisiin toimenpiteisiin, jotka saattavat olla tarpeen

omaisuuden hallinnoimiseksi tai myymiseksi, jos esimerkiksi lapsen vanhempien välillä on riitä tällaisista kysymyksistä tai lapsesta tulee orpo.

Sen sijaan toimenpiteet, jotka liittyvät lapsen omaisuuteen mutta joissa ei ole kyse vanhempainvastuusta, eivät kuulu tämän asetuksen soveltamisalaan, vaan niitä säännellään tuomioistuinten toimivallasta ja tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 22 päivänä joulukuuta 2000 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 44/2001 ("Bryssel I -asetus")⁽²²⁾. Tuomioistuin arvioi kussakin tapauksessa, liittyykö lapsen omaisuutta koskeva toimenpide vanhempainvastuuseen.

3.1.2. Mitkä asiat eivät kuulu asetuksen soveltamisalaan?

3.1.2.1. Asiat, joihin asetusta ei sovelleta – 1 artiklan 3 kohta ja johdanto-osan 10 kappale

Asetuksen 1 artiklan 3 kohdassa luetellaan asiat, jotka on suljettu asetuksessa tarkoitetun vanhempainvastuun soveltamisalan ulkopuolelle siitä huolimatta, että ne saattavat liittyä läheisesti sitä koskeviin kysymyksiin (esim. lapsen ja vanhemman välinen oikeudellinen side, adoptio, vajaavaltaisuudesta vapauttaminen, lapsen sukunimi ja etunimet). Vaikka asetusta sovelletaan lapsiin liittyviin suojelutoimenpiteisiin, sitä ei sovelleta lasten tekemien rikosten johdosta toteutettuihin toimenpiteisiin (ks. 1 artiklan 3 kohdan g alakohta ja johdanto-osan 10 kappale).

(22) Bryssel I -asetuksesta on hyväksytty uudelleenlaadittu versio, jota sovelletaan 10. tammikuuta 2015 alkaen; ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012, annettu 12 päivänä joulukuuta 2012, EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1.

Asetusta ei sovelleta elatusvelvoitteisiin

3.1.2.2. Elatusvelvoitteet – johdanto-osan 11 kappale

Elatusvelvoitteita ja vanhempainvastuuta käsitellään usein samoissa neuvotteluissa tai oikeudenkäyntimenettelyssä vanhempien välillä. Elatusvelvoitteet eivät kuitenkaan kuulu asetuksen soveltamisalaan, koska niitä säännellään jo elatusvelvollisuutta koskevalla asetuksella⁽²³⁾. Tuomioistuin, jolle toimivalta asetuksen mukaan kuuluu, on kuitenkin yleensä toimivaltainen ratkaisemaan myös elatusvelvoitteita koskevat kysymykset elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 3 artiklan d alakohtan nojalla. Tämän säännöksen ansiosta tuomioistuin, jolla on toimivalta vanhempainvastuuta koskevista asioista, voi ratkaista myös elatusvelvoitteita koskevat kysymykset, jos ne liittyvät vanhempainvastuuseen.

Vaikka molempia asioita käsitellään samassa menettelyssä, niitä koskevat päätökset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön eri sääntöjen mukaan. Elatusvelvoitteita koskeva päätöksen osa tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen sääntöjen mukaan, kun taas vanhempainvastuuta koskeva päätöksen osa tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Bryssel IIa -asetuksen mukaan.

Asetusta sovelletaan kaikkiin vanhempainvastuuta koskeviin päätöksiin

(23) Ks. edellä alaviite 8.

3.1.3. Mitkä päätökset kuuluvat asetuksen soveltamisalaan? – 1 artiklan 1 kohdan b alakohta ja johdanto-osan 5 kappale

Toisin kuin aiempaa Bryssel II -asetusta, tätä asetusta sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion tuomioistuimen antamiin vanhempainvastuuta koskeviin päätöksiin, riippumatta siitä, ovatko vanhemmat naimisissa tai ovatko he olleet naimisissa tai ovatko menettelyn molemmat osapuolet asianomaisen lapsen biologisia vanhempia.

Asetusta ei sovelleta pelkästään tuomioistuimen antamiin tuomioihin

3.1.3.1. 'Tuomio'-käsitteen merkitys – 2 artiklan 1 ja 4 alakohta

Asetusta sovelletaan kaikkiin tuomioistuinratkaisuihin niiden nimityksestä riippumatta (tuomio, päätös, täytäntöönpanomääräys jne.). Tuomioistuinratkaisujen lisäksi asetusta sovelletaan myös ratkaisuihin, jotka on tehnyt esimerkiksi sosiaali- tai lastensuojeluviranomainen, jolla on toimivalta ratkaista asetuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita.

Asetusta sovelletaan "virallisiin asiakirjoihin"

3.1.3.2. Viralliset asiakirjat – 46 artikla

Asetusta sovelletaan lisäksi asiakirjoihin, jotka on muodollisesti laadittu tai kirjattu "virallisiksi asiakirjoiksi" ja jotka ovat täytäntöönpanokelpoisia siinä jäsenvaltiossa, jossa ne on laadittu tai rekisteröity. Tällaisia asiakirjoja, jotka on tunnustettava ja julistettava täytäntöönpanokelpoisiksi muissa

jäsenvaltioissa samoin edellytyksin kuin tuomioistuinten antamat tuomiot, ovat esimerkiksi notaarien laatimat tai vahvistamat asiakirjat sekä julkisiin rekistereihin rekisteröidyt asiakirjat⁽²⁴⁾.

Asetusta sovelletaan osapuolten välisiin sopimuksiin

3.1.3.3. Sopimukset – 46 artikla ja 55 artiklan e alakohta

Yksi asetuksen tärkeistä piirteistä on se, että se kattaa myös osapuolten väliset sopimukset siltä osin kuin ne ovat täytäntöönpanokelpoisia siinä jäsenvaltiossa, jossa ne on tehty. Tämän säännöksen tarkoituksena on tukea toimintalinjaa, jossa katsotaan, että lasten edun kannalta on toivottavampaa kannustaa osapuolia sopimaan vanhempainvastuuseen liittyvistä kysymyksistä neuvottelemalla, mieluiten ilman tuomioistuimen käsittelyä.

Tätä varten sopimus on tunnustettava ja sen on oltava täytäntöönpanokelpoinen muissa jäsenvaltioissa samoin edellytyksin kuin tuomioistuimen ratkaisu, edellyttäen että se on täytäntöönpanokelpoinen siinä jäsenvaltiossa, jossa se on tehty, riippumatta siitä onko kyseessä osapuolten välillä tehty yksitynen sopimus vai viranomaisen edessä tehty sopimus. Tämä on myös 55 artiklan e alakohdan mukaista, sillä sen mukaan keskusviranomaisten olisi helpotettava sitä, että vanhempainvastuunkantajat pääsevät sopimukseen sovittelun tai muiden keinojen avulla, ja valtioiden rajat ylittävän yhteistyön helpottamiseksi tätä tarkoitusta varten.

Asetus ei estä tuomioistuijia toteuttamasta kiireellisissä tapauksissa väliaikaistoimenpiteitä tai turvaamistoimia

(24) Ks. myös edellä alaviite 19.

3.1.3.4. Väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet – 20 artikla

Asetuksen 20 artiklasta käy selkeästi ilmi, että asetuksen säännökset eivät estä tuomioistuinta toteuttamasta jäsenvaltion lainsäädännön mukaisia väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia, jotka koskevat sen alueella oleskelevaa lasta, vaikka toimivalta tutkia pääasia kuuluisikin asetuksen mukaan jonkin toisen jäsenvaltion tuomioistuimille.

Näin ollen ehdotetaan, että hyvän käytännön noudattamiseksi ja jotta tuodaan selvästi esiin toimivalta, jonka pohjalta tuomioistuin toteuttaa 20 artiklan mukaisen toimenpiteen, tuomioistuimen olisi aina näin tehdessään ilmoitettava toimenpiteiden toteuttamista koskevan tuomion alussa, onko se asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan oikeudenkäynnin pääasian vai ei⁽²⁵⁾.

Tällaisen toimenpiteen voi toteuttaa joko tuomioistuin tai viranomainen, jolla on asiallinen toimivalta käsitellä asetuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita (2 artiklan 1 kohta). Esimerkiksi sosiaali-, lastensuojelu- tai nuorisasioista vastaavalla viranomaisella voi olla toimivalta toteuttaa kansallisen lainsäädännön mukaisia väliaikaistoimenpiteitä.

Asetuksen 20 artiklan nojalla ei kuitenkaan voida määrittää toimivaltaa. Tämän vuoksi väliaikaisten toimenpiteiden voimassaolo lakkaa, kun toimivaltainen tuomioistuin on määrännyt tarpeelliseksi katsomansa toimenpiteet.

(25) Tuomioistuimen toteuttamien väliaikaisten toimenpiteiden ja turvaamistoimien perustana olevan toimivallan selkeyden tarpeesta ks. asia C-256/09, *Bianca Purrucker v. Guillermo Valles Perez*, tuomio 15.7.2010, Kok., s. I-7353, erityisesti 70–76 koht a.

Esimerkki:

Perhe matkustaa kesälomalla autolla jäsenvaltiosta A jäsenvaltioon B. Jäsenvaltiossa B tapahtuu liikenneonnettomuus, jossa kaikki perheenjäsenet loukkaantuvat. Lapsi loukkaantuu vain lievästi, mutta molemmat vanhemmat ovat sairaalaan viettäessä koomassa. Jäsenvaltion B viranomaisten on toteutettava kiireellisesti väliaikaisia toimenpiteitä voidakseen huolehtia lapsesta, jolla ei ole sukulaisia kyseisessä jäsenvaltiossa. Se, että toimivalta ratkaista asia kuuluu asetuksen nojalla jäsenvaltion A tuomioistuimille, ei estä jäsenvaltion B tuomioistuimia tai toimivaltaisia viranomaisia toteuttamasta väliaikaisesti toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi. Näiden toimenpiteiden soveltaminen lakkaa sen jälkeen kun jäsenvaltion A tuomioistuimet ovat toteuttaneet asianmukaisiksi katsomansa toimenpiteet.

3.2. Minkä jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa?

3.2.1. Toimivaltasääntöjen järjestelmä vanhempainvastuuta koskevissa asioissa

Asetuksen 8–10 sekä 12 ja 13 artiklassa esitetään toimivaltasääntöjen järjestelmä niiden perusteiden määrittämiseksi, joiden mukaisesti jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa. Näissä säännöissä ei nimitä jäsenvaltioissa toimivaltaisia tuomioistuimia, sillä tätä kysymystä käsitellään sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Lisätietoja asiasta on saatavilla Euroopan oikeudellisen verkoston verkkosivuilla⁽²⁶⁾.

(26) <https://e-justice.europa.eu/home.do>

3.2.2. Toimivaltaisen tuomioistuimen suorittama analyysi vanhempainvastuuta koskevista asioista

Kun tuomioistuin saa käsiteltäväkseen vanhempainvastuuta koskevan hakemuksen, sen on analysoitava tilanne seuraavasti:

Onko tuomioistuin toimivaltainen yleissäännön nojalla (8 artikla)?

▼ **KYLLÄ**

Onko toisen jäsenvaltion tuomioistuimilla ensisijainen toimivalta 9, 10 tai 12 artiklan nojalla?

▼ **KYLLÄ**

Tuomioistuimen on luovuttava toimivallasta 17 artiklan mukaisesti.

▼ **EI**

Onko tuomioistuin toimivaltainen 9–10, 12 tai 13 artiklan nojalla?

▼ **EI**

Kuuluuko toimivalta 17 artiklaa sovellettaessa asetuksen nojalla jonkin toisen jäsenvaltion tuomioistuimelle?

▼ **KYLLÄ**

Asetuksen 17 artiklaa sovellettaessa tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä.

▼ **EI**

Jos asetuksen 14 artiklaa sovellettaessa mikään tuomioistuin ei ole 8–10, 12 tai 13 artiklan nojalla toimivaltainen, tuomioistuin voi käyttää sille kansallisen lainsäädännön mukaan kuuluvaa toimivaltaa ("toissijainen toimivalta").

Ehdotetaan, että hyvän käytännön mukaisesti tuomioistuimen olisi aina ilmoitettava tuomiossa perusta, jonka mukaisesti ne ovat käyttäneet toimivaltaa vanhempainvastuuta koskeissa asioissa⁽²⁷⁾.

3.2.3. Yleinen toimivaltasääntö – 8 artikla ja johdanto-osan 12 kappale

3.2.3.1. Lapsen asuinvaltio

Asetuksen toimivaltasääntöjen peruseriaatteenä on, että vanhempainvastuuta koskevat kysymykset on paras käsitellä sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa lapsen asuinpaikka on. 'Asuinpaikan' käsitettä on viime vuosina käytetty yhä useammin yhdistävänä tekijänä erilaisissa kansainvälisissä oikeusvälineissä, erityisesti perheoikeutta käsittelevissä oikeusvälineissä.

Asetuksessa ei määritellä 'asuinpaikan' käsitettä. Sen merkitys olisi ymmärrettävä asetuksen tavoitteiden ja tarkoitusten mukaisesti.

On korostettava, että 'asuinpaikan' käsitteen tulkinta ei määräydy minkään tietyn kansallisen lainsäädännön mukaisen 'asuinpaikan' käsitteen mukaan, vaan sille olisi annettava Euroopan unionin lainsäädännössä ja sen soveltamista varten "itsenäinen" merkitys. Tuomioistuimen on kussakin asiassa määritettävä, onko jossakin nimenomaisessa tapauksessa lapsella asuinpaikka tietyssä jäsenvaltiossa vai ei, niiden tosiseikkojen perusteella, jotka koskevat juuri kyseisen lapsen tilannetta.

(27) Ks. asia C-256/09, Bianca Purrucker v. Guillermo Valles Perez, viitetiedot edellä alaviitteessä 25.

3.2.3.2. Asuinpaikan käsitteen tulkintaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

Joissakin tapauksissa voi olla vaikeaa määritellä, missä lapsen asuinpaikka on, erityisesti, jos asiaan liittyy tiheitä muuttoa jäsenvaltiosta toiseen tai valtioiden rajat ylittävä muutto on tapahtunut melko äskettäin. Euroopan unionin tuomioistuin on antanut ohjeistusta tekijöistä, jotka olisi otettava huomioon määritettäessä lapsen asuinpaikkaa asetuksen soveltamiseksi.

Asia C-523/07, A

Asiassa C-523/07, A⁽²⁸⁾, 2. huhtikuuta 2009 antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu asuinpaikka on määritettävä ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat. Kyseisessä asiassa vanhemmat olivat siirtäneet lapset yhdestä jäsenvaltiosta toiseen, ja heidät oli otettu huostaan pian muuton jälkeen. Esiin nousi kysymys siitä, oliko myös heidän asuinpaikkansa siirtynyt, vaikka aikaa oli kulunut melko vähän, vain muutama viikko.

(28) Asia C-523/07, A, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2805.

Tuomioistuin analysoi olosuhteita ja totesi, ettei pelkkä fyysinen läsnäolo riitä vahvistamaan asetuksen 8 artiklassa tarkoitettua asuinpaikkaa. Lapsen tiettyssä jäsenvaltiossa fyysisen läsnäolon lisäksi on tarkasteltava muita seikkoja, jotka voivat osoittaa, ettei läsnäolo ole millään tavalla väliaikaista tai epäsäännöllistä ja että lapsen asuinpaikka ilmentää jonkinasteista integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Tämän arvioimiseksi on erityisesti otettava huomioon jäsenvaltioon muuttamisen ja sen alueella oleskelun osalta sen kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt, lapsen kansalaisuus, koulunkäynnin paikka ja olosuhteet, se, osaako lapsi kyseisen valtion kieltä, sekä lapsen perhesiteet ja sosiaaliset siteet kyseisessä valtiossa.

Osoitus asuinpaikan siirtymisestä saattaa olla esimerkiksi vanhempien aikomus asettua lapsen kanssa pysyvästi toiseen jäsenvaltioon, josta kertovat tietyt konkreettiset seikat, kuten asunnon ostaminen tai vuokraaminen vastaanottavasta jäsenvaltiosta. Toinen osoitus tästä voi olla sosiaalisen asuntotuotannon asuntoa koskevan hakemuksen jättäminen kyseisen valtion viranomaisille.

Tuomioistuin totesi lopuksi, että on kansallisen tuomioistuimen asia ratkaista lapsen asuinpaikka ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat.

Asia C-497/10, Mercredi

Asiassa *Mercredi*⁽²⁹⁾ 22. joulukuuta 2010 antamassaan tuomiossa unionin tuomioistuin vahvisti asiassa A esittämänsä kannan toteamalla, että asetuksen 8 ja 10 artiklassa tarkoitettua asuinpaikan käsitettä on tulkittava siten, että tämä asuinpaikka on paikka, joka ilmentää lapsen tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön.

Tämä asia koski tyttövauvaa, joka oli vasta kaksikuukautinen hetkellä, jolloin hänen äitinsä siirsi hänet Yhdistyneestä kuningaskunnasta Ranskaan. Äiti oli pannut vireille erillisen menettelyn Ranskassa noin kahden viikon kuluttua menettelyjen vireillepanosta Lontoossa. Englantilainen tuomioistuin siirsi asian unionin tuomioistuimelle, joka totesi tuomionsa alussa, että jäsenvaltion tuomioistuimen toimivalta sellaista lasta koskevaa vanhempainvastuuta koskevassa asiassa, joka on viety luvallisesti toiseen jäsenvaltioon, määritetään sen asuinpaikan perusteella, joka lapsella oli ajankohtana, jolloin asia saatettiin vireille kyseisessä tuomioistuimessa.

Tuomioistuin katsoi myös, että koska niihin asetuksen artikloihin, joissa mainitaan asuinpaikan käsite, ei sisälly nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen asuinpaikan käsitteen sisällön ja ulottuvuuden määrittämiseksi, käsite on määritettävä ottamalla huomioon asetuksen säännösten asiayhteys ja asetuksen tavoite, erityisesti asetuksen johdanto-osan 12 kappaleesta ilmenevä

(29) Asia C-497/10 PPU, Mercredi v. Chaffe, tuomio 22.12.2010, Kok., s. I-14309.

tavoite, jonka mukaan asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate.

Tuomioistuimien lisäksi, että lapsen iällä voi myös olla erityisen tärkeä merkitys. Sen mukaan pienen lapsen ympäristö on pääasiassa sosiaalinen ja perheympäristö, johon vaikuttavat henkilö tai henkilöt, joiden kanssa lapsi elää ja jotka hoitavat häntä ja huolehtivat hänestä.

Tämä ympäristö on olennainen hänen asuinpaikkansa määrittämiseksi, ja se muodostuu lapsen iän mukaan vaihtelevista eri tekijöistä. Kouluikäisen lapsen tapauksessa huomioon otettavat seikat poikkeavat siis niistä, jotka on otettava huomioon, kun kysymys on vanhemmasta tai nuoremasta lapsesta.

Tuomioistuin lisäsi, että kun on kysymys sylilapsesta, joka on oleskellut äitinsä kanssa vasta muutaman päivän jäsenvaltiossa, johon hänet on viety ja jossa hänen asuinpaikkansa ei ole, tässä tarkoituksessa on erityisesti otettava huomioon yhtäältä äidin tähän jäsenvaltioon muuttamisen osalta ja molempien sen alueella oleskelun osalta sen kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt ja toisaalta erityisesti lapsen iän takia se, mistä äiti on maantieteellisesti lähtöisin ja mikä on hänen perhetaustansa sekä äidin ja lapsen perhesuhteet ja sosiaaliset suhteet tässä samassa jäsenvaltiossa.

Tuomioistuin totesi, että samoin kuin asiassa A, on kansallisen tuomioistuimen asia ratkaista lapsen asuinpaikka ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat.

3.2.3.3. Uuden asuinpaikan saaminen

Kun lapsi muuttaa yhdestä jäsenvaltiosta toiseen ja kun kyseessä ei ole lapsen luvaton poisvienti tai palauttamatta jättäminen⁽³⁰⁾, asuinpaikan saamisen uudesta jäsenvaltiosta olisi tapahduttava samanaikaisesti aiemmassa jäsenvaltiossa olleen asuinpaikan menettämisen kanssa. Tuomioistuin päättää tosiseikkojen tarkastelun perusteella, onko lapsen asuinpaikka siirtynyt uuteen jäsenvaltioon, ja jos näin on, millä hetkellä tämä on tapahtunut.

Vaikka käsite 'asuinpaikka' viittaa siihen, että pitäisi olla mahdollista todeta asumisen jatkuneen jo jonkin aikaa, ennen kuin voidaan puhua asuinpaikasta, ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että lapsi voi saada asuinpaikan jäsenvaltiossa sinne saapumispäivänään tai pian sen jälkeen.

Tuomioistuimen toimivaltaisuus ratkaistaan silloin kun asia viedään tuomioistuimen käsiteltäväksi. Sen jälkeen kun toimivaltainen tuomioistuin on ottanut asian käsiteltäväkseen, toimivalta säilyy sillä, vaikka lapsi muuttaisi toiseen jäsenvaltioon ennen kuin oikeuskäsittely on päättynyt (*perpetuatio fori -periaate*). Lapsen asuinpaikan muuttuminen oikeuskäsittelyn aikana ei siten sinänsä vaikuta tuomioistuimen toimivaltaan vireillä olevassa asiassa.

Asetuksen 15 artiklassa kuitenkin säädetään, että asian tai sen osan käsittely voidaan tietyin edellytyksin siirtää pääasian tutkimiseen toimivaltaisesta tuomioistuimesta sen jäsenvaltion tuomioistuimeen, johon lapsi on muuttanut, jos se on lapsen edun mukaista⁽³¹⁾.

(30) Ks. luku 4.

(31) Ks. 3.3. kohta.

3.2.4. Poikkeukset yleissäännöstä

Asetuksen 9, 10, 12 ja 13 artiklassa säädetään yleissääntöön tehtävistä poikkeuksista eli tilanteista, joissa toimivalta voi olla jonkin muun jäsenvaltion tuomioistuimilla kuin sen, jossa lapsen asuinpaikka on.

3.2.4.1. Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen – 9 artikla

Kun lapsi muuttaa toiseen jäsenvaltioon, on usein tarpeen tarkistaa tapaamisoikeutta tai muita yhteydenpitoa koskevia järjestelyjä, jotta niitä voidaan mukauttaa uuden tilanteen edellyttämällä tavalla. Asetuksen 9 artiklaan sisältyy sääntö, jonka taustalla olevan linjauksen mukaan vanhempainvastuunkantajia kannustetaan sopimaan tapaamisoikeuden ja järjestelyjen mukauttamisesta jo ennen muuttoa, tai jos asiasta ei päästä sopimukseen, pyytämään lapsen aiemman asuinpaikan jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta ratkaisemaan kiistan.

Säännös ei suinkaan estä ketään muuttamasta Euroopan unionin sisällä, vaan se antaa takeet siitä, että jos joku ei voi enää toteuttaa tapaamisoikeuttaan samalla tavoin kuin ennen, hänen ei tarvitse viedä asiaa uuden asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaan hän voi pyytää tapaamisoikeuden myöntänyttä tuomioistuinta mukauttamaan sitä kolmen kuukauden kuluessa muutosta. Tänä aikana uuden asuinvaltion tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa ratkaista tapaamisoikeutta koskevia asioita.

3.2.4.2. Asetuksen 9 artiklan soveltamiselle asetetut edellytykset

3.2.4.2.1. *Muutettavien tapaamisoikeuksien on oltava tuomiossa myönnetty.*

Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan ainoastaan tilanteeseen, jossa halutaan muuttaa jäsenvaltion tuomioistuimen ennen lapsen muuttoa antamaa, tapaamisoikeutta koskevaa aiempaa tuomiota. Ellei tapaamisoikeutta ole myönnetty tuomiossa, ei sovelleta 9 artiklaa vaan muita toimivaltasääntöjä. Näin ollen uuden asuinvaltion tuomioistuimilla on 8 artiklan nojalla toimivalta ratkaista tapaamisoikeutta koskevat kysymykset sen jälkeen, kun lapsi on saanut asuinpaikan kyseisessä valtiossa.

3.2.4.2.2. *Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan ainoastaan lapsen "laillisiin" muuttoihin yhdestä jäsenvaltiosta toiseen.*

Se, mikä on "laillinen" muutto, on määritettävä tuomioistuimen päätöksen tai alkuperäisessä asuinvaltiossa sovellettavan lain (tai sen kansainvälistä yksityisoikeutta koskevien sääntöjen) nojalla. Tällainen muutto voi olla kyseessä, jos vanhempainvastuunkantajan sallitaan muuttaa lapsen kanssa toiseen jäsenvaltioon ilman toisen vanhempainvastuunkantajan suostumusta tai silloin, kun tällainen suostumus on annettu. Jos lapsi muuttaa luvattoman poisviemisen seurauksena, mahdollisesti vanhempainvastuunkantajan yksipuolisen päätöksen johdosta, ei sovelleta 9 artiklaa, vaan 10 artiklaa⁽³²⁾. Toisaalta, jos lapsen asuinpaikan muutos johtuu lapsen laillisesta muutosta toiseen jäsenvaltioon, sovelletaan 9 artiklaa, jos muut jäljempänä esitetyt edellytykset täyttyvät.

(32) Ks. 4.2. kohta.

3.2.4.2.3. Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan ainoastaan kolmen kuukauden ajan siitä kun lapsi on muuttanut.

Kolmen kuukauden määräaika lasketaan alkavaksi hetkestä, jolloin lapsi on fyysisesti siirtynyt pois alkuperäisestä asuinvaltiostaan uuteen asuinvaltioon. Muuttopäivä ei ole sama kuin päivä, jona lapsi saa asuinpaikan uudesta jäsenvaltiosta. Jos asia viedään alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi sen jälkeen kun muuttopäivästä alkanut kolmen kuukauden määräaika on päättynyt, sillä ei ole 9 artiklan mukaista toimivaltaa.

3.2.4.2.4. Lapsen on täytyntä saada asuinpaikka uudessa asuinvaltiossa kolmen kuukauden määräajan kuluessa.

Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan vain jos lapsi on saanut asuinpaikan uudessa asuinvaltiossa kolmen kuukauden määräajan kuluessa. Jos lapsi ei ole saanut siellä asuinpaikkaa tuona aikana, toimivalta säilyy periaatteessa alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimilla 8 artiklan nojalla. On huomattava, että jos lapsi on muuttanut pois alkuperäisestä asuinvaltiostaan eikä hänellä ole enää asuinpaikkaa siellä, mutta hän ei ole saanut asuinpaikkaa uudesta asuinvaltiosta, 9 artiklaa ei sovelleta, mutta toimivallan perustana ei voida käyttää myöskään 8 artiklaa. Tällaisessa tilanteessa on mahdollisesti turvaututtava 13 artiklan säännöksiin, jotta toimivalta saadaan sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa lapsi oleskelee.

3.2.4.2.5. Tapaamisoikeuden haltijan asuinpaikan on oltava edelleen lapsen alkuperäisessä asuinvaltiossa.

Jos tapaamisoikeuden haltija ei enää asu vakinaisesti lapsen alkuperäisessä asuinvaltiossa, 9 artiklaa ei sovelleta, vaan toimivalta

siirtyy lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimille sen jälkeen, kun lapsi on saanut siellä asuinpaikan.

3.2.4.2.6. Tapaamisoikeuden haltijan ei ole tarvinnut hyväksyä toimivallan siirtoa.

Koska tämän säännöksen tarkoituksena on taata, että tapaamisoikeuden haltija voi viedä asiansa oman asuinvaltionsa tuomioistuinten käsiteltäväksi kolmen kuukauden ajan lapsen muutosta uuteen jäsenvaltioon, 9 artiklaa ei sovelleta, jos hän on valmis hyväksymään toimivallan siirtymisen lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimille.

Jos tapaamisoikeuden haltija siis osallistuu menettelyyn lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimessa sen toimivaltaa kiistämättä, 9 artiklaa ei sovelleta, ja lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuin käyttää toimivaltaa 8 artiklan nojalla. Tästä seuraa, että 9 artikla ei estä tapaamisoikeuden haltijaa viemästä tapaamisoikeuden tarkistamista koskevaa asiaa lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi.

3.2.4.2.7. Asetuksen 9 artikla ei estä lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuinta ratkaisemasta muita kuin tapaamisoikeuteen liittyviä kysymyksiä.

Asetuksen 9 artikla koskee ainoastaan tapaamisoikeutta koskevaa toimivaltaa. Sitä ei sovelleta muihin vanhempainvastuuta koskeviin kysymyksiin, kuten huolto-oikeuteen. Asetuksen 9 artikla ei näin ollen estä vanhempainvastuunkantajaa, joka on muuttanut lapsen kanssa uuteen jäsenvaltioon, viemästä mitä tahansa muuta vanhempainvastuuta koskevaa asiaa uuden asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi jo muuttoa seuraavien kolmen kuukauden aikana.

3.2.4.2.8. Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen (9 artikla)

Onko tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tehnyt lapsen aiemman asuinvaltion tuomioistuin?

▼ **KYLLÄ**

► **EI**

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta, vaan toimivalta siirtyy uuden asuinvaltion tuomioistuimille sen jälkeen kun lapsi on saanut sieltä asuinpaikan 8 artiklan mukaan.

Onko lapsen muutto aiemmasta asuinvaltiosta uuteen tapahtunut laillisesti?

▼ **KYLLÄ**

► **EI**

Jos poisvienti on luvaton, 9 artiklaa ei sovelleta. Sen sijaan sovelletaan lapsikaappauksia koskevia sääntöjä.

Onko lapsi saanut asuinpaikan uudesta jäsenvaltiosta 3 kuukauden kuluessa?

▼ **KYLLÄ**

► **EI**

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta. Jos lapsen asuinpaikka on vielä 3 kuukauden jälkeen aiemmassa asuinvaltiossa, sen tuomioistuimet ovat edelleen toimivaltaisia 8 artiklan nojalla.

Onko tapaamisoikeuden haltijan asuinpaikka edelleen lapsen aiemmassa asuinvaltiossa?

▼ **KYLLÄ**

► **EI**

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta.

Onko tapaamisoikeuden haltija osallistunut menettelyihin uuden asuinvaltion tuomioistuimissa niiden toimivaltaa kiistämättä?

▼ **KYLLÄ**

► **EI**

Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan.

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta.

3.2.5. Toimivalta lapsikaappaustapauksissa – 10 artikla

Lapsikaappaustapauksissa toimivalta määräytyy erityissäännön nojalla⁽³³⁾.

3.2.6. Oikeuspaikkasopimus – 12 artikla

3.2.6.1. Rajoitettu mahdollisuus valita tuomioistuin

Asetuksella otetaan käyttöön rajoitettu ja tiettyihin edellytyksiin sidottu mahdollisuus viedä mikä tahansa vanhempainvastuuseen liittyvä asia muun kuin lapsen asuinvaltion tuomioistuinten käsiteltäväksi, joko siksi että asia liittyy siellä vireillä olevaan avioero-oikeudenkäyntiin tai siksi että lapsella on kiinteät siteet kyseiseen jäsenvaltioon. On huomattava, että 12 artiklalla ei luoda toimivaltaperustetta, jos ei ole tehty 1 tai 3 kohdassa tarkoitetun kaltaista hakemusta.

3.2.6.2. Asetuksen 12 artikla kattaa kaksi eri tilannetta:

1. tilanne

3.2.6.2.1. Avioeroa käsittelevän tuomioistuimen toimivalta vanhempainvastuuta koskeissa kysymyksissä

12 ARTIKLAN 1 JA 2 KOHTA

Kun avioero-oikeudenkäynti on vireillä jonkin jäsenvaltion tuomioistuimessa, tällä tuomioistuimella on toimivalta myös avioeroon liittyvissä vanhempainvastuuta koskeissa asioissa, vaikka lapsen asuinpaikka ei olisikaan kyseisessä jäsenvaltiossa. Tätä sovelletaan riippumatta siitä, onko lapsi puolisoiden yhteinen. Sama koskee tilannetta, jossa tällaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi on esitetty asumuseroa tai avioliiton päättämättömäksi julistamista koskeva hakemus.

Avioeroa käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- Ainakin toisella puolisoista on vanhempainvastuu lapsesta.
- Puolisot ja kaikki vanhempainvastuunkantajat hyväksyvät tuomioistuimen toimivallan joko nimenomaisesti tai muutoin yksiselitteisesti. Tuomioistuimen olisi määritettävä tämä siinä vaiheessa, kun asia viedään sen käsiteltäväksi.
- On lapsen edun mukaista, että toimivalta kuuluu tälle tuomioistuimelle.

(33) Ks. 4.2. kohta.

Avioeroa käsittelevä tuomioistuin lakkaa olemasta toimivaltainen, kun

- avioeroa koskeva hyväksyvä tai hylkäävä päätös tulee lainvoimaiseksi
- vanhempainvastuuta koskevassa menettelyssä, joka oli edelleen vireillä kun avioeropäätös sai lainvoiman, annetaan lainvoimainen päätös, tai
- sekä avioeroa että vanhempainvastuuta koskevat oikeusmenettelyt ovat päättyneet muusta syystä (esim. niitä koskevat hakemukset on peruutettu).

Huom. Asetuksen englanninkielisessä toisinnossa on käytetty kahta eri ilmaisua, *superior interests of the child* (12 artiklan 1 kohdan b alakohta) ja *best interests of the child* (12 artiklan 3 kohdan b alakohta). Niillä tarkoitetaan kuitenkin samaa. Muissa kielitoisinnossa käytetään kummassakin kohdassa samaa ilmaisua (suomeksi ”lapsen etu”).

2. tilanne

3.2.6.2.2. *Toimivalta kuuluu sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimelle, johon lapsella on kiinteät siteet*⁽³⁴⁾

12 ARTIKLAN 3 KOHTA

Jäsenvaltion tuomioistuimella, jossa on käynnistetty 3 artiklassa säädetyn toimivaltaperusteen mukaisesti jokin muu kuin avioeroa, asumuseroa tai avioliiton mitätöintiä koskeva menettely, on toimivalta myös vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, vaikka lapsen asuinpaikka ei olisikaan kyseisessä jäsenvaltiossa, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- Lapsella on kiinteät siteet kyseiseen jäsenvaltioon erityisesti sen vuoksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka

(34) On huomattava, että tämän kirjoitushetkellä unionin tuomioistuimelle on esitetty ennakkoratkaisupyynnö, joka on olennainen 12 artiklan 3 kohdan tulkinnan kannalta: ks. asia C-656/13 (2014/C 85/19); ennakkoratkaisupyynnö, jonka Nejvyšší soud České republiky (Tšekin tasavalta) on esittänyt 12. joulukuuta 2013 asiassa L v. M, R ja K. Siinä kysytään, onko asetuksen 12 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että se on toimivallan peruste vanhempainvastuuta koskevassa asiassa myös silloin, kun mitään siihen liittyvää menettelyä ei ole vireillä (toisin sanoen ”muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä”). Toisen 12 artiklan 3 kohtaa koskevan ennakkoratkaisupyynnön on esittänyt Englannin ja Walesin siviiliasioiden muutoksenhakutuomioistuin (Court of Appeal (England and Wales) (Civil Division)) 2. elokuuta 2013 asiassa C-436/13, E v. B. Tässä asiassa ensimmäinen kysymys kuului: jos jäsenvaltion tuomioistuimen toimivallasta on sovittu vanhempainvastuuta koskevien asioiden osalta asetuksen 12 artiklan 3 kohdan nojalla, pysyykö tämä toimivaltaa koskeva sopimus voimassa vain siihen saakka, kunnes tässä oikeudenkäynnissä on annettu lopullinen ratkaisu, vai jatkuuko se lopullisen tuomion antamisen jälkeenkin?

on siellä tai että lapsi on kyseisen valtion kansalainen. Nämä olosuhteet eivät sulje pois muita edellytyksiä, joten liityntä voi perustua myös muihin seikkoihin.

- Menettelyn kaikki osapuolet hyväksyvät kyseisten tuomioistuinten toimivallan joko nimenomaisesti tai muulla tavoin yksiselitteisesti silloin kun asia pannaan vireille kyseisessä tuomioistuimessa (eli sama vaatimus kuin 1. tilanteessa).
- Tuomioistuimen toimivaltaisuus on lapsen edun mukainen (jälleen vastaten 12 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädettyä edellytystä – ks. myös huomautus edellä 3.2.6.2.1 kohdan lopussa).

3.2.6.2.3. Asetuksen 12 artiklan mukainen toimivalta lapsen asuinpaikan ollessa kolmannessa valtiossa, joka ei ole vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli – 12 artiklan 4 kohta

Asetuksen 12 artiklan 4 kohdassa täsmennetään, että 12 artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan ”lapsen edun mukaista” silloin, kun lapsen asuinpaikka on EU:n ulkopuolisessa valtiossa, joka ei ole vuonna 1996 tehdyn Haagin lastensuojelusopimuksen⁽³⁵⁾ sopimuspuoli, erityisesti, jos oikeudenkäynti osoittautuu mahdottomaksi kyseisessä kolmannessa valtiossa.

Näin ollen esimerkiksi rajoitettu oikeuspaikkavaihtoehto, jonka mukaan osapuoli voi viedä asian käsiteltäväksi jonkin jäsenvaltion tuomioistuimeen, vaikka lapsen asuinpaikka ei olisi kyseisessä jäsenvaltiossa, jos tällä on siihen kuitenkin kiinteät siteet, laajennetaan koskemaan tilanteita,

joissa lapsen asuinpaikka on tällaisen kolmannen valtion alueella. Jos kyseisen tuomioistuimen toimivalta on kaikkien osapuolten yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta.

3.2.7. Lapsen olinpaikka – 13 artikla

Jos lapsen asuinpaikkaa ei kyetä ratkaisemaan 12 artiklan nojalla, toimivalta ratkaista vanhempainvastuuseen kuuluvat kysymykset kuuluu 13 artiklan mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa lapsi on.

3.2.8. Toimivalta muissa tapauksissa – 14 artikla

Jos toimivaltaa ei voida määrittää 8–13 artiklan nojalla, tuomioistuin voi katsoa olevansa toimivaltainen kansainvälistä yksityisoikeutta koskevien kansallisten sääntöjensä perusteella. Tällaiset päätökset on tunnustettava ja julistettava täytäntöönpanokelpoiksi muissa jäsenvaltioissa asetuksen sääntöjen mukaisesti.

(35) Ks. 8 luku.

3.3. Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn – 15 artikla⁽³⁶⁾

3.3.1. Millaisissa tilanteissa asian käsittely voidaan 15 artiklan nojalla siirtää toiseen tuomioistuimeen?

Asetukseen sisältyy innovatiivinen sääntö, jonka nojalla tuomioistuin, jossa asia on pantu vireille ja jolla on toimivalta pääasian suhteen, voi poikkeuksellisesti siirtää sen toisen jäsenvaltion tuomioistuimelle, jos jälkimmäisellä on paremmat edellytykset asian käsittelyyn. Tuomioistuin voi siirtää joko koko asian tai tietyn osan siitä.

Pääsäännön mukaan toimivalta kuuluu sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa lapsen asuinpaikka on asian vireillepanojakohtana (8 artikla). Tämän vuoksi toimivalta ei automaattisesti siirry minnekään, vaikka lapsen asuinpaikka siirtyisi toiseen jäsenvaltioon asian käsittelyn ollessa kesken.

Joissakin poikkeustilanteissa se tuomioistuin, jossa asia on alun perin pantu vireille (alkuperäinen tuomioistuin³⁶), ei kuitenkaan välttämättä sovellukaan parhaiten asian käsittelyyn. Tällaisissa tilanteissa alkuperäinen tuomioistuin voi 15 artiklan nojalla siirtää asian käsittelyn toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, jos tämä on lapsen edun mukaista.

Sen jälkeen kun asia on siirretty toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, sitä ei voida siirtää enää kolmanteen tuomioistuimeen (johdanto-osan 13 kappale).

Siirto voidaan toteuttaa seuraavin edellytyksin:

Lapsella on oltava toiseen jäsenvaltioon ”erityiset siteet”. Asetuksen 15 artiklan 3 kohdassa luetellaan viisi tilannetta, joissa tämä edellytys täyttyy:

- kyseisestä jäsenvaltiosta on tullut lapsen asuinpaikka sen jälkeen kun asia on pantu vireille alkuperäisessä tuomioistuimessa; tai
- lapsen asuinpaikka oli aiemmin kyseisessä jäsenvaltiossa; tai
- lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen; tai
- lapsen vanhempainvastuunkantajan asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa; tai
- lapsella on kyseisessä jäsenvaltiossa omaisuutta, jonka hallinnoimista, säilyttämistä tai luovuttamista asia koskee.

Lisäksi kummankin tuomioistuimen on oltava vakuuttuneita siitä, että asian käsittelyn siirtäminen on lapsen edun mukaista. Tuomarien on arvioitava tätä yhdessä ”asiaan liittyvien erityisten seikkojen” perusteella joko suoraan tai asianomaisten keskusviranomaisten kautta.

(36) Edellä alaviitteessä 34 mainitussa asiassa E v. B unionin tuomioistuimelta kysyttiin toinenkin kysymys. Se koski 15 artiklan vaikutusta: sallitaanko [...] 15 artiklassa se, että jäsenvaltion tuomioistuimet siirtävät toimivallan, jos lasta koskevaa oikeudenkäyntiä ei ole vireillä? Tätä kirjoitettaessa unionin tuomioistuin ei ollut vielä tehnyt asiaa koskevaa päätöstä.

3.3.2. Kuka käynnistää siirron?

Asian siirtäminen voi tapahtua

- jonkun osapuolen hakemuksesta tai
- tuomioistuimen omasta aloitteesta, jos ainakin yksi osapuolista hyväksyy siirron tai
- toisen jäsenvaltion tuomioistuimen hakemuksesta, jos ainakin yksi osapuolista hyväksyy siirron.

3.3.3. Mitä menettelyä sovelletaan?

Kun tuomioistuimelta on pyydetty asian käsittelyn siirtämistä tai kun se haluaa siirtää asian toiselle tuomioistuimelle omasta aloitteestaan, sillä on kaksi vaihtoehtoa:

- **tuomioistuin voi keskeyttää asian käsittelyn ja pyytää osapuolia esittämään asian siirtämistä koskevan pyynnön kyseisen toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa tai**
- **se voi pyytää suoraan toisen jäsenvaltion tuomioistuinta ottamaan asian käsiteltäväkseen.**

Ensimmäisessä tapauksessa alkuperäisen tuomioistuimen on asetettava määräaika, johon mennessä osapuolten on pantava asia vireille toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa. Jos osapuolet eivät pane asiaa vireille toisessa tuomioistuimessa määräaikaan mennessä, asian käsittelyä ei siirretä, vaan toimivalta säilyy alkuperäisellä tuomioistuimella. Asetuksessa ei säädetä määräajan pituutta, mutta sen pitäisi olla riittävän lyhyt sen varmistamiseksi, ettei asian siirtämisestä aiheudu tarpeetonta viivästystä, josta voisi olla haittaa

lapselle ja asianosaisille. Kun tuomioistuin saa asian siirtämistä koskevan pyynnön, sen on päätettävä kuuden viikon kuluessa, ottaako se asian käsiteltäväkseen. Jos se ei hyväksy toimivaltaa, toimivalta säilyy koko asian osalta alkuperäisellä tuomioistuimella, ja tämän on käytettävä sitä.

Olenainen kysymys on, onko asian siirtäminen juuri tässä tapauksessa lapsen edun mukaista. Arvion tulisi perustua molempipuolisen luottamuksen periaatteeseen ja siihen olettamukseen, että kaikkien jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat periaatteessa toimivaltaisia käsittelemään asian. Keskusviranomaisilla voi olla tässä suhteessa tärkeä asema, koska ne voivat antaa tuomioistuimelle tietoa toisessa jäsenvaltiossa vallitsevasta tilanteesta.

3.3.4. Käytännön näkökohtia

3.3.4.1. Miten tuomari, joka haluaa siirtää asian käsittelyn muualle, voi selvittää, mikä toisen jäsenvaltion tuomioistuin on toimivaltainen?

Toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta voi etsiä yksityisoikeuden alaa koskevan Euroopan oikeudellisen kartaston avulla. Kartastoon on koottu eri jäsenvaltioiden alueellisesti toimivaltaiset tuomioistuimet ja niiden yhteystiedot (kuten tuomioistuimen nimi, puhelinnumero, sähköpostiosoite jne.) (ks. Oikeudellinen kartasto⁽³⁷⁾). Myös asetuksen nojalla nimetyt keskusviranomaiset voivat avustaa toisen jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen etsimisessä, kuten niiden edellytetään tekävän 55 artiklan c kohdan nojalla⁽³⁸⁾.

(37) http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/

(38) Ks. 7 luku.

3.3.4.2. Miten tuomarit kommunikoivat keskenään?

Asetuksen 15 artiklassa säädetään, että tuomioistuinten on tehtävä siirron toteuttamista varten yhteistyötä joko suoraan keskenään tai keskusviranomaisten välityksellä. Tuomarien olisi hyvä arvioida yhdessä, olisiko asian käsittely kyseisessä tapauksessa siirrettävä ja erityisesti olisiko siirto lapsen edun mukainen. Jos tuomareilla on yhteinen kieli, heidän olisi parasta ottaa suoraan yhteyttä toisiinsa joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä⁽³⁹⁾. Apua voi olla myös muista nykyteknologian apuvälineistä kuten konferenssipuheluista. Kieliongelmat voidaan resurssien sallissa ratkaista tulkkien avulla. Lisäksi tuomarit voivat saada apua keskusviranomaisilta.

Tuomarien on toki tiedotettava asian etenemisestä osapuolille ja näiden oikeudellisille neuvonantajille, mutta on tuomarien asia päättää, mitä menettelyjä ja takeita kussakin tapauksessa tarvitaan.

3.3.4.3. Kuka vastaa asiakirjojen kääntämisestä?

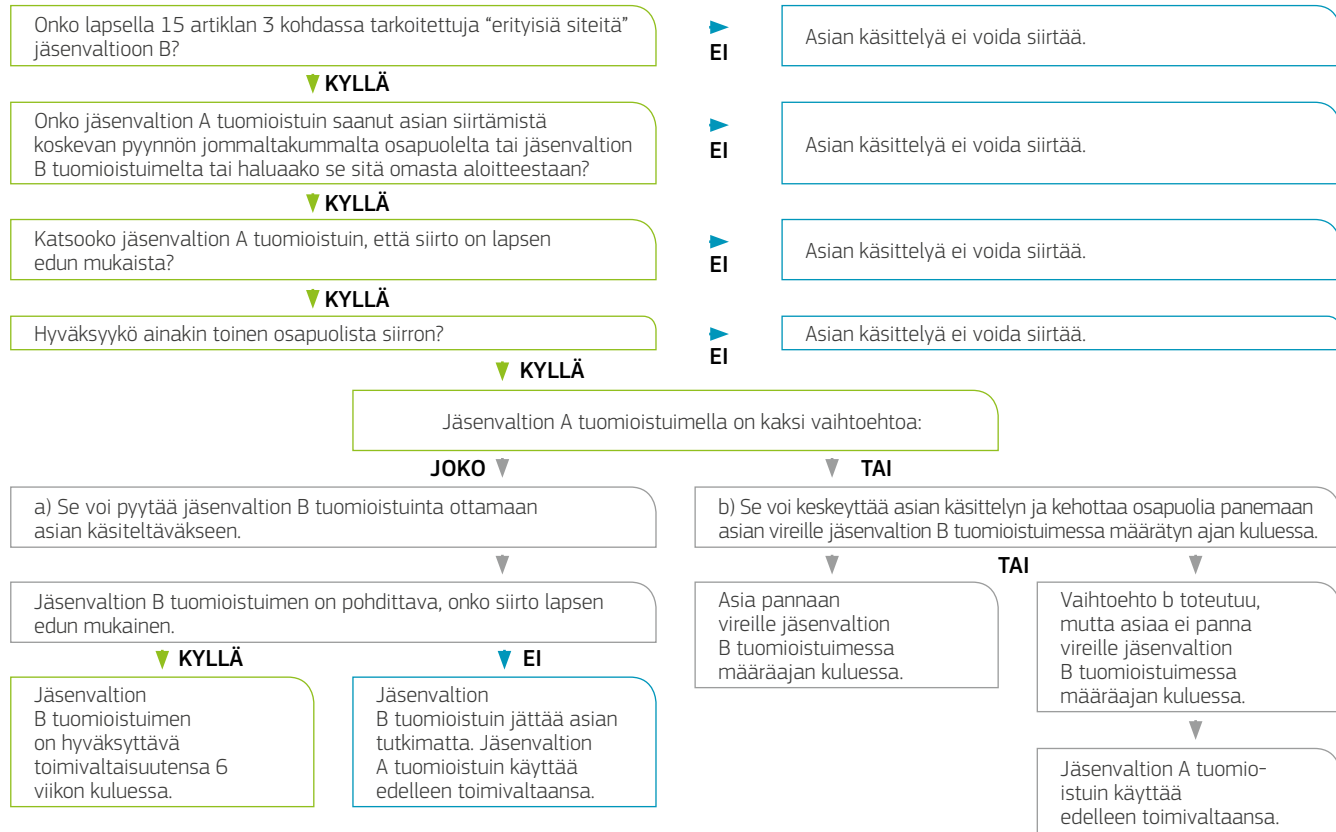
Asetuksen 15 artiklassa ei käsitellä asiakirjojen kääntämistä. Tuomioistuinten olisi pyrittävä löytämään käytännöllinen ratkaisu, joka soveltuu kuhunkin tilanteeseen ja siihen liittyviin erityistarpeisiin. Vastaanottavan valtion prosessioikeuden vaatimuksista riippuen asiakirjoja ei ehkä välttämättä tarvitse kääntää, jos asiaa käsittelemään ryhtyvä tuomari osaa kieltä, jolla asiaa on aiemmin käsitelty. Tarvittaessa voidaan kääntää vain kaikkein tärkeimmät asiakirjat. Myös keskusviranomaiset voivat kenties toimittaa epävirallisia käännöksiä⁽⁴⁰⁾.

(39) Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin toiminta on johtanut Haagin kansainvälisen tuomariverkoston perustamiseen, jonka tavoitteena on muun muassa helpottaa tuomarien suoraa yhteydenpitoa kansainvälisen perheoikeuden alalla. Haagin konferenssi on laatinut oikeusalan yhteydenpitoa koskevia yleisiä ohjeita. Lisätietoja näistä on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivuilla <http://www.hcch.net/upload/haguenetwork.pdf> ja http://www.hcch.net/upload/brochure_djc_en.pdf. Lisäksi on perustettu EU:n perheoikeuden alan tuomareiden verkosto, joka toimii siviilioikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston rakenteen yhteydessä.

(40) Ks. 3.3.4.1 kohta ja alaviite 38.

3.3.4.4. Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn – 15 artikla

Kun jonkin jäsenvaltion (A) tuomioistuimessa on pantu vireille asetuksen 8–14 artiklan nojalla asia, jossa sillä on toimivalta, tuomioistuin voi poikkeuksellisesti siirtää asian tai sen tietyn osan käsittelyn toisen jäsenvaltion (B) tuomioistuimelle, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

3.4. Mitä tapahtuu, jos menettely pannaan vireille kahdessa eri jäsenvaltiossa?

3.4.1. Kahdessa eri jäsenvaltiossa pannaan vireille samanlainen, samaa lasta koskeva menettely – 19 artiklan 2 kohta

Voi käydä myös niin, että osapuolet panevat vanhempainvastuuta koskevan menettelyn vireille saman lapsen ja asian osalta eri jäsenvaltioissa. Tämä saattaa johtaa siihen, että asiaa käsitellään rinnan kahdessa tuomioistuimessa, jotka saattavat antaa samassa asiassa keskenään ristiriidassa olevat ratkaisut.

Asetuksen 19 artiklan 2 kohdassa säädetään tilanteesta, jossa eri jäsenvaltioissa on aloitettu vanhempainvastuuta koskevat menettelyt, jotka koskevat

- samaa lasta ja
- samaa asiaa.

Asetuksen 19 artiklan 2 kohdan mukaan asiaa ryhtyy käsittelemään periaatteessa se tuomioistuin, jossa kanne on nostettu ensin. Sen tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on keskeytettävä asian käsittely ja odotettava kunnes toinen tuomioistuin päättää, onko se asiassa toimivaltainen. Jos ensimmäinen tuomioistuin katsoo olevansa asiassa toimivaltainen, toisen tuomioistuimen on luovuttava toimivallasta. Toinen tuomioistuin voi jatkaa asian käsittelyä vain jos ensimmäinen tuomioistuin katsoo, että se ei ole asiassa toimivaltainen, tai jos ensimmäinen tuomioistuin päättää siirtää asian käsittelyn toiselle tuomioistuimelle 15 artiklan mukaisesti ja toinen tuomioistuin hyväksyy siirron.

3.4.2. Kahdessa eri jäsenvaltiossa pannaan vireille erityyppiset, mutta samaa lasta koskevat menettelyt – 19 artiklan 2 kohta ja 20 artikla

Jotta 19 artiklan 2 kohdan mekanismi olisi voimassa, kahdessa jäsenvaltiossa vireillä olevien menettelyjen on koskettava asiasisältöä suhteessa vireille pantuihin vanhempainvastuuta koskeviin asioihin. Jos kuitenkin ensimmäisessä jäsenvaltiossa vireillä oleva menettely koskee 20 artiklassa tarkoitettuja väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia, toisessa jäsenvaltiossa myöhemmin vireille pantuihin menettelyihin, jotka koskevat vanhempainvastuun asiasisältöä suhteessa samaan lapseen, ei sovelleta 19 artiklan 2 kohdan sääntöä. Tätä perustellaan sillä, että koska väliaikaiset toimenpiteet eivät ole täytäntöönpanokelpoisia toisessa jäsenvaltiossa, ei ole riskiä siitä, että tuomiot olisivat ristiriidassa keskenään.

Esimerkki: seuraava tilanne johti kahteen unionin tuomioistuimen käsittelemään asiaan:

Lapset syntyivät jäsenvaltiossa A, josta isä oli kotoisin, äiti puolestaan oli jäsenvaltiosta B. Pian lasten syntymän jälkeen vanhempien suhde alkoi rakoilla, ja äiti ilmoitti haluavansa palata lasten kanssa jäsenvaltioon B. Vanhemmat tekivät sopimuksen, jonka mukaan äiti voi viedä molemmat lapset jäsenvaltioon B, kun toinen lapsista, poika, pystyi matkustamaan. Toisen lapsen, tytön, oli kuitenkin jätävä sairaalaan, koska hän oli vakavasti sairas. Äiti matkusti pojan kanssa jäsenvaltioon B.

Isä kuitenkin katsoi, ettei sopimus enää sitonut häntä, koska se ei ollut asianmukaisten viranomaisten hyväksymä, ja pani jäsenvaltioon A tuomioistuimessa vireille menettelyn väliaikaisen huoltoa koskevan oikeuden saamiseksi molempien lasten osalta. Tämä myönnettiin hänelle.

Myöhemmin äiti pani vireille, erikseen jäsenvaltion B tuomioistuimessa, pääasiaa koskevan kanteen oikeudesta pojan huoltoon.

Aikanaan isä haki asetuksen nojalla jäsenvaltion A tuomioistuimen hänelle myöntämän väliaikaisen huoltoa koskevan oikeuden täytäntöönpanoa hyväkseen jäsenvaltiossa B. Jäsenvaltion B tuomioistuin esitti unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön kysyen, voidaanko asetuksen 21 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen säännöksiä, jotka koskevat tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, soveltaa myös täytäntöönpanokelpoisiin, 20 artiklassa tarkoitettuihin oikeutta lapsen huoltoon koskeviin väliaikaisiin toimenpiteisiin. Unionin tuomioistuin katsoi tässä asiassa, että isän hyväksi annettua tuomiota, siltä osin kuin siinä määrättiin asetuksen 20 artiklan soveltamisalaan kuuluvia oikeutta lapsen huoltoon koskevia väliaikaisia toimenpiteitä, ei voitu panna täytäntöön asetuksen 21 artiklan nojalla⁽⁴¹⁾.

Äidin jäsenvaltiossa B vireille paneman erillisen kanteen yhteydessä, joka koski pojan huoltoa koskevan päätöksen saamista, sikäläinen tuomioistuin pyrki ottamaan yhteyttä jäsenvaltion A tuomioistuimeen voidakseen saada käsityksen jälkimmäisessä tuomioistuimessa vireillä olevan menettelyn täsmällisestä luonteesta ja erityisesti päätöksestä, jonka tuomioistuin oli antanut. Tuomioistuimet eivät kuitenkaan syystä tai toisesta onnistuneet saamaan yhteyttä toisiinsa huolimatta yhteystuomarin yrityksistä jäsenvaltiossa A, ja koska vanhemmilla ei ollut sopimusta, jäsenvaltion B tuomioistuin katsoi, ettei se voinut käsitellä asiaa pidemmälle siirtämättä asiaa unionin tuomioistuimelle⁽⁴²⁾. Unionin tuomioistuin käsitteli tässä

toisessa asiassa esitetyt kysymykset edellä selostetussa asiassa antamansa päätöksen taustaa vasten.

Ensimmäinen tuomioistuimelle osoitettu kysymys koski sitä, voitiinko vireilläololosääntöä (*lis pendens*) ja toisiinsa liittyviä menettelyjä koskevaa asetuksen 19 artiklan 2 kohtaa soveltaa, kun jäsenvaltion A tuomioistuimessa haettiin tässä tapauksessa ilmeisesti vain asetuksen 20 artiklassa tarkoitettujen väliaikaisten toimenpiteiden määräämistä ja toisessa jäsenvaltiossa – jäsenvaltiossa B – olevassa tuomioistuimessa, joka oli asetuksen mukaan toimivaltainen tukimaan pääasian, toinen asianosainen oli myöhemmin saattanut vireille samaa oikeudenkäynnin kohdetta koskevan menettelyn pyrkien saamaan vanhempainvastuuta koskevaa pääasiaa koskevan tuomion joko väliaikaisesti tai lopullisesti. Tähän kysymykseen unionin tuomioistuin vastasi, ettei 19 artiklan 2 kohdan säännöksiä sovelleta tällaisissa olosuhteissa.

Unionin tuomioistuimelta kysyttiin myös, kuinka pitkään sen tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, olisi odotettava ennen päätöksen tekemistä siitä, onko tuomioistuin, jossa kanne nostettiin ensin, toimivaltainen tutkimaan pääasian. Tuomioistuin totesi, että tämän asian kaltaisessa tilanteessa, jossa jäsenvaltion B tuomioistuimella, jossa kanne pääasiassa oli nostettu myöhemmin, ei siitä huolimatta, että se on yrittänyt hankkia selvitystä asianosaiselta, joka vetoaa vireilläolovaikutukseen, tuomioistuimelta, jossa asia on ensin saatettu vireille, sekä keskusviranomaiselta, ole käytettävissään mitään tietoja, joiden perusteella se voisi määrittää, mitä asiaa jäsenvaltion A tuomioistuimessa vireille saatettu asia koskee, ja jotka osoittaisivat erityisesti tämän tuomioistuimen asetuksen mukaisen toimivallan, ja jos erityisten olosuhteiden vuoksi lapsen etu edellyttää jäsenvaltion B tuomioistuimelta sellaisen ratkaisun tekemistä, joka voidaan tunnustaa

(41) Ks. asia C-256/09, *Bianca Purrucker v. Guillermo Valles Perez*, tuomio 15.7.2010, Kok., s. I-7353 ("Purrucker I -asia").

(42) Ks. asia C-296/10, *Bianca Purrucker v. Guillermo Valles Perez*, tuomio 9.11.2010, Kok., s. I-11163 ("Purrucker II -asia").

muissa kuin tuomioistuimen sijaintijäsenvaltiossa, kyseisen tuomioistuimen on odotettavaan kohtuullisen ajan vastauksia esitettyihin kysymyksiin jatkettava käsiteltäväkseen saatetun hakemuksen tai kanteen tutkimista. Tämän kohtuullisen ajan kestossa oli otettava huomioon lapsen etu kyseessä olevalle riita-asialle ominaisten seikkojen perusteella.

Miten tuomioistuimen päätös voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa?

3.5. Tunnustaminen ja täytäntöönpano – Yleistä

3.5.1. Menettely tuomion tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi – 21 ja 23–39 artikla

Jokainen, jonka etua tuomion tunnustaminen koskee, voi pyytää, että jonkin jäsenvaltion tuomioistuimen antama vanhempainvastuuta koskeva päätös on tunnustettava tai jätettävä tunnustamatta ja että se on julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi toisessa jäsenvaltiossa (eksekvatuuri- eli täytäntöönpanomenettely). Väli aikaisten toimenpiteiden määrittäminen koskevaa päätöstä, joka kuuluu asetuksen 20 artiklan soveltamisalaan, pidetään asetuksen mukaan täytäntöönpanokelvottomana sen jäsenvaltion ulkopuolella, jossa se on annettu⁽⁴³⁾.

Pyyntö on esitettävä toimivaltaiselle tuomioistuimelle siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan. Jäsenvaltioiden tätä tarkoitusta varten nimeämät tuomioistuimet mainitaan erityisessä

luettelossa 1⁽⁴⁴⁾. Toimivaltainen tuomioistuin julistaa viipymättä tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi kyseisessä jäsenvaltiossa.

Henkilöllä, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, tai lapsella, jota asia koskee, ei kummallakaan ole tässä vaiheessa oikeutta esittää tuomioistuimelle huomautuksia. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on vahvistettu, että henkilö, jota vastaan tuomio on annettu, ei voi hakea 31 artiklan mukaisesti sen julistamista, että tuomiota ei pitäisi tunnustaa tai panna täytäntöön⁽⁴⁵⁾.

Molemmat osapuolet voivat tässä vaiheessa hakea muutosta ja esittää huomautuksia. Jos muutosta hakee se, joka on hakenut tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi, osapuoli, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, on kutsuttava kuultavaksi muutoksenhakemusta käsittelevään tuomioistuimeen.

3.5.2. Vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamatta tai täytäntöönpanematta jättämisen perusteet – 23 artikla

Tuomioistuin voi kieltäytyä julistamasta tuomiota täytäntöönpanokelpoiseksi vain jos:

- tunnustaminen olisi selvästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään;
- lapselle ei ole annettu tuomioon johtaneessa menettelyssä tilaisuutta tulla kuulluksi, paitsi jos kyseessä on kiireellinen tilanne;

(44) EUVL C 85, 23.3.2013, s. 6.

(45) Ks. asia C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, tuomio 11.7.2008, Kok., s. I-5271.

(43) Ks. edellä 3.4.2 kohta ja alaviitteessä 41 lainattu asia *Purrucker I*.

- tuomio on annettu pois jäänyttä henkilöä vastaan eikä haastehakemusta ole annettu hänelle tiedoksi niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, paitsi jos hänen todetaan yksiselitteisesti hyväksyneen tuomion;
- henkilölle, joka väittää tuomion estävän häntä täyttämästä vanhempainvastuutaan, ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi;
- tuomio on ristiriidassa toisen tuomion kanssa 23 artiklan e ja f alakohdassa säädettyin edellytyksin;
- asia koskee lapsen sijoittamista toiseen jäsenvaltioon ja jos 56 artiklassa säädettyä menettelyä ei ole noudatettu.

3.5.3. Tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskeva muutoksenhaku – 33 artikla

Osapuolet voivat hakea päätökseen muutosta. Muutoksenhaku on toimitettava tuomioistuimeen, joka mainitaan jäsenvaltioiden tätä tarkoitusta varten laatimassa luettelossa 2⁽⁴⁶⁾. Kumpikin osapuoli voi esittää tuomioistuimelle huomautuksia tässä vaiheessa.

3.5.4. Oikeusapu ja muu apu – 50 artikla ja 55 artiklan b alakohta

Täytäntöönpanomenettelyä haettaessa hakijalla on oikeus saada oikeusapua, jos hänellä oli oikeus siihen myös alkuperäisessä asuinjäsenvaltiossaan. Tällainen henkilö voi saada apua myös keskusviranomaisilta, joiden tehtävänä on avustaa ja antaa tietoja vanhempainvastuunkantajille,

jotka pyytävät vanhempainvastuuta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa.

3.5.5. Virallisten asiakirjojen ja sopimusten tunnustaminen ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistaminen – 46 artikla

Kuten 3.1.3.2 ja 3.1.3.3 kohdassa selostetaan, tunnustamis- ja täytäntöönpanomenettelyä sovelletaan myös virallisiin asiakirjoihin ja sopimuksiin, jotka ovat täytäntöönpanokelpoisia niiden alkuperäjäsenvaltiossa. Ne siis tunnustetaan ja julistetaan täytäntöönpanokelpoisiksi muissa jäsenvaltioissa samoin edellytyksin kuin tuomiot.

3.5.6. Ei vaatimusta asiakirjojen laillistamisesta – 52 artikla

Kun asetuksen nojalla haetaan vanhempainvastuuta koskevan päätöksen tunnustamista taikka täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai täytäntöönpanoa, tätä tarkoitusta varten edellytetyt asiakirjoja ei ole tarpeen laillistaa. Näin ollen huoltajuutta koskeva tuomio tai tällaisen tuomion täytäntöönpanokelpoisuutta koskeva todistus eivät edellytä minkään laillistamismuodollisuuden suorittamista niiden toisessa jäsenvaltiossa tunnustamisen tai täytäntöönpanon yhteydessä.

(46) EUVL C 85, 23.3.2013, s. 6.

3.5.7. Yleistä tunnustamis- ja täytäntöönpanomenettelyä koskevat poikkeukset – 40 artikla

3.5.7.1. Asetuksen 11 artiklan 6–8 kohdan mukaiset tapaamisoikeutta (yhitydenpito) ja lapsen palauttamista koskevat päätökset – 41 ja 42 artikla

Edellä kuvattua menettelyä sovelletaan yleisesti vanhempainvastuuta koskeviin päätöksiin, jotka on tehty esimerkiksi huolto-oikeutta koskevista asioissa. On kuitenkin kaksi poikkeustilannetta, joissa tätä menettelyä ei asetuksen mukaan sovelleta, vaan joissa päätös on tunnustettava ja julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi muissa jäsenvaltioissa ilman menettelyä. Nämä poikkeukset koskevat tapaamisoikeutta (ks. 3.6.3 kohta) ja lapsen palauttamista luvattoman pois viemisen tai palauttamatta jättämisen jälkeen (ks. 4.4.7 kohta). Asetuksen mukaan näissä tilanteissa ei tarvita täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista, eikä tunnustamisen kiistämistä koskevia säännöksiä tai 23 artiklassa esitettyjä perusteita sovelleta. Sen sijaan luodaan menettely, jossa tuomion antanut tuomioistuin antaa todistuksen. Se ja kopio tuomiosta, johon todistus liittyy, ovat yhdessä riittävät mahdollistamaan päätöksen suoran täytäntöönpanon. Lisätietoja näistä todistuksista on tapaamisoikeuden (yhitydenpidon) osalta 3.6.3 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa ja lapsen palauttamisen osalta 4.4.7 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa.

3.5.7.2. Lapsen palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskeva todistus – 42 artikla ja liite IV

Todistuksen, joka annetaan lapsen palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi luvattoman pois viemisen jälkeen 11 artiklan

8 kohdan nojalla annetussa tuomiossa edellytetyin mukaisesti, on sisällettävä seuraavat tiedot:

- a. lapselle on annettu mahdollisuus tulla kuulluksi, ellei sitä pidetä perusteettomana lapsen iän tai kehitystason huomioon ottaen;

Huom. Tämä säännös merkitsee sitä, että tuomioistuin, joka antaa todistuksen ja antoi tuomion, on velvoitettu kuulemaan lasta, paitsi siinä tapauksessa, että se pitää tätä perusteettomana, mistä sen on tehtävä päätös otettuaan huomioon tiedot lapsen iästä ja kehitystasosta. Sen ei pitäisi antaa todistusta, ellei tämä ehto täyty.

- b. kaikilla asianosaisilla on ollut tilaisuus tulla kuulluiksi; ja
- c. tuomioistuin on tuomion antaessaan ottanut huomioon perustelut ja todisteet, joiden vuoksi toisen jäsenvaltion tuomioistuin epäsi lapsen palauttamisen vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan mukaisesti.

Jos tuomioistuin määrää toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi hänen palattuaan asuinvaltioonsa, kyseiset toimenpiteet on lisäksi merkittävä todistukseen. Todistuksen 14 kohdassa on tilaa tätä varten.

Tuomarin on annettava todistus omasta aloitteestaan.

3.5.7.3. Täytäntöönpanoa koskevat asiakirjat – 45 artikla

Tuomion täytäntöönpanoa hakevan asianosaisen on toimitettava jäljennös tuomiosta ja 41 tai 42 artiklan mukaisesti annetusta todistuksesta samalla

kielellä, jolla tuomio on annettu. Jos täytäntöönpanoa haetaan toisessa jäsenvaltiossa, todistuksen olennaisesta osasta on toimitettava käänös jollekin kyseisen jäsenvaltion viralliselle kielelle. Tapaamisoikeuden osalta käänös on esitettävä todistuksen 12 kohdassa yksityiskohtaisesti esitettävistä tapaamisoikeuden tarkoista järjestelyistä. Lapsen palauttamisen osalta käänös on esitettävä todistuksen 14 kohdassa yksityiskohtaisesti selostettavista järjestelyistä määrättyjen toimenpiteiden täytäntöönpanemiseksi, jotta varmistetaan lapsen palauttaminen.

3.6. Tapaamisoikeutta (yhteydenpitoa) koskevat säännöt – tunnustaminen ja täytäntöönpano – 40 ja 41 artikla

3.6.1. Tapaamisoikeuden (yhteydenpidon) suora tunnustaminen ja täytäntöönpano asetuksen nojalla – 40 ja 41 artikla

Yksi asetuksen päätavoitteista on varmistaa, että lapsi voi koko lapsuutensa ajan pitää yhteyttä kumpaankin vanhempainvastuunkantajaan myös näiden erottua, vaikka nämä asuisivat eri jäsenvaltioissa⁽⁴⁷⁾. Asetus helpottaa tapaamisoikeuden toteuttamista valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa, koska sillä varmistetaan, että jossakin jäsenvaltiossa annettu tapaamisoikeutta koskeva tuomio tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa ilman eri toimenpiteitä, jos tuomion antanut tuomioistuimien on antanut tuomiosta asetuksessa tarkoitetun

todistuksen⁽⁴⁸⁾. Tästä huolimatta vanhempainvastuunkantajat voivat halutessaan pyytää tapaamisoikeutta koskevan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa hakemalla eksekvaaturimenettelyä asetuksen asianomaisten säännösten mukaisesti (ks. asetuksen 40 artiklan 2 kohta ja 3.5 jakso).

3.6.2. Mitkä tapaamisoikeudet ovat kyseessä? – 2 artiklan 10 alakohta

Tapaamisoikeuteen sisältyy muun muassa oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois tämän asuinpaikasta.

Tapaamisoikeutta koskevia sääntöjä sovelletaan kaikkiin tapaamisoikeuteen sisältyviin oikeuksiin riippumatta siitä, kuka niitä käyttää. Kansallisen lainsäädännön nojalla tapaamisoikeus voidaan myöntää sille vanhemmalle, jonka kanssa lapsi ei asu, tai muille perheenjäsenille, kuten isovanhemmille tai kolmansille henkilöille.

Tapaamisoikeus voi käsittää lapsen ja toisen henkilön välisen yhteydenpidon minkä tahansa muodon, esimerkiksi yhteydenpidon puhelimen, Skype-palvelun, internetin tai sähköpostin välityksellä.

Näitä tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia sääntöjä sovelletaan ainoastaan tuomioihin, jotka koskevat tapaamisoikeuden myöntämistä. Sen sijaan sellaisten tuomioiden tunnustaminen, joissa tapaamisoikeutta koskeva pyyntö hylätään, kuuluvat tunnustamista koskevan yleissäännön soveltamisalaan.

(47) Tällä tavoin asetuksessa tuodaan ilmi lapsen oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen 9 ja 10 artiklan periaate. Yleissopimusta sovelletaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin. Ks. myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan 3 kohta (2010/C 83/02), EUVL C 83, 30.3.2010, s. 389.

(48) Ks. 3.6.7 kohta.

3.6.3. Millä edellytyksillä todistus voidaan antaa? – 40 ja 41 artikla ja liite III

Tapaamisoikeutta koskeva tuomio on tunnustettava sellaisenaan ja on pantavissa täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, jos sen mukana on tuomion antaneen tuomioistuimen laatima todistus. Todistuksen tarkoituksena on taata, että tuomion antaneessa jäsenvaltiossa on noudatettu menettelyn aikana tiettyjä menettelyllisiä takeita.

Tuomion antanut tuomari antaa todistuksen tarkistettuaan, että seuraavia menettelyllisiä takeita on noudatettu:

- kaikilla asianosaisilla on ollut tilaisuus tulla kuulluiksi;
- lapselle on annettu tilaisuus tulla kuulluksi, ellei sitä ole pidetty aiheettomana lapsen iän ja kehitystason vuoksi;
- jos tuomio on annettu pois jäänyttä vastaajaa vastaan, haastehakemus on annettu tiedoksi pois jääneelle henkilölle niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, tai vaikka tiedoksiantamisessa ei olisi noudatettu mainittuja ehtoja, vastaajan kuitenkin todetaan yksiselitteisesti hyväksyneen tuomion.

Tuomarit saattavat myös katsoa olevan hyvän käytännön mukaista, että päätettäessä olla kuulematta lasta tämän riittämättömän iän ja kehitystason vuoksi tuomioon sisällytetään kuvaus toimista, joita on toteutettu lapsen iän ja kehitystason määrittämiseksi, ja syistä, joiden vuoksi lapselle ei annettu tilaisuutta tulla kuulluksi, vaikka asiasta ei säädetäkään asetuksessa.

Jos menettelyllisiä takeita ei ole noudatettu, päätöstä ei voida tunnustaa ja julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi muissa jäsenvaltioissa ilman eri toimenpiteitä, vaan osapuolten on haettava tätä varten eksekvatuurimenettelyä (ks. 3.5 jakso).

3.6.4. Todistus – 41 artiklan 2 kohta

Tuomion antaneen tuomioistuimen on annettava todistus tuomion kielellä käyttämällä liitteessä III esitettyä vakiolomaketta. Todistuksesta käy ilmi, onko edellä mainittuja menettelyllisiä takeita noudatettu, minkä lisäksi siihen sisältyy käytännön tietoja, joiden tarkoituksena on helpottaa tuomion täytäntöönpanoa. Niissä voidaan mainita esimerkiksi vanhempainvastuunkantajien sekä lasten nimet ja osoitteet, tiedot käytännön järjestelyistä tapaamisoikeuden käyttämiseksi, tiedot mahdollisista tapaamisoikeuden haltijan tai toisen vanhemman erityisvelvoitteista ja mahdollisista tapaamisoikeuksien käyttämiseen liittyvistä rajoituksista. Kaikki tapaamisoikeutta koskevassa todistuksessa mainitut velvoitteet voidaan periaatteessa panna täytäntöön näiden sääntöjen mukaisesti.

3.6.5. Milloin tuomion antaneen tuomarin olisi annettava todistus? 41 artiklan 1 ja 3 kohta

Tämä riippuu siitä, onko tuomion antamisajankohtana todennäköistä, että käytettävään tapaamisoikeuteen liittyy rajat ylittävä tilanne.

3.6.5.1. Tapaamisoikeuteen liittyy rajat ylittävä tilanne

Jos tapaamisoikeuteen liittyy jo tuomion antamisajankohtana valtioiden rajat ylittävä tilanne esimerkiksi siksi, että toinen kyseisen lapsen vanhemmista asuu toisessa jäsenvaltiossa tai suunnittelee muuttavansa sinne, tuomari antaa todistuksen oma-aloitteisesti viran puolesta silloin kun tuomio tulee täytäntöönpanokelpoiseksi, vaikkapa vain väliaikaisesti.

Monen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä säädetään, että vanhempainvastuuta koskevat tuomiot ovat "täytäntöönpanokelpoisia" muutoksenhausta riippumatta. Jos tuomio ei kansallisen lainsäädännön mukaan voi olla täytäntöönpanokelpoinen niin kauan kuin sitä koskeva muutoksenhaku on vireillä, asetuksessa annetaan tuomion antaneelle tuomarille oikeus julistaa tuomio täytäntöönpanokelpoiseksi. Tarkoituksena on estää päätöksen täytäntöönpanon aiheeton viivyttäminen muutoksenhaun avulla.

3.6.5.2. Tapaamisoikeuteen ei liity rajat ylittävää tilannetta

Jos tuomion antamisajankohtana ei ole viitteitä siitä, että tapaamisoikeutta on tarpeen käyttää valtioiden rajat ylittävässä

tilanteessa, tuomarin ei tarvitse antaa todistusta. Jos kuitenkin asiaan liittyvistä olosuhteista käy ilmi, että tapaamisoikeutta saatetaan joutua toteuttamaan valtioiden rajat ylittävässä tilanteessa, tuomarit voivat katsoa hyvän käytännön mukaiseksi antaa todistuksen yhdessä tuomion kanssa. Näin voi olla esimerkiksi silloin kun kyseinen tuomioistuin sijaitsee lähellä toisen jäsenvaltion rajaa tai kun vanhempainvastuunkantajilla on eri kansalaisuus.

Jos tilanne saa valtioiden rajat ylittävän luonteen vasta myöhemmin esimerkiksi siksi, että toinen vanhempainvastuunkantajista muuttaa toiseen jäsenvaltioon, kumpi tahansa osapuoli voi tuossa vaiheessa pyytää tuomion antaneelta tuomioistuimelta tapaamisoikeutta koskevan todistuksen.

3.6.6. Voiko todistukseen hakea muutosta? – 43 artikla ja johdanto-osan 24 kappale

Todistuksen antamiseen ei voi hakea muutosta. Jos tuomion antanut tuomari on tehnyt todistuslomaketta täyttäessään virheen, niin että todistus ei vastaa tuomioita, tuomioistuimelle voidaan tehdä oikaisupyyntö. Tällöin sovelletaan tuomion antaneen jäsenvaltion kansallista lakia.

3.6.7. Mitä hyötyä todistuksesta on? – 41 artiklan 1 kohta ja 45 artikla

Tapaamisoikeutta koskeva tuomio, johon on liitetty todistus, tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön sellaisenaan toisessa jäsenvaltiossa ilman, että olisi tarpeen julistaa se täytäntöönpanokelpoiseksi.

Se, että tapaamisoikeutta koskevasta tuomiosta on annettu todistus, tarkoittaa, että tapaamisoikeuden haltija voi pyytää, että päätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa ilman välimenettelyjä (eksekvatuuri). Sitä paitsi toinen osapuoli ei voi vastustaa tuomion tunnustamista. Näin ollen ei ole tarpeen hakea tapaamisoikeutta koskevan tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi, eikä tuomion tunnustamista voi vastustaa 23 artiklassa lueteltujen tuomioiden tunnustamatta jättämisen perusteiden perusteella. Tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuimen on annettava tuomiota koskeva todistus, kunhan tietyt menettelyllisiä takeita on noudatettu. Jos osapuoli haluaa pyytää tapaamisoikeuden täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa, hänen on esitettävä jäljennös tuomiosta ja todistuksesta. Todistusta ei tarvitse käännettää, lukuun ottamatta 12 kohtaa, joka koskee tapaamisoikeuden täytäntöönpanoon liittyviä käytännön järjestelyjä.

3.6.8. Tuomion olisi katsottava vastaavan täytäntöönpanovaltiossa annettua tuomiota – 44 ja 47 artikla

Todistuksella varmistetaan, että tuomion katsotaan vastaavan sen toisessa jäsenvaltiossa tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta siellä annettua tuomiota.

Se, että tuomio on sellaisenaan tunnustettava ja täytäntöön pantavissa toisessa jäsenvaltiossa, tarkoittaa, että sitä on käsiteltävä aivan kuin se olisi "kansallinen" tuomio, niin että se on tunnustettava ja pantava täytäntöön samoin edellytyksin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annettu tuomio. Jos toinen osapuoli ei vapaaehtoisesti noudata tapaamisoikeutta koskevaa tuomiota, toinen osapuoli voi suoraan pyytää kyseisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaisia panemaan tuomion täytäntöön. Täytäntöönpanomenettelystä ei säädetä asetuksessa vaan kansallisessa lainsäädännössä (ks. 5 luku).

3.6.9. Täytäntöönpanovaltion tuomioistuinten toimivalta päättää tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä – 48 artikla

Tuomion täytäntöönpano voi osoittautua hankalaksi tai jopa mahdottomaksi, jos tuomiosta ei anneta riittävästi tietoja tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Jotta voitaisiin varmistaa, että tapaamisoikeus voidaan panna täytäntöön myös tällaisessa tilanteessa, asetuksessa annetaan täytäntöönpanovaltion tuomioistuimille toimivalta päättää tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä edellyttäen, että tuomiota noudatetaan olennaisilta osin.

Asetuksen 48 artiklassa ei kuitenkaan anneta täytäntöönpanotuomioistuimelle toimivaltaa pääasian suhteen. Sen vuoksi tämän säännöksen nojalla annettujen käytännön järjestelyjen soveltaminen lakkaa, kun pääasiassa toimivaltaisen jäsenvaltion tuomioistuin on antanut asiassa tuomion.

A young boy with dark hair, wearing a blue t-shirt, is seen from the back, holding a white teddy bear. He is looking towards a man and a woman who are standing by a large window, engaged in conversation. The man is wearing a green sweater and the woman is wearing a pink top and blue jeans. The window looks out onto a bright, green landscape. The text is overlaid on the bottom left of the image.

4. Kansainvälistä lapsikaappausta koskevat säännöt EU:ssa

4.1. Yleistä – 10, 11, 40, 42, 55 ja 62 artikla

4.1.1. Suhde vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen – 60 ja 62 artikla ja johdanto-osan 17 kappale

Jäsenvaltioiden välisiin lapsikaappaustapauksiin sovelletaan edelleen kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25. lokakuuta 1980 tehtyä yksityisoikeuden alaa koskevaa Haagin yleissopimusta ("vuoden 1980 Haagin yleissopimus"), jonka kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat ratifioineet. Vuoden 1980 Haagin yleissopimusta on kuitenkin täydennetty eräillä asetuksen säännöksillä, joita sovelletaan tällaisissa tapauksissa. Näin ollen asetuksen sääntöjä sovelletaan jäsenvaltioiden välisiin suhteisiin ensisijaisesti vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen määräyksiin nähden silloin kun on kyse asetuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista.

4.1.2. Vanhempien tekemien lapsikaappausten estäminen

Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen yhteisenä tavoitteena on estää vanhempien tekemät lapsikaappaukset jäsenvaltioiden välillä. Jos kaappauksia kaikesta huolimatta tapahtuu, sekä yleissopimuksessa että asetuksessa pyritään varmistamaan lapsen välitön palauttaminen alkuperäiseen asuinvaltioon⁽⁴⁹⁾. Niin yleissopimuksessa kuin asetuksessakin tarkoitetaan lapsikaappauksella sekä lapsen luvaton poisvientä että luvaton palauttamatta jättämistä⁽⁵⁰⁾. Seuraavassa esitetty pätee kumpaankin tilanteeseen.

(49) Ks. asetuksen johdanto-osan 17 kappale ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen osalta mm. 1 artiklan a kohta ja 12 artikla.

(50) Ks. asetuksen 2 artiklan 9 ja 11 kohta ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3, 4 ja 5 artikla.

4.1.3. Yleinen kuvaus asetuksen soveltamisesta lapsikaappaustapauksissa

Kun lapsi on kaapattu yhdestä jäsenvaltiosta ("alkuperäinen asuinvaltio") toiseen ("palauttamispynnön vastaanottanut jäsenvaltio"), asetuksella varmistetaan, että lapsen alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimilla säilyy toimivalta ratkaista huoltajuuskysymys kaappauksesta huolimatta. Kun palauttamispynnön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuin on saanut lapsen palauttamista koskevan pyynnön, se soveltaa vuoden 1980 Haagin yleissopimusta sellaisena kuin se on asetuksella täydennettynä. Jos palauttamispynnön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklassa esitettyjen syiden perusteella, sen on välittömästi toimitettava jäljennös päätöksestään alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle ("alkuperäinen tuomioistuin"), joka voi sitten tutkia huoltajuuskysymystä jonkin osapuolen pyynnöstä, ellei kysymystä ole vielä pantu siellä vireille. Jos alkuperäinen tuomioistuin tekee päätöksen, joka edellyttää lapsen palauttamista, päätös tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön sellaisenaan palauttamispynnön vastaanottaneessa jäsenvaltiossa ilman eksekvatuurimenettelyä (ks. 4.4.7 kohta ja 4.4.9 kohdassa oleva kaavio).

4.1.4. Lapsikaappauksia koskevien sääntöjen pääperiaatteet

1. Lapsen luvattoman poisviennin tai palauttamatta jättämisen jälkeen toimivalta säilyy periaatteessa alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimilla (ks. kaavio 4.2.2 kohdassa).
2. Palauttamispynnön vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuinten on varmistettava, että lapsi palautetaan välittömästi (ks. kaavio 4.3.6 kohdassa).
3. Jos palauttamispynnön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuin päättää jonkin vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklassa esitetyn syyn perusteella, että lasta ei palauteta, sen on toimitettava jäljennös päätöksestään alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Kyseisten tuomioistuinten on tehtävä yhteistyötä (ks. kaavio 4.4.9 kohdassa).
4. Jos alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin päättää, että lapsi on palautettava, päätökseltä ei vaadita eksekvatuurimenettelyä, vaan se on sellaisenaan täytäntöönpanokelpoinen palauttamispynnön vastaanottavassa jäsenvaltiossa (ks. kaavio 4.4.9 kohdassa)⁽⁵¹⁾.
5. Alkuperäisen asuinvaltion ja palauttamispynnön vastaanottavan jäsenvaltion keskusviranomaisten on tehtävä yhteistyötä ja avustettava tuomioistuimia niiden tehtävissä⁽⁵²⁾.

(51) Unionin tuomioistuin totesi asiassa C-211/10 PPU, Povse v. Alpago (tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-066673) antamassaan tuomiossa selvästi muun muassa, että jotta 11 artiklan 8 kohdan mukainen päätös olisi täytäntöönpanokelpoinen lapsen palauttamisen osalta, ei välttämättä edellytetä, että menettelyn alkuperäisessä tuomioistuimessa olisi pitänyt johtaa lapsen huoltoa koskevaan tuomioon; ks. 5 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

(52) Ks. asetuksen 55 artikla ja yleissopimuksen 7 artikla.

4.1.5. Tuomioistuinten tärkeä rooli

Yleisesti voidaan todeta, että lapsikaappaustapaukset, joita käsitellään useissa kansainvälisissä säädöksissä, edellyttävät asiaan erikoistuneiden tai siihen hyvin perehtyneiden tuomarien osallistumista, koska kyseessä on erittäin monimutkainen ja arkaluonteinen ongelma. Tuomioistuinten organisaatioeikuuasetuksen soveltamisalaan, muttaniissä jäsenvaltioissa, joissa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia tapauksia koskeva toimivalta on keskitetty tietyille tuomioistuimille tai tuomareille, on saatu tällaisesta lähestymistavasta positiivisia kokemuksia ja päätösten laatua ja tehokkuutta on voitu parantaa.

Kansainvälinen yhteistyö perheoikeuden alan tuomareiden välillä on kehittynyt viime vuosina huomattavasti. Nykyään jatkuvasti kasvava tuomareiden verkosto voi auttaa vuoden 1980 yleissopimuksen ja asetuksen soveltamisen optimoinnissa lapsikaappausten ja muiden lapsia koskevien kysymysten osalta. Monissa maissa on nimetty yhteistuomareita, jotka voivat avustaa oikeudellisessa viestinnässä sekä antaa virkaveljilleen neuvontaa ja tukea omassa maassaan ja muissa valtioissa tällaisten tapausten yhteydessä esiin tulevista asioista⁽⁵³⁾.

(53) Ks. lisätietoja Haagin kansainvälisestä tuomariverkostosta: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21; ks. myös edellä alaviite 39. EU:n perheoikeuden alan tuomareiden verkosto toimii Euroopan siviili- ja kauppaoikeuden alan verkoston yhteydessä.

4.2. Toimivaltakysymykset lapsikaappaustapauksissa

4.2.1. Toimivaltaa ei voida lapsikaappaustapauksissa siirtää – 10 artikla

4.2.1.1. Toimivallan on säilyttävä alkuperäisen jäsenvaltion tuomioistuimilla

Jotta voitaisiin estää lapsikaappaukset jäsenvaltioiden välillä, 10 artiklassa varmistetaan, että toimivalta ratkaista pääasia säilyy myös luvattoman pois viemisen tai palauttamatta jättämisen jälkeen sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen kaappausta ("alkuperäinen asuinvaltio"). Toimivalta voidaan myöntää uuden jäsenvaltion ("palauttamispynnön vastaanottava jäsenvaltio") tuomioistuimille vain erittäin tiukoin edellytyksin (ks. kaavio 4.2.2 kohdassa).

4.2.1.2. Poikkeukselliset tilanteet, joissa toimivalta siirtyy palauttamispynnön vastaanottavalle jäsenvaltiolle

Asetuksen nojalla toimivalta voidaan siirtää palauttamispynnön vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimille vain kahdessa tapauksessa:

1. tilanne

- Lapsi on saanut asuinpaikan palauttamispynnön vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja
- kaikki ne, joilla on oikeus lapsen huoltoon, ovat suostuneet lapsen pois viemiseen tai palauttamatta jättämiseen.

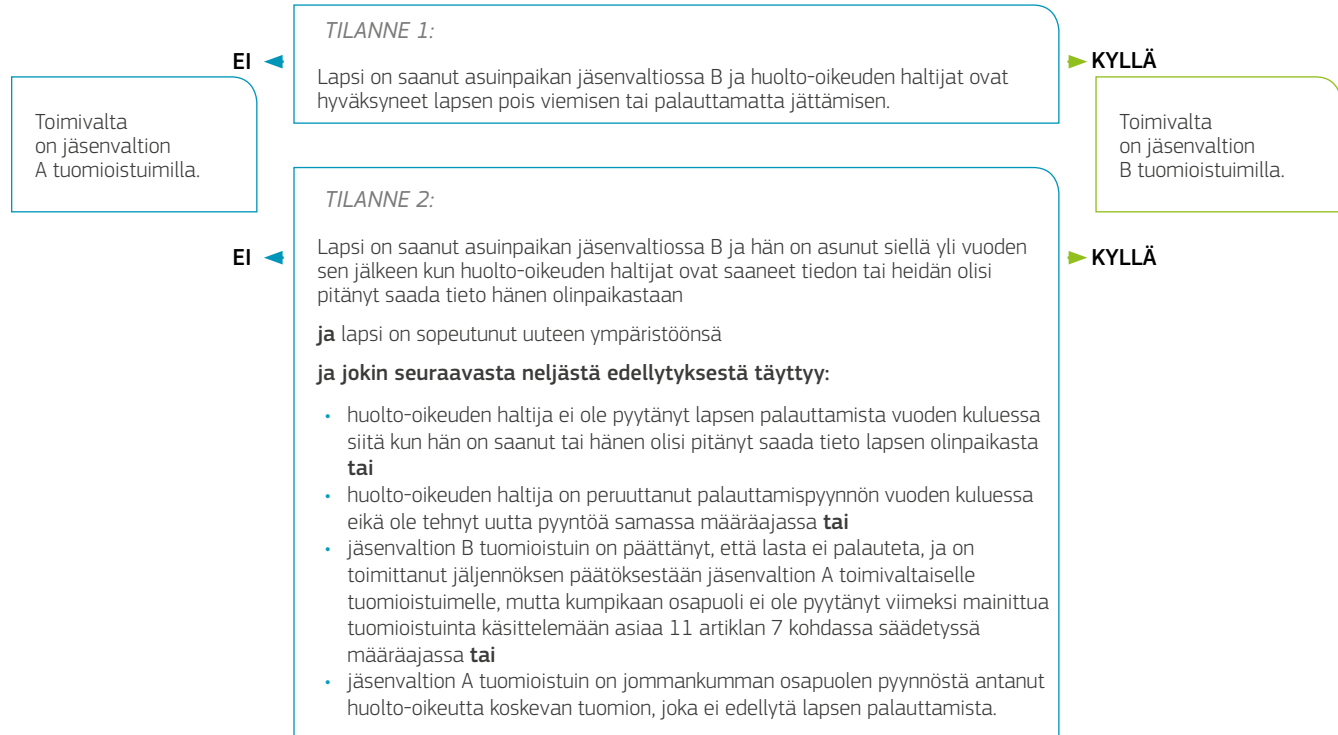
2. tilanne

- Lapsi on saanut asuinpaikan palauttamispynnön vastaanottaneessa jäsenvaltiossa ja on asunut siellä vähintään vuoden sen jälkeen kun ne, joilla on oikeus lapsen huoltoon, ovat saaneet tiedon tai heidän olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta, ja
- lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöön **ja lisäksi vähintään yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy**:
 - lapsen palauttamispyyntöä ei ole tehty vuoden kuluessa siitä kun lapsen huoltajana toiminut vanhempi on saanut tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta;
 - lapsen huolto-oikeuden haltija on tehnyt palauttamispynnön, mutta pyyntö on peruttu eikä uutta pyyntöä ole tehty samassa vuoden määräajassa;
 - palauttamispynnön vastaanottaneessa valtiossa on tehty päätös jättää lapsi palauttamatta ja kummankin jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toteuttaneet 11 artiklan 6 kohdassa vaaditut toimenpiteet, mutta asian käsittely on lopetettu 11 artiklan 7 kohdan nojalla, koska osapuolet eivät ole esittäneet huomautuksia kolmen kuukauden kuluessa ilmoituspäivästä;
 - alkuperäisen asuinvaltion toimivaltainen tuomioistuin on antanut huolto-oikeutta koskevan tuomion, joka ei edellytä lapsen palauttamista. Tässä yhteydessä olisi huomattava, että unionin tuomioistuin on todennut selkeästi, että 10 artiklan b kohdan iv alakohdassa esitettyä edellytystä on tulkittava tiukasti ja että tuomion, johon viitataan, on oltava lopullinen tuomio. Näin ollen tuomio, jossa määrätään väliaikaisesta toimenpiteestä ja turvaamistoimesta, ei täytä tätä edellytystä, eikä tällaisen tuomion seurauksena voida myöskään siirtää toimivaltaa sen jäsenvaltion tuomioistuimille, josta lapsi vietiin pois⁽⁵⁴⁾.

(54) Ks. asia C-211/10 , Povse v. Alpage, lainattu edellä alaviitteessä 51, 39–49 kohta.

4.2.2. Toimivalta lapsikaappaustapauksissa – 10 artiklan vaikutus

Esimerkki: Lapsi kaapataan jäsenvaltiosta A jäsenvaltioon B ja jää sinne. Millä tuomioistuimella on toimivalta ratkaista pääasia?

4.3. Säännöt, joiden tarkoituksena on varmistaa lapsen välitön palauttaminen – 11 artiklan 1–5 kohta

4.3.1. Tuomioistuin soveltaa vuoden 1980 Haagin yleissopimusta sellaisena kuin se on täydennettyinä 11 artiklan 1–5 kohdalla

Kun jäsenvaltion tuomioistuin saa vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen perustuvan pyynnön palauttaa lapsi, sen on sovellettava yleissopimuksessa vahvistettuja sääntöjä sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä asetuksen 11 artiklan 1–5 kohdassa (ks. kaavio 4.3.6 kohdassa). Tuomarille saattaa olla hyödyllistä tutkia tätä varten yleissopimukseen liittyvää oikeuskäytäntöä, joka on saatavilla kansainvälistä yksityisoikeutta tutkivan Haagin konferenssin perustamassa INCADAT-tietokannassa⁽⁵⁵⁾. Yleissopimuksen selitysmuistio ja soveltamisohjeet saattavat niin ikään olla hyödyllisiä (ks. kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin verkkosivut)⁽⁵⁶⁾. Myös siviili- ja kauppoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto on laatinut käytännön oppaan, jossa annetaan tietoa palauttamistapauksien käsittelymenetelmistä ja niitä koskevista kuulemisista⁽⁵⁷⁾.

(55) Ks. <http://www.incadat.com/>; INCADAT-tietokantaan sisältyy nykyään myös asetukseen perustuvia tapauksia sekä unionin tuomioistuimissa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimissa käsitellyjä asioita.

(56) Ks. http://www.hcch.net/index_en.php; http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21; http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779

(57) Ks. https://e-justice.europa.eu/content_parental_child_abduction-309-fi.do?init=true

4.3.2. Tuomioistuin arvioi, onko kyseessä lapsikaappaus – 2 artiklan 11 alakohdan a ja b alakohta

Ensin tuomari arvioi, onko tapahtunut asetuksessa tarkoitettu ”luvaton pois vieminen tai palauttamatta jättäminen”. Asetuksen 2 artiklan 11 alakohdassa esitetty määritelmä on hyvin samantapainen kuin vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3 artiklassa. Sillä tarkoitetaan lapsen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä siten, että se loukkaa oikeutta lapsen huoltoon, joka perustuu sen jäsenvaltion lainsäädäntöön, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä.

4.3.2.1. ’Huolto’-käsitteen merkitys – 2 artiklan 9 ja 11 alakohta

On itsestään selvää, että käsitteen ’huolto’ merkitys on keskeinen sen kysymyksen kannalta, onko tapahtunut luvaton pois vieminen tai palauttamatta jättäminen. Käsitteelle on annettava merkitys, jota ei määritetä pelkästään kyseisen lapsen asuinjäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti. Sille on annettava itsenäinen merkitys, joka heijastaa asetuksen ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen säännöksiä. Lapsen huoltoa koskevan oikeuden olemassa oloa ja käyttämistä on mahdollisesti harkittava myös suhteessa Euroopan unionin perusoikeuskirjan säännöksiin, koska perusoikeuskirjan 7 artiklan säännös vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, jonka mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen perhe-elämänsä kunnioitetaan. Perusoikeuskirjan 51 artiklan mukaan EU:n oikeutta soveltaessaan EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden on kunnioitettava perusoikeuskirjan mukaisia oikeuksia, noudatettava sen sisältämiä periaatteita ja edistettävä niiden soveltamista⁽⁵⁸⁾.

(58) Ks. asia C-400/10 PPU, *J. McB v. L.E.*, tuomio 5.10.2010, Kok., s. I-8965.

Esimerkki: Kysymys tuli esiin unionin tuomioistuimen käsittelemässä asiassa, jossa kolmen lapsen äiti ja isä eivät olleet keskenään naimisissa ja lasten asuinpaikassa sovellettavan lainsäädännön mukaan isällä ei ollut oikeutta lasten huoltoon ilman oikeuden tuomiota tai sopimusta. Lasten äiti vei heidät toiseen jäsenvaltioon, ja isä haki heidän palauttamistaan vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen, sellaisena kuin se on täydennettynä asetuksella, nojalla. Isä esitti, että perusoikeuskirjan 7 artiklaa olisi sovellettava siten, että asetusta sovellettaessa oikeutta lapseen huoltoon tulisi tulkita siten, että biologinen isä saa tämän oikeuden suoraan lain nojalla tilanteessa, jossa hän lapsineen viettää samanlaista perhe-elämää kuin avioliittoon perustuva perhe. Tällä perusteella lasten pois vieminen olisi asetuksessa ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksessa tarkoitetulla tavalla luvattonta.

Unionin tuomioistuin katsoi tässä asiassa, että perusoikeuskirja on otettava huomioon ainoastaan asetuksen tulkittamiseksi, ei kansallisen lainsäädännön arvioimiseksi⁽⁵⁹⁾. Tämän mukaisesti ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen ei voitu sanoa, että isältä olisi viety mahdollisuus lasten huoltoon koskevan oikeuden saamiseen. Hänellä oli mahdollisuus kääntyä tuomioistuimen puoleen hakeakseen tätä oikeutta, ja tuomioistuin voisi arvioida, olisiko oikeus myönnettävä lasten etu huomioon ottaen. Unionin tuomioistuin katsoi, että jäsenvaltiota ei perusoikeuskirjan 7 artiklan perusteella estetä vaatimasta kansallisessa lainsäädännössään, että jotta lapsen isä, joka ei ole naimisissa lapsen äidin kanssa, saa oikeuden lapsen huoltoon, hänen on täytynyt saada aiemmin tuomioistuimelta määräys, jolla hänelle annetaan sellainen oikeus lapsen huoltoon, jonka perusteella lapsen viemistä pois tämän asuinvaltiosta voidaan pitää luvattomana asetuksen 2 artiklan 11 alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

(59) Ks. edellinen alaviite.

4.3.2.2. Lapsen huoltoa koskevan oikeuden tosiasiallinen käyttäminen yhdessä tai yksin – 2 artiklan 11 alakohdan b alakohta

Lapsen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä pidetään luvattomana, jos oikeutta lapsen huoltoon oli pois viemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei pois viemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut (2 artiklan 11 alakohdan b alakohta).

Asetuksen säännöksessä lisätään, että huolto-oikeutta on katsottava käytetyn yhteisesti, kun kumpikaan vanhempainvastuunkantajista ei voi yksin päättää lapsen asuinpaikasta ilman toisen suostumusta. Näin ollen lapsen viemistä pois yhdestä jäsenvaltiosta toiseen ilman toisen osapuolen suostumusta on pidettävä asetuksessa tarkoitettuna lapsikaappauksena. Jos lapsen pois vieminen tapahtuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti, saatetaan soveltaa asetuksen 9 artiklaa⁽⁶⁰⁾.

4.3.3. Tuomioistuimen on aina määrättävä lapsi palautettavaksi, jos tämä voi saada suojelua alkuperäisessä asuinvaltiossa – 11 artiklan 4 kohta

Asetuksessa vahvistetaan periaate, jonka mukaan tuomioistuimen on määrättävä lapsen palauttamisesta välittömästi tulkitsemalla vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohdan mukaisia poikkeuksia mahdollisimman rajoittavasti.

(60) Ks. 3.2.4 kohta.

Periaatteena on, että lapsi on aina palautettava, jos hän voi saada suojelua alkuperäisessä asuinvaltiossaan.

Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohdan mukaan tuomioistuin ei ole velvollinen määräämään lasta palauttavaksi, jos on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille taikka että lapsi muutoin joutuisi kestävämpään tilanteeseen. Asetuksessa mennään askelta pidemmälle, sillä velvollisuutta määrätä lapsi palauttavaksi laajennetaan niin, että se koskee myös niitä tapauksia, joissa lapsen palauttaminen voisi muuten saattaa tämän alttiiksi tällaiselle vaaralle, mutta joissa on todettu, että on toteutettu tarvittavat järjestelyt, joiden avulla voidaan turvata lapsen suojelu palauttamisen jälkeen.

Tuomioistuimen on arvioitava tätä tapaukseen liittyvien tosiseikkojen pohjalta. Ei riitä, että alkuperäisessä asuinvaltiossa on lapsen suojelua koskevia menettelyjä, vaan on varmistettava, että kyseisen jäsenvaltion viranomaiset ovat toteuttaneet konkreettisia toimenpiteitä suojellakseen kyseistä lasta.

Tuomarin on yleensä vaikea arvioida alkuperäisessä asuinvaltiossa vallitsevaan tilanteeseen liittyviä tosiseikkoja. Tarvitaan alkuperäisen asuinvaltion keskusviranomaisten apua, jotta voidaan arvioida, onko kyseisessä maassa toteutettu suojaavia toimenpiteitä ja ovatko ne riittävät turvaamaan lapsen suojelun palauttamisen jälkeen.

4.3.4. Lapsen kuuleminen – 11 artiklan 2 ja 5 kohta⁽⁶¹⁾

4.3.4.1. Lapselle ja palauttamispyyntön esittävälle osapuolelle on annettava tilaisuus tulla kuulluiksi

Asetuksessa lujitetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi menettelyn aikana. Tuomioistuimen on näin ollen annettava lapselle tilaisuus tulla kuulluksi, paitsi jos tuomari katsoo, että se ei ole tarpeen lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen⁽⁶²⁾ (ks. 6.2 kohta 6 luvussa). Asetuksessa ei vahvisteta perusteita, joita käytettäisiin määritettäessä vaadittava ikä tai kehitystaso tai menettely lapsen kuulemiseksi. Tuomioistuin ei voi myöskään kieltäytyä lapsen palauttamisesta ennen kuin se on antanut palauttamispyyntön esittäneelle henkilölle tilaisuuden tulla kuulluksi. Tiukan määräajan vuoksi kuuleminen olisi toteutettava mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti.

4.3.4.2. Todisteiden vastaanottamista koskevan asetuksen käyttäminen

Yksi mahdollisuus on hyödyntää järjestelyjä, joista säädetään jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa annetussa asetuksessa (EY) N:o 1206/2001 ("todisteiden vastaanottamista koskeva asetus"). Kyseinen asetus helpottaa jäsenvaltioiden tuomioistuinten keskinäistä yhteistyötä siviili- ja kauppaoikeutta, kuten perheoikeutta, koskeviin asioihin

(61) Ks. myös 6 luku jäljempänä.

(62) Lapsen oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen 12 artiklan 2 kohtaan sisältyy samanlainen määräys; ks. myös EU:n perusoikeuskirjan 24 artiklan 1 kohta.

liittyvien todisteiden vastaanottamisessa. Tuomioistuimien voi joko pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta ottamaan vastaan todisteet tai hankkimaan todisteet suoraan toisesta jäsenvaltiosta. Koska tuomioistuimen on tehtävä päätös lapsen palauttamisesta kuuden viikon kuluessa, pyyntö on pantava täytäntöön viipymättä ja ainakin yleisessä 90 päivän määräajassa, josta säädetään todisteiden vastaanottamista koskevan asetuksen 10 artiklan 1 kohdassa. Videokonferenssien ja puhelinneuvottelujen käyttö, jota esitetään todisteiden vastaanottamista koskevan asetuksen 10 artiklan 4 kohdassa, voi olla erityisen hyödyllistä lapsia koskeviin tapauksiin liittyvien todisteiden hankkimisessa.

4.3.5. Tuomioistuimen on tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa – 11 artiklan 3 kohta

Tuomioistuimen on noudatettava nopeinta kansallisen lainsäädännön nojalla käytettävissä olevaa menettelyä ja tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa lasta koskevan palauttamispyyntöä esittämisestä. Määräaika voidaan ylittää vain jos sitä on mahdoton noudattaa poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi.

Asetuksen 11 artiklan 3 kohdan mukaan lapsen palauttamista koskeva päätös on tehtävä kuuden viikon kuluessa, mutta siinä ei täsmennetä, että se on myös voitava panna täytäntöön saman määräajan kuluessa.

Tämä on kuitenkin ainoa tulkinta, joka tehokkaasti varmistaa, että tavoite lapsen välittömästä palauttamisesta tiukan määräajan puitteissa myös toteutuu. Tavoitteen toteutuminen voi olla uhattuna,

jos palauttamismääräykseen on kansallisen lainsäädännön nojalla mahdollista hakea muutosta ja jos muutoksenhaku keskeyttää päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuden asettamatta muutoksenhakumenettelylle mitään määräaika.

Näistä syistä jäsenvaltioiden olisi pyrittävä varmistamaan, että palauttamismääräys, joka on annettu edellä mainitussa kuuden viikon määräajassa, on myös täytäntöönpanokelpoinen. Se, miten tämä voidaan toteuttaa, riippuu kansallisesta lainsäädännöstä.

Mahdollisia menettelyjä voisivat olla esimerkiksi seuraavat:

- a. Kansallisessa lainsäädännössä voitaisiin estää lapsen palauttamismääräystä koskeva muutoksenhaku, tai
- b. kansallisessa lainsäädännössä voitaisiin antaa mahdollisuus muutoksenhakuun edellyttäen, että lapsen palauttamismääräys on täytäntöönpanokelpoinen mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.
- c. Jos kansallinen lainsäädäntö sallii muutoksenhaun niin, että määräyksen täytäntöönpanokelpoisuus keskeytyy, jäsenvaltiossa olisi toteutettava menettelyjä,
 - joilla määräys julistetaan täytäntöönpanokelpoiseksi, jos yksittäisen tapauksen olosuhteet niin edellyttävät, ja
 - joiden avulla voidaan varmistaa muutoksenhaun nopeutettu käsittely, jotta kuuden viikon määräaika voidaan noudattaa.

Edellä kuvattua nopean menettelyn vaatimusta olisi sovellettava soveltuvin osin myös palauttamattajättämisspätöksiin lapsen tilanteen selkeyttämiseksi nopeasti.

4.3.6. Lapsen palauttaminen – vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen vertailu

Huom. Asetuksen sääntöjä (11 artiklan 2-5 kohtaa) sovelletaan ensisijaisesti yleissopimuksen määräyksiin nähden.

	Vuoden 1980 Haagin yleis-sopimuksen määräykset	Asetuksen säännökset
Velvollisuus määrätä lapsi palautettavaksi	12 artikla: Sen jäsenvaltion tuomioistuimen, johon lapsi on kaapattu ("tuomioistuin"), on periaatteessa määrättävä lapsi välittömästi palautettavaksi, jos kaappaus on tapahtunut alle vuosi sitten.	11 artiklan 2–5 kohta Asetuksessa vahvistetaan tämä periaate.
Poikkeus tästä velvollisuudesta	13 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohta: Tuomioistuimen ei tarvitse määrätä lasta palautettavaksi, jos on olemassa vakava vaara, että palauttaminen asettaisi lapsen alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille tai että lapsi muutoin joutuisi kestämättömään tilanteeseen.	11 artiklan 4 kohta: Tuomioistuin ei voi kieltäytyä määräämästä lasta palautettavaksi sillä perusteella, että palauttaminen saattaisi asettaa lapsen vaaraan, jos on todettu, että alkuperäisen asuinvaltion viranomaiset ovat toteuttaneet asianmukaisia järjestelyjä lapsen suojelemisesta huolehtimiseksi palauttamisen jälkeen.
Lapsen kuuleminen	13 artiklan 2 kohta: Tuomioistuin voi kieltäytyä määräämästä lasta palautettavaksi, jos lapsi vastustaa palauttamista ja on saavuttanut tietyn iän ja kehitystason, jossa hänen näkemyksensä on asianmukaista ottaa huomioon.	11 artiklan 2 kohta: Tuomioistuimen on varmistettava, että lapselle annetaan tilaisuus tulla kuulluksi menettelyn aikana, paitsi jos tämä on tarpeetonta lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen.
Sen huolto-oikeuden haltijan kuuleminen, joka ei ole kaapannut lasta	(ei määräystä)	11 artiklan 5 kohta: Tuomioistuin ei voi kieltäytyä lapsen palauttamisesta, ellei lapsen palauttamista pyytäneelle henkilölle ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi.
Määräaika, jonka kuluessa palauttamispyyntö on käsiteltävä	2 ja 11 artikla 2 artikla: Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin turvatakseen sopimuksen tarkoituksen toteuttamisen alueillaan. Tässä tarkoituksessa niiden on noudatettava nopeimpia käytettävissä olevia menettelyjä. 11 artikla: Tuomioistuimen on noudatettava kiireellistä menettelyä lapsen palauttamiseksi. Jos tuomioistuin ei ole tehnyt päätöstä kuuden viikon kuluessa, sitä voidaan vaatia perustelemaan viivytykset.	11 artiklan 3 kohta: Tuomioistuimen on noudatettava nopeimpia kansallisen lainsäädännön nojalla käytettävissä olevia menettelyjä. Tuomioistuimen on tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa palauttamispyyntöä esittämisestä, paitsi jos tämä osoittautuu mahdottomaksi poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi.

4.4. Entä jos tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta? – 11 artiklan 6 ja 7 kohta

4.4.1. Toimivaltaisen tuomioistuimen on toimitettava jäljennös palauttamattajättämispäätöksestä alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle

Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklassa ja asetuksen 11 artiklan 2–5 kohdassa asetettujen tiukkojen edellytysten perusteella tuomioistuimet päättävät todennäköisesti useimmissa tapauksissa määrätä lapsen palautettavaksi.

Jos tuomioistuin kuitenkin poikkeuksellisesti päättää vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan nojalla, että lasta ei palauteta, asetuksen 11 artiklan 6 ja 7 kohdassa säädetään tässä tapauksessa noudatettavasta erityisestä menettelystä. Menettely edellyttää, että tuomioistuin, joka on tehnyt palauttamattajättämispäätöksen (riippumatta siitä, onko se lopullinen tai voiko siihen hakea vielä muutosta), toimittaa jäljennöksen päätöksestään ja muut tarvittavat asiakirjat alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle⁽⁶³⁾. Asiakirjat voidaan toimittaa joko suoraan tuomioistuimelta toiselle tai jäsenvaltioiden keskusviranomaisten välityksellä. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on saatava asiakirjat kuukauden kuluessa palauttamattajättämispäätöksen tekemisestä.

Ellei jokin osapuolista ole jo saattanut asiaa alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi, sen on annettava päätös tiedoksi osapuolille

(63) Ks. asia C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, tuomio 11.7.2008, Kok., s. I-5271.

ja kehotettava niitä esittämään huomautuksensa kansallisen lainsäädännön mukaisesti kolmen kuukauden kuluessa tiedoksiantamisesta, sekä ilmoittamaan, haluavatko he, että alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin käsittelee lapsen huoltoa koskevan asian.

Jos osapuolet eivät esitä huomautuksia kolmen kuukauden määräajan kuluessa, alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin lopettaa asian käsittelyn.

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on käsiteltävä pääasia, jos ainakin yksi osapuolista sitä vaatii. Asetuksessa ei esitetä asian käsittelyä koskevia määräaikoja, mutta tavoitteena tulisi olla, että päätös tehdään mahdollisimman nopeasti.

4.4.2. Mille tuomioistuimelle palauttamattajättämispäätös on toimitettava? – 11 artiklan 6 kohta

Palauttamattajättämispäätös ja muut tarvittavat asiakirjat on toimitettava sille tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian.

Jos jokin alkuperäisen asuinjäsenvaltion tuomioistuin on jo antanut tuomion, joka koskee kyseistä lasta, asiakirjat on periaatteessa toimitettava tälle tuomioistuimelle. Jos tällaista tuomiota ei ole annettu, tiedot on toimitettava sille tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, eli useimmiten sen paikkakunnan tuomioistuimelle, missä lapsen asuinpaikka oli ennen kaappausta. Toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta voi etsiä yksityisoikeuden alaa koskevan Euroopan oikeudellisen kartaston avulla⁽⁶⁴⁾. Toisen jäsenvaltion

(64) Ks. https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-fi.do?init=true

toimivaltaisen tuomioistuimen etsimisessä voivat avustaa myös asetuksen nojalla nimetyt keskusviranomaiset (ks. 7 luku).

4.4.3. Mitä asiakirjoja on toimitettava ja millä kielellä? – 11 artiklan 6 kohta

Asetuksen 11 artiklan 6 kohdassa säädetään, että palauttamattajättämispäätöksen tehneen tuomioistuimen on toimitettava ”jäljennös palauttamatta jättämistä koskevasta tuomiosta ja asiaankuuluvista asiakirjoista, erityisesti oikeudessa kuulemista koskevasta pöytäkirjasta”. Päätöksen tehneen tuomarin tehtävänä on päättää, mitkä asiakirjat on tarpeen toimittaa. Tätä varten tuomarin on annettava selvitys tärkeimmistä seikoista, joiden perusteella hän on tehnyt päätöksen. Yleensä tämä tarkoittaa asiakirjoja, joiden perusteella tuomari on tehnyt päätöksensä, esimerkiksi lapsen tilannetta koskevia sosiaaliviranomaisten raportteja. Toisen tuomioistuimen on saatava asiakirjat käyttöönsä kuukauden kuluessa päätöksen tekemisestä.

Asetuksen 11 artiklan 6 kohdassa ei käsitellä asiakirjojen kääntämistä. Tuomioistuinten olisi pyrittävä löytämään käytännöllinen ratkaisu, joka soveltuu kuhunkin tilanteeseen ja siihen liittyviin erityistarpeisiin. Vastaanottavan valtion prosessioikeuden vaatimuksista riippuen asiakirjoja ei ehkä välttämättä tarvitse kääntää, jos asiaa käsittelemään ryhtyvä tuomari osaa kieltä, jolla asiaa on aiemmin käsitelty. Tarvittaessa voidaan kääntää vain kaikkein tärkeimmät asiakirjat. Myös keskusviranomaiset voivat kenties toimittaa epävirallisia käännöksiä. Jos asiakirjoja ei voida kääntää kuukauden määräajassa, kääntäminen olisi tehtävä alkuperäisessä asuinvaltiossa.

4.4.4. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään pääasian kokonaisuudessaan – 10 artiklan b kohdan iii ja iv alakohta, 11 artiklan 7 kohta ja 42 artikla

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin, joka tekee päätöksen 11 artiklan 7 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa, on toimivaltainen käsittelemään pääasian kokonaisuudessaan, koska se oli lapsen asuinpaikan tuomioistuin välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä. Sen toimivalta ei siis rajoitu pelkästään lapsen huolto-oikeudesta päättämiseen, vaan se voi päättää myös muista vanhempainvastuun näkökohdista, esimerkiksi tapaamisoikeudesta. Tällä tuomioistuimella pitäisi periaatteessa olla sama asema kuin sillä olisi ollut siinä tapauksessa, että lapsen kaapannut vanhempi ei olisikaan kaapannut lasta vaan nostanut sen sijaan alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa kanteen pyytääkseen lapsen huollosta aiemmin tehdyn päätöksen muuttamista tai lupaa vaihtaa lapsen asuinpaikkaa. On mahdollista, että henkilö, joka pyytää lapsen palauttamista, ei ennen kaappausta asunut samassa paikassa kuin lapsi, tai että tämä henkilö jopa suostuu siihen, että lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen jäsenvaltioon, kunhan hänen tapaamisoikeuttaan muutetaan vastaavasti.

4.4.5. Menettely alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa – 11 artiklan 7 kohta ja 42 artikla

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on noudatettava asian tutkimisessa tiettyjä menettelysääntöjä. Jos näitä sääntöjä noudatetaan, tuomioistuin voi myöhemmin antaa 42 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun todistuksen.

Alkuperäisen tuomioistuimen on varmistettava, että

- kaikille osapuolille annetaan tilaisuus tulla kuulluiksi;
- lapselle annetaan tilaisuus tulla kuulluksi, ellei tuomioistuin pidä sitä tarpeettomana lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen;

Huom. Tämä määräys tarkoittaa sitä, että alkuperäisen tuomioistuimen on lapsen iän ja kehitystason arvioituaan päätettävä, kuuleeko se häntä; sen ei pitäisi antaa todistusta, ellei tämä ehto täyty.

- tuomiossa otetaan huomioon palauttamattajättämispäätöksen taustalla olevat syyt ja todistusaineisto.

4.4.6. Lapsen palauttaminen kaappauksen jälkeen – eräitä käytännön näkökohtia

4.4.6.1. Miten alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin voi ottaa huomioon palauttamattajättämispäätöksen taustalla olevat syyt? ⁽⁶⁵⁾

Asiaa käsittelevien tuomarien on tehtävä yhteistyötä, jotta alkuperäisen asuinvaltion tuomari voi ottaa asianmukaisella tavalla huomioon palauttamattajättämispäätöksen taustalla olevat syyt ja todistusaineiston. Jos tuomareilla on yhteinen kieli, heidän olisi parasta ottaa suoraan yhteyttä toisiinsa joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä ⁽⁶⁶⁾. Mahdollisiin kieliongelmiiin voi saada apua keskusviranomaisilta (ks. 7 luku).

4.4.6.2. Miten alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin voi kuulla vanhempaa ja lasta, jos he ovat toisessa jäsenvaltiossa?

Koska henkilö, joka on vienyt lapsen luvottomasti pois tai jättänyt hänet palauttamatta, ja kaapattu lapsi tuskin matkustavat alkuperäiseen asuinvaltioon oikeudenkäyntiä varten, heitä voidaan kuulla siinä jäsenvaltiossa, jossa he oleskelevat. Yksi mahdollisuus on turvautua todisteiden vastaanottamista koskevassa asetuksessa säädettyihin järjestelyihin (ks. 4.3.4.2 kohta).

(65) Ks. myös edellä 3.3.4 kohta.

(66) Ks. https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-fi.do?init=true

4.4.6.3. Alkuperäisessä asuinvaltiossa aiheutuvien rikosoikeudellisten rangaistusten vaikutusten lieventäminen

On syytä ottaa huomioon myös se, että lapsikaappaus on eräissä jäsenvaltioissa rikos. Näiden jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että henkilö, joka on vienyt lapsen luvatta pois tai jättänyt tämän palauttamatta, voi osallistua oikeudenkäyntimenettelyyn alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa ilman rikosoikeudellisen rangaistuksen vaaraa. Toinen ratkaisu voisivat olla erityisjärjestelyt, joiden avulla varmistettaisiin kyseisen henkilön vapaa kulku alkuperäiseen asuinvaltioon ja pois sieltä, jotta voitaisiin helpottaa hänen osallistumistaan kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimessa käytävään menettelyyn.

4.4.6.4. Asetuksen 11 artiklan 6 ja 7 kohdan mukaisen menettelyn tulos

Jos alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen tekemä päätös ei edellytä lapsen palauttamista, asian käsittely lopetetaan. Tämän jälkeen toimivalta pääasian käsittelyyn siirtyy sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jonne lapsi on kaapattu, jos lapsella on asuinpaikka kyseisessä valtiossa (ks. kaaviot 4.3.6 ja 4.4.9 kohdassa).

Jos taas alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen tekemä päätös edellyttää lapsen palauttamista, päätös tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön sellaisenaan toisessa jäsenvaltiossa, kunhan siihen on liitetty todistus (ks. 4.4.7 kohta ja kaavio 4.4.9 kohdassa).

Tällainen päätös on myös ensisijainen suhteessa palauttamispyyntöön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuimissa mahdollisesti tehtyyn päätökseen, jossa lapsen palauttaminen evätään vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan mukaisen syyn perusteella⁽⁶⁷⁾.

Esimerkki:

Tosiseikat:

Naimisissa olevat vanhemmat olivat muuttaneet erilleen ja asuivat jäsenvaltiossa A. He olivat hakeneet avioeroa jäsenvaltion A tuomioistuimessa. Äiti vei pariskunnan tyttären jäsenvaltioon B isän suostumuksella. Lähtökohtana oli, että äiti ja tytär viettävät siellä kahden viikon loman ja palaavat sitten jäsenvaltioon A. Kumpikaan ei palannut.

Molemmissa jäsenvaltiossa käynnistettiin useita oikeudenkäyntimenettelyjä:

Pian sen jälkeen, kun tytär ja äiti olivat lähteneet maahan B, maan A tuomioistuin myönsi isälle väliaikaisen oikeuden tyttären huoltoon. Tuomio pidettiin myöhemmin voimassa äidin valituksesta huolimatta. Isä kääntyi myös maan B tuomioistuinten puoleen saadakseen vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla tyttären palautetuksi maahan A. Hakemus hylättiin ensimmäisessä oikeusasteessa, mutta muutoksenhakutuomioistuin määräsi hänet palautettavaksi. Tätä päätöstä ei pantu täytäntöön, koska maan B ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lykkäsi täytäntöönpanoa äidin hakemuksesta useaan kertaan.

(67) Ks. asetuksen 11 artiklan 8 kohta. Ks. myös asia C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, jossa olosuhteet olivat sellaiset, että lapsen palauttamisen epäävä päätös peruttiin sen jälkeen, kun vanhempi, jonka asuinvaltiosta lapsi oli viety pois, oli saanut alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimelta huoltoa koskevan päätöksen, jossa vaadittiin lapsen palauttamista.

Tämän jälkeen äiti vaati palauttamismenettelyn käsittelyn aloittamista uudelleen. Vaikka ensimmäisen asteen tuomioistuin ja muutoksenhakuuomioistuin hylkäsivät nämä vaatimukset, kolmannen oikeusasteen tuomioistuin lopulta lykkäsi palauttamismääräyksen täytäntöönpanoa siihen saakka, kunnes se antaisi ratkaisunsa pääasiasta. Tässä vaiheessa oli kulunut noin 18 kuukautta siitä, kun tyttö oli viety maahan B.

Isän asianajaja toimitti jäljennöksen palauttamatta jättämistä koskevasta määräyksestä maasta B alkuperäisellä kielellä maan A keskusviranomaiselle, joka toimitti sen edelleen huolto-oikeusasialle käsittelevälle tuomioistuimelle maassa A. Tämän jälkeen määräyksen ja asiaa koskevien asiakirjojen käännökset toimitettiin keskusviranomaisen välityksellä tuomioistuimelle maassa A. Määrättyään parin avioeron ja annettuaan tyttären huoltajuuden lopullisesti isälle maan A tuomioistuin antoi asetuksen 42 artiklan mukaisen todistuksen ja määräsi lapsen palautettavaksi maahan A. Äidin tämän jälkeen tekemä valitus hylättiin.

Äiti pyrki vastustamaan maassa A annetun palauttamismääräyksen täytäntöönpanoa todistuksen perusteella maan B tuomioistuimissa. Muutoksenhakuuomioistuin hylkäsi äidin tätä koskeneen valituksen sillä perusteella, ettei hänellä ollut oikeutta hakea todistuksen kohteena olleen tuomion tunnustamista jättämistä, vaan se oli pantava täytäntöön sellaisenaan ja ilman välimenettelyjä. Lopulta kolmannen oikeusasteen tuomioistuin siirsi asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Unionin tuomioistuimen päätös:

Unionin tuomioistuinta pyydettiin pohtimaan muun muassa, onko se, että alkuperäisen asuinvaltion, tässä tapauksessa maan A, tuomioistuin antaa lapsen palauttamista edellyttävän tuomion ja asetuksen 42 artiklassa tarkoitetun todistuksen sen jälkeen, kun sen jäsenvaltion, tässä tapauksessa maan B, josta lapsi on luvattomasti jätetty palauttamatta, muutoksenhakuuomioistuin oli määrännyt lapsen palauttamisesta alkuperäiseen asuinvaltioon, asetuksen tavoitteiden ja menettelyjen mukaista?

Unionin tuomioistuin vastasi, että sen jälkeen kun maan B tuomioistuin oli antanut palauttamatta jättämistä koskevan tuomion ja antanut sen tiedoksi tuomion maassa A antaneelle tuomioistuimelle, on asetuksen 42 artiklassa tarkoitetun todistuksen antamisen kannalta merkitysetöntä, onko ensin mainitun tuomion täytäntöönpanoa lykätty, onko tuomiota muutettu, onko se kumottu tai onko se joka tapauksessa jäänyt tulematta lainvoimaiseksi tai onko se korvattu palauttamisesta annetulla tuomiolla, jos lasta ei ole todellisuudessa palautettu.

Asetuksen 40–42 artiklassa säädetyn menettelyn mukaan alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin voi julistaa tuomiot, joihin sovelletaan kyseisiä artikloja, täytäntöönpanokelpoisiksi, eikä tämä riipu mistään muutoksenhakumahdollisuudesta alkuperäisessä asuinvaltiossa tai täytäntöön panevassa jäsenvaltiossa. Kun lisäksi kyseisen todistuksen aitoudesta ei ollut esitetty minkäänlaisia epäilyksiä ja se oli laadittu sen lomakkeen mukaisesti, jota koskeva malli on asetuksen liitteessä IV, palauttamista edellyttävän tuomion tunnustamisen vastustaminen oli kiellettyä, ja pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen tehtävänä oli ainoastaan varmistaa todistuksen saaneen tuomion välitön täytäntöönpano sellaisenaan lapsen välittömän palauttamisen takaamiseksi.

Huomautus:

Tämä tuomio osoittaa selvästi, että 11 artiklan 6–8 kohdan mukaisen menettelyn on katsottava olevan riippumaton asetuksen kaikista muista tunnustamis- ja täytäntöönpanomenettelyistä. Kun tuomio lapsen palauttamatta jättämisestä annetaan vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan perusteella, riippumatta siitä, voidaanko siihen hakea muutosta, siitä seuraava asetuksen 11 artiklan 6–8 kohdan mukainen palauttamista koskeva tuomio on pantava täytäntöön 42 artiklan nojalla. Tällä perusteella täyttyy asetuksen mukainen tavoite, joka on sen varmistaminen, että lapsen palauttaminen jäsenvaltioon, jossa on hänen asuinpaikkansa, voidaan toteuttaa mahdollisimman nopeasti.

4.4.6.5. Lapsen palauttamista edellyttävän tuomion vaikutus – 11 artiklan 8 kohta

Olisi pidettävä mielessä, että unionin tuomioistuin on selvittänyt tilannetta toteamalla, että lapsen asuinvaltion tuomioistuimen tuomio, jossa määrätään lapsen palauttamisesta tai edellytetään sitä, kuuluu asetuksen 11 artiklan 8 kohdan säännösten piiriin, vaikka sitä ennen ei olisikaan annettu lopullista päätöstä oikeutta lapsen huoltoon koskevasta pääasiasta. Tämä johtuu siitä, että on tarpeen varmistaa, että luvattomasti pois viety tai palauttamatta jätetty lapsi palautetaan mahdollisimman nopeasti valtioon, jossa hänen asuinpaikkansa on⁽⁶⁸⁾. Tilanne on kuitenkin erilainen silloin, kun asetuksen 42 artiklan mukainen todistus annetaan alkuperäisessä asuinvaltiossa annettuun päätökseen liittyen ”ennenaikaisesti”, ennen kuin pyynnön vastaanottaneessa valtiossa on annettu palauttamatta jättämistä koskeva päätös. Tällaisessa tapauksessa täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisen menettelyä on todistuksesta huolimatta seurattava, jos täytäntöönpano on tarpeen⁽⁶⁹⁾.

4.4.6.6. Rinnakkaiset oikeudenkäynnit pyynnön vastaanottaneessa valtiossa ja lapsen asuinvaltiossa – 11 artiklan 6–8 kohta

Asetuksen 11 artiklan 6–8 kohdan säännöksistä seuraa, että kun käynnissä on rinnakkaisia oikeudenkäyntejä, jotka koskevat lapsen palauttamista pyynnön vastaanottaneessa valtiossa ja pääasiallisesti valtiossa, jossa on lapsen tavanomainen asuinpaikka, ja ensin mainitun valtion tuomioistuimet epäävät palauttamisen vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13

(68) Ks. asia C-210/10 PPU, *Povse v. Alpagó*, 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

(69) Ks. asia C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, 68 ja 69 kohta.

artiklassa esitetyn perusteen nojalla, asia on kuitenkin siirrettävä asetuksen 11 artiklan 6 kohdan mukaisesti huolimatta siitä mahdollisuudesta, että pyynnön vastaanottaneessa valtiossa tehdystä palauttamatta jättämistä koskevasta tuomiosta valitetaan. Tämä ei periaatteessa ole ongelma 11 artiklan 8 kohdassa säädettyjen edellytysten vuoksi, sillä jos tavanomaisen asuinvaltion tuomioistuimet antavat tuomion, jossa edellytetään lapsen palauttamista, se on edelleen pantava täytäntöön.

Kahden tuomion täytäntöönpanoa koskevan ristiriitatilanteen mahdollisuus vältetään, koska joko molemmat tuomioistuimet määräävät lapsen palautettavaksi, jolloin hakija voi valita, kumpi niistä pannaan täytäntöön, tai tavanomaisen asuinpaikan tuomioistuimen tuomio on täytäntöönpanokelpoinen asetuksen 11 artiklan 8 kohdan nojalla. Jos tavanomaisen asuinvaltion tuomioistuin antaa huoltajuuden lapsen kaapanneelle vanhemmalle ennen kuin palauttamista koskeva menettely on saatu päätökseen pyynnön vastaanottaneessa valtiossa, tilannetta tulkitaan todennäköisesti siten, että se vastaa myöntymistä palauttamismenettelyn kannalta. Siinä tapauksessa palauttamismääräys evätään, eikä tavanomaisen asuinvaltion tuomioistuin anna määräystä, jossa edellytettäisiin lapsen palauttamista kyseiseen valtioon.

Jos palauttamismenettely johtaa lopulta, kuten asiassa *Inga Rinau*⁽⁷⁰⁾, palauttamista koskevaan tuomioon sen jälkeen, kun tavanomaisen asuinvaltion tuomioistuin on antanut tuomion, jossa edellytetään lapsen palauttamista, tällöinkään ei pitäisi syntyä ristiriitatilannetta, koska molemmat tuomiot ovat täytäntöönpanokelpoisia: jälkimmäinen asetuksen nojalla ja ensin mainittu pyynnön vastaanottaneen valtion kansallisen lainsäädännön nojalla. Asetuksessa ei käsitellä tätä näkökohtaa.

(70) Ks. alaviitteet 45 ja 69.

4.4.7. Eksekvaturimenettelyn poistaminen alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätökseltä, joka edellyttää lapsen palauttamista – 40 ja 42 artikla

4.4.7.1. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin määrää lapsen palauttamisesta palauttamatta jättämistä koskevan tuomion jälkeen

Kuten edellä (4.3 kohdassa) kuvataan, on tuomioistuimen, joka vastaanottaa vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen perustuvan lapsen palauttamista koskevan pyynnön, sovellettava yleissopimuksessa vahvistettuja sääntöjä sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä asetuksen 11 artiklalla. Jos pyynnön vastaanottanut tuomioistuin päättää yleissopimuksen 13 artiklan nojalla olla määräämättä lasta palauttavaksi, alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimella on lopullinen toimivalta päättää lapsen palauttamisesta.

Jos alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin päättää, että lapsi on palautettava, on tärkeää varmistaa, että päätös voidaan panna nopeasti täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa. Tätä varten asetuksessa säädetään, että tällaiset päätökset tunnustetaan ja voidaan panna täytäntöön sellaisinaan toisessa jäsenvaltiossa, edellyttäen että niiden liitteenä on todistus. Tällä säännöllä on kaksi seurausta: a) ei ole enää tarpeen hakea eksekvaturimenettelyä, ja b) tuomion tunnustamista ei voida vastustaa. Tuomiosta on annettava todistus, jos se täyttää edellä 4.4.5 kohdassa mainitut menettelyä koskevat vaatimukset.

4.4.7.2. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin antaa todistuksen

Tuomion antanut tuomari laatii todistuksen liitteessä IV olevalle vakiolomakkeelle samalla kielellä, jolla tuomio on annettu. Tuomari täyttää lomakkeeseen myös muut liitteessä vaaditut tiedot, muun muassa sen, onko tuomio alkuperäisessä asuinvaltiossa täytäntöönpanokelpoinen silloin kun todistus annetaan.

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on periaatteessa annettava todistus sen jälkeen kun tuomio tulee ”täytäntöönpanokelpoiseksi”, mikä edellyttää, että muutoksenhauulle asetettu määräaika on umpeutunut. Tämä sääntö ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin voi halutessaan julistaa, että tuomio on pantavissa täytäntöön mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta⁽⁷¹⁾. Asetuksessa annetaan tuomarille tämä mahdollisuus, vaikka siitä ei säädetä kansallisessa lainsäädännössä. Tarkoituksena on estää päätöksen täytäntöönpanon aiheeton viivyttäminen muutoksenhauun avulla.

4.4.7.3. Todistuksen oikaiseminen – 43 artikla ja johdanto-osan 24 kappale

Todistuksen antamiseen ei voi hakea muutosta. Jos tuomion antanut tuomari on tehnyt todistuslomaketta täyttäessään virheen, niin että todistus ei vastaa tuomioita, tuomioistuimelle voidaan tehdä oikaisupyyntö. Tällöin sovelletaan tuomion antaneen jäsenvaltion kansallista lakia. Jos jompikumpi osapuoli haluaa pyytää lapsen palauttamista edellyttävän tuomion täytäntöönpanoa, sen on toimitettava jäljennös tuomiosta

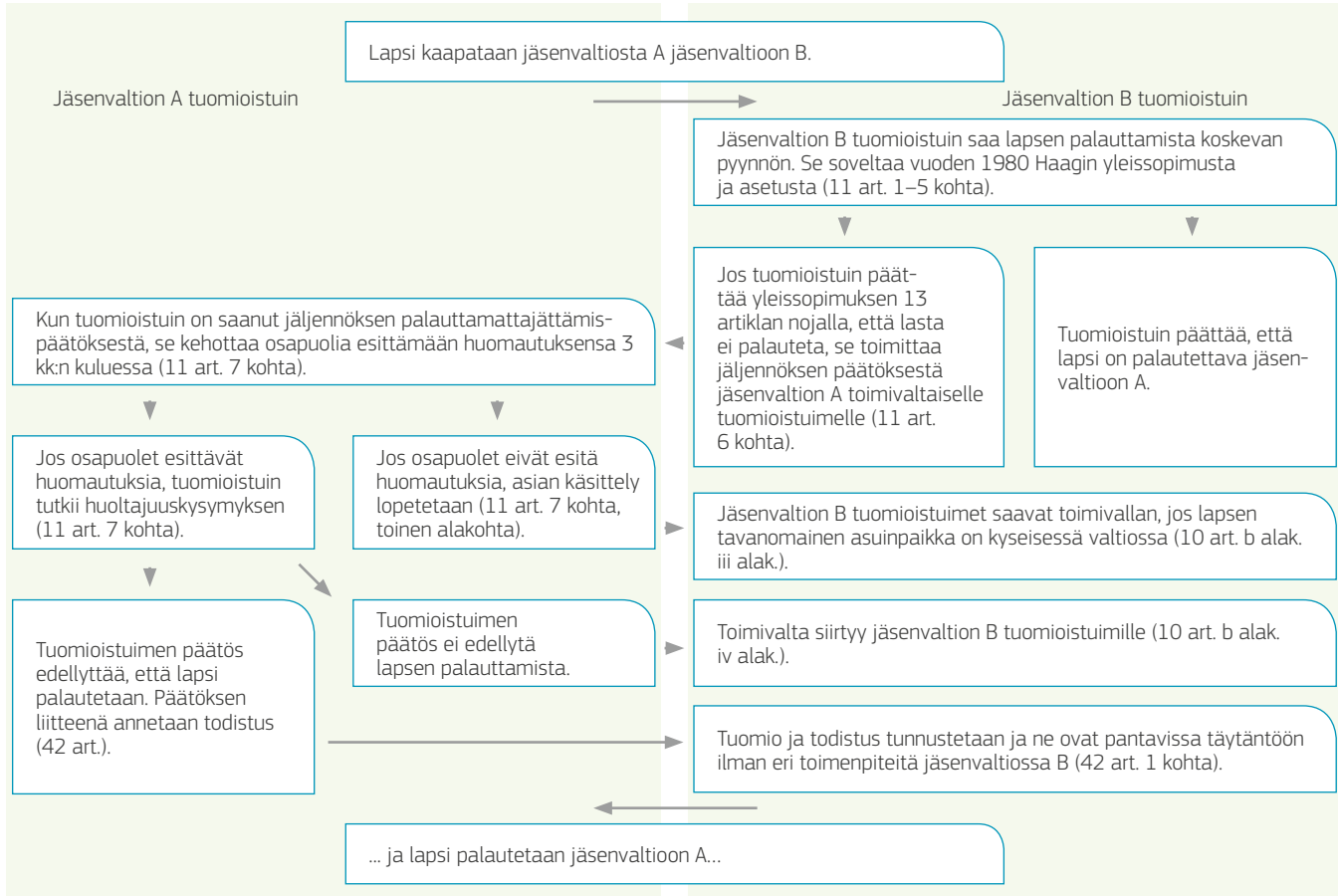
(71) Katso 4.4.6.4 kohta.

ja todistus. Todistusta ei tarvitse käännättää, lukuun ottamatta lomakkeen 14 kohtaa, joka koskee alkuperäisen asuinvaltion viranomaisten toteuttamia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on varmistaa lapsen suojele palauttamisen jälkeen.

4.4.8. Lapsen siirtäminen edelleen toiseen jäsenvaltioon – 42 artikla

On syytä korostaa, että alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätös on ilman eri toimenpiteitä täytäntöönpanokelpoinen kaikissa jäsenvaltioissa eikä ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa palauttamattajättämisspätös on tehty. Tästä säädetään selkeästi asetuksen 42 artiklan 1 kohdassa, ja tämä vastaa koko asetuksen tavoitteita ja henkeä. Lapsen siirtäminen toiseen jäsenvaltioon ei siten vaikuta millään tavoin alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätökseen. Näin ollen ei ole tarpeen aloittaa uutta menettelyä lapsen palauttamiseksi vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla, vaan riittää kun alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen tekemä päätös pannaan täytäntöön.

4.4.9. Menettely lapsikaappaustapauksissa palauttamattajättämispäätöksen jälkeen – 11 artiklan 6 ja 7 kohta

A wooden gavel with a brass band is positioned diagonally across the frame, resting on a wooden block. In the background, a silhouette of a scale of justice is visible against a warm, golden-brown gradient. The entire scene is set within a dark, rounded rectangular frame.

5. Täytäntöönpano

5.1. Täytäntöönpanon merkitys – yleistä

Kuten 47 artiklassa todetaan, vaikka täytäntöönpanomenettely ei riipu asetuksesta vaan kansallisesta lainsäädännöstä, on olennaista, että kansalliset viranomaiset soveltavat sääntöjä, joiden avulla voidaan varmistaa asetuksen nojalla annettujen päätösten tehokas ja nopea täytäntöönpano, jotta asetuksen tavoitteiden toteutuminen ei vaarannu. Erityisen tärkeää on tapaamisoikeutta ja lapsikaappauksen jälkeistä lapsen palauttamista koskevien tuomioiden nopea täytäntöönpano, sillä menettelyn nopeuttamiseksi asetuksella poistetaan eksekvatuurimenettely niiden osalta. Tämän asian merkitystä on korostettu myös useissa unionin tuomioistuimen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen antamissa tuomioissa (ks. 5.3 kohta)⁽⁷²⁾.

5.1.1. Väliaikaisia toimenpiteitä ei saa käyttää täytäntöönpanon estämiseen

Unionin tuomioistuinta on pyydetty useissa tapauksissa selvittämään eräitä asetuksen soveltamisen näkökohtia täytäntöönpanon osalta. Jo aiemmin on viitattu siihen, että yhdessä jäsenvaltiossa asetuksen 20 artiklan mukaisesti määrätyt väliaikaiset toimenpiteet eivät 21 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen säännösten mukaan ole täytäntöönpanokelpoisia muissa jäsenvaltioissa⁽⁷³⁾. Tämä koskee myös tilannetta, jossa on tehty täytäntöönpanokelpoinen päätös, jossa määrätään vanhempainvastuuta

koskevia väliaikaisia toimenpiteitä yhden vanhemman eduksi ja julistettu se täytäntöönpanokelpoiseksi yhdessä jäsenvaltiossa, ja toinen vanhempi pyrkii estämään tämän päätöksen täytäntöönpanon toisessa jäsenvaltiossa hakemalla siellä väliaikaisia toimenpiteitä omaksi edukseen. Unionin tuomioistuin on todennut selvästi, että tällaisessa tilanteessa kyseisen toisen jäsenvaltion tuomioistuimella ei yksinkertaisesti ole oikeutta määrätä tällaisia toimenpiteitä, koska asetuksen mukaan on pantava täytäntöön alkuperäinen päätös.

5.1.2. Täytäntöönpanon mahdollisesti estävien viivytysten välttäminen

Jos lisäksi 2 artiklan 11 alakohdassa tarkoitettua lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen tapauksessa asteittain tapahtuva olosuhteiden muutos, kuten lapsen sopeutuminen uuteen ympäristöön, olisi riittävä peruste sille, että tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen tutkimaan pääasialla, voisi toteuttaa väliaikaisen toimenpiteen, jolla muutetaan tuomioistuimen, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian, toteuttamaa vanhempainvastuuta koskevaa toimenpidettä, täytäntöönpanomenettelyn mahdollinen hitaus jäsenvaltiossa, jossa täytäntöönpanoa on pyydetty, vaikuttaisi osaltaan sellaisten olosuhteiden luomiseen, joiden perusteella kyseinen tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen pääasiassa, voisi estää täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion täytäntöönpanon. Säännöksen tulkitseminen tällä tavoin horjuttaisi juuri niitä periaatteita, joille asetus perustuu⁽⁷⁴⁾.

(72) Lisätietoja täytäntöönpanokysymyksistä erityisesti lapsikaappaustilanteissa on kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin julkaisemassa oppaassa *Guide to Good Practice on Enforcement*, saatavilla osoitteessa <http://www.hcch.net/upload/guide28enf-e.pdf>

(73) Ks. 3.4.2 kohta ja edellä alaviitteessä 41 mainittu asia Purrucker I.

(74) Ks. asia C-403/09 PPU, *Detiček v. Sgueglia*, tuomio 23.12.2009, Kok., s. I-12193, 47 kohta.

5.1.3. Unionin tuomioistuin ja palauttamismääräysten täytäntöönpano

Unionin tuomioistuin on todennut, että jos lapsen alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin on antanut lapsen palauttamista edellyttävän tuomion sen jälkeen, kun toisessa jäsenvaltiossa, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, on annettu tuomio lapsen palauttamatta jättämisestä, tämän toisen jäsenvaltion tuomioistuimet eivät voi ottaa tuomiota uudelleen tutkittavaksi tarkoituksenaan estää sen täytäntöönpano⁽⁷⁵⁾. Unionin tuomioistuin on jopa katsonut, ettei näin voida toimia, vaikka olisi olemassa todisteita siitä, että tuomioistuimen 42 artiklan nojalla antamassa todistuksessa on virheellinen tieto⁽⁷⁶⁾.

5.2. Tuomio on pantava täytäntöön samoin edellytyksin kuin jos se olisi annettu kyseisessä jäsenvaltiossa – 47 artiklan 2 kohta

Sovellettaessa 47 artiklan 2 kohdan säännöksiä siltä osin, että yhdessä jäsenvaltiossa annettu tuomio olisi pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa ”samoin edellytyksin kuin jos ne olisi annettu siinä jäsenvaltiossa” tuomioistuinten on tarkkaan huolehdittava säännökseen sisältyvien hyvin tiukkojen rajojen noudattamisesta, eikä niiden pitäisi epäillä tai kiertää tuomion antaneen tuomioistuimen päätöstä. Todellisuudessa toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion

(75) Ks. 4.4.6.4 kohta ja asia C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, tuomio 11.7.2008, Kok., s. I-5271, mainittu edellä alaviitteessä 48.

(76) Ks. asia C-491/10 PPU, *Aguirre Zarraga v. Pelz*, tuomio 22.12.2010, Kok., s. I-14247, ja 6.6 kohta jäljempänä.

täytäntöönpanolla ”samoin edellytyksin” kuin jos se olisi annettu täytäntöönpanovaltiossa voidaan tarkoittaa ainoastaan menettelytapoja, joiden mukaisesti lapsen palauttamisen on tapahduttava, eikä se voi missään tapauksessa olla aineellinen syy toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion riitauttamiselle.

Esimerkki:

Tositseikat:

Äiti vie lapsensa jäsenvaltiosta A jäsenvaltioon B huolimatta siitä, että tuomioistuin on kieltänyt häntä poistumasta maasta lapsen kanssa. Pois vieminen on asetuksessa ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksessa tarkoitettulla tavalla luvaton. Vanhemmat vievät kumpikin tahollaan asian oikeuskäsittelyyn kyseisissä jäsenvaltiossa turvatakseen vanhempainoikeutensa. Lisäksi isä, jonka asuinmaasta lapsi oli viety pois, pyrkii saamaan yleissopimuksen nojalla tyttären palautetuksi maasta B maahan A ja äiti hakee maan B tuomioistuimista huoltajuusmääräystä. Maan B tuomioistuin kieltäytyy palauttamasta tyttöä maahan A vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklassa mainitun syyn perusteella. Maan A tuomioistuin antaa tämän jälkeen asetuksen 11 artiklan 6–8 kohdassa esitettyä menettelyä noudattaen todistuksen, jossa vaaditaan tytön palauttamista maahan A.

Tällä välin maan B tuomioistuin myöntää äidille väliaikaisen huoltajuuden, ja tämä yrittää estää tyttären palauttamisen maahan A pyytämällä maan B tuomioistuinta kieltäytymään täytäntöönpanosta ensinnäkin sillä perusteella, että palautusmääräys on ristiriidassa

myöhemmin hänen edukseen annetun huoltajuusmääräyksen kanssa, ja toiseksi sillä perusteella, että olosuhteet ovat muuttuneet lapsen palauttamisen estäviksi siten, että lapsi olisi vaarassa, jos hänet palautettaisiin. Tämä on sama peruste, jonka mukaan maan B tuomioistuin epäsi lapsen palauttamisen vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla.

Unionin tuomioistuimen päätös⁽⁷⁷⁾:

Asiasta esitettiin unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö, ja se toteaa hyvin selkeästi, ettei asetuksen 47 artiklan 2 kohdan mukaan ole maan B tuomioistuimen asia edetä menettelyllisiä kysymyksiä pidemmälle todistuksen kohteena olevan tuomion täytäntöönpanossa eikä varsinkaan ottaa tutkittavaksi oikeudellisia perusteita kyseessä olevan pääasian suhteen, jota voidaan asetusta asianmukaisesti sovellettaessa käsitellä vain alkuperäisen asuinvaltion, tässä tapauksessa maan A, tuomioistuimissa.

Unionin tuomioistuin totesi edelleen, että käsitelyllä, jonka mukaan täytäntöönpanevan jäsenvaltion tuomioistuimen myöhemmin antama ratkaisu voisi estää toisessa jäsenvaltiossa aikaisemmin annetun sellaisen ratkaisun täytäntöönpanon, josta on annettu todistus ja jolla lapsi määrätään palautettavaksi, kierrettäisiin asetuksen III luvun 4 jaksossa säädetty järjestelmä. Tällainen poikkeus ratkaisun antaneen jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallasta veisi asetuksen 11 artiklan 8 kohdalta, jossa päätösvalta annetaan lopullisesti

(77) Kyseessä on unionin tuomioistuimessa käsitelty asia C-211/10 PPU, Povse v. Alpage, tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-06673.

toimivaltaiselle tuomioistuimelle, sen tehokkaan oikeusvaikutuksen, ja sillä annettaisiin täytäntöönpanevan jäsenvaltion tuomioistuimille toimivalta asiakysymyksen osalta.

Olosuhteiden muuttumisen osalta unionin tuomioistuin myönsi, että se voisi vaikuttaa määräyksen täytäntöönpanoon, jos se olisi lapsen etujen vastaista, mutta tällaisen kysymyksen ratkaiseminen kuuluu aina tuomion antaneelle tuomioistuimelle, joka on asetuksen mukaan toimivaltainen pääasiassa. Sen vuoksi sellaisen ratkaisun, josta on annettu todistus, täytäntöönpanosta ei voida kieltäytyä täytäntöönpanevasa jäsenvaltiossa siitä syystä, että se saattaisi sen antamisen jälkeen tapahtuneen olosuhteiden muutoksen takia vaarantaa vakavasti lapsen edun. Tällaiseen muutokseen on vedottava ratkaisun antaneen jäsenvaltion toimivaltaisessa tuomioistuimessa, jossa myös sen antaman ratkaisun mahdollista täytäntöönpanon lykkäämistä on haettava.

5.3. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

5.3.1. Asianmukaisiin lapsen palauttamiseen tähtääviin toimiin ryhtymisen laiminlyönti voi olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaista

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on toistuvasti todennut oikeuskäytännössään, että sen jälkeen kun vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen sopimuspuolena olevan valtion viranomaiset ovat todenneet, että lapsi on viety pois maasta laittomasti yleissopimuksessa tarkoitetulla tavalla, viranomaisten

velvollisuutena on toteuttaa asianmukaiset ja tehokkaat toimet sen varmistamiseksi, että lapsi palautetaan. Näiden toimien laiminlyönnin katsotaan rikkovan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan (perhelämän kunnioittaminen) määräyksiä⁽⁷⁸⁾. Jokaisen sopimusvaltion on huolehdittava siitä, että sillä on käytettävissään asianmukaiset ja tehokkaat keinot varmistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisten velvoitteiden noudattaminen⁽⁷⁹⁾. Tämä ulottuu tapaamisoikeuden käyttämisen varmistamiseen, kuten asioissa *Shaw v. Unkari*⁽⁸⁰⁾ ja *Prizzia v. Unkari*⁽⁸¹⁾, joissa katsottiin, että 8 artiklaa oli rikottu, kun Unkarin viranomaiset eivät olleet pystyneet huolehtimaan siitä, että valittajilla oli mahdollisuus pitää yhteyttä lapsiinsa.

5.3.2. Päätösten tekemisen ja täytäntöönpanon nopeuden merkitys

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös korostanut, että lasten palauttamiseen ja vanhempainvastuuta koskevan päätöksen tekemiseen liittyvät menettelyt, joihin sisältyy myös lainvoimaisen päätöksen täytäntöönpano silloin, kun siihen liittyy lapsen palauttaminen, edellyttävät nopeaa käsittelyä, sillä viivästys voi aiheuttaa korvaamatonta vahinkoa lapsen ja sen vanhemman väliselle suhteelle, jonka luona tämä ei asu. Tämän vuoksi toimenpiteiden soveltuvuutta onkin arvioitava niiden

(78) Ks. esim. asia *Iglesias Gil v. Espanja*, valitus N:o 56673/00, tuomio 29.7.2003, 62 kohta.

(79) Ks. asiat *Ignaccolo-Zenide v. Romania*, valitus N:o 31679/96, *Maire v. Portugali*, valitus N:o 48206/99, *PP v. Puola*, valitus N:o 8677/03 ja uusimpana *Raw v. Ranska*, valitus N:o 10131/11, tuomio 7.3.2013, lopullinen tuomio 7.6.2013.

(80) Valitus N:o 6457/09, tuomio 26.10.2011.

(81) Valitus N:o 20255/12, tuomio 11.6.2013.

täytäntöönpanon nopeuden perusteella⁽⁸²⁾. Nopeuden ja tehokkuuden tarve lapsiin liittyvissä asioissa johtuu myös siitä, että on lasten edun mukaista, että heidän tulevaisuuttaan koskevat asiat ratkaistaan nopeasti. Näin voidaan minimoida epävarmuus erityisesti lasten luvattomaan pois viemiseen ja palauttamatta jättämiseen liittyvien asioiden yhteydessä⁽⁸³⁾.

5.3.3. Lapsen palauttaminen ei ole Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaista muissa kuin poikkeustapauksissa

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut useiden asioiden yhteydessä, että luvattomasti pois viedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttaminen asetuksessa ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksessa esitettyjen menettelyjen mukaisesti ei yleensä ole Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisten velvoitteiden eikä varsinkaan sen 8 artiklan vastaista. Näin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on osoittanut kannattavansa näihin kahteen välineeseen pohjautuvaa toimintapolitiikkaa, jonka noudattamisen se on useaan otteeseen ilmoittanut olevan tärkeää Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolina olevissa valtioissa. Muussa tapauksessa on vaarana, että nämä valtiot rikkovat ihmisoikeussopimusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut vain harvoissa asioissa, ja tuolloinkin useimmiten poikkeuksellisissa olosuhteissa, että lapsen palauttaminen voisi olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaista.

(82) Ks. esim. alaviitteessä 79 mainitut asiat.

(83) Ks. esim. *Iosub Caras v. Romania*, valitus N:o 7198/04, *Deak v. Romania ja Yhdistynyt kuningaskunta*, valitus N:o 19055/05 ja *Raw v. Ranska*, joka mainitaan alaviitteessä 79.

5.3.4. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa käsitellyjä asioita, joissa ei todettu ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomista

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt useita valituksia, joissa on esitetty lasten palauttamisen olleen Euroopan ihmisoikeussopimuksen eri artiklojen vastaista, ja todennut niiden osalta, ettei rikkomista ole tapahtunut. Näin on ollut myös muutamissa viimeaikaisissa tapauksissa, joissa valitus on päätetty jättää tutkimatta. Joitakin esimerkkejä tällaisista asioista: *Maumosseau ja Washington v. Ranska*⁽⁸⁴⁾, jossa melko nuoren lapsen Ranskasta USA:han palauttamisen täytäntöönpanon ei katsottu olevan 8 artiklan vastaista; *Lipkowski v. Saksa*⁽⁸⁵⁾, jossa ei otettu käsiteltäväksi valitusta, jonka mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen useita artikloja, myös 8 artiklaa, oli rikottu, kun saksalainen tuomioistuin oli vuoden 1980 Haagin yleissopimusta soveltaen määrännyt Australiasta luvattomasti Saksaan viedyn lapsen palautettavaksi Australiaan, ja *Povse v. Itävalta*⁽⁸⁶⁾, jossa edellä mainitun asian tapaan ei otettu käsiteltäväksi valitusta, jonka mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli rikottu, kun Itävallan viranomaiset panivat täytäntöön italialaisen tuomioistuimen päätöksen, jonka mukaan Italiasta Itävalttaan luvattomasti viety lapsi oli palautettava⁽⁸⁷⁾. Asiassa *Raban v. Romania*⁽⁸⁸⁾ Euroopan

(84) Valitus N:o 29388/05, tuomio 6.12.2007.

(85) Valitus N:o 26755/10, tuomio 18.1.2011.

(86) Valitus N:o 3890/11; ks. myös edellä 5.2 kohta.

(87) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 18.6.2013.

(88) *Raban v. Romania*, valitus N:o 25437/08, tuomio 26.10.2010.

ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei 8 artiklaa ollut rikottu, kun lapsen palauttaminen evättiin samanlaisin perustein kuin asiassa *Neulinger*⁽⁸⁹⁾.

5.3.5. Asiat, joissa katsotaan tapahtuneen rikkominen

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut vain harvoissa tapauksissa, että lapsen palauttaminen tämän luvattoman pois viemisen tai palauttamatta jättämisen jälkeen voi olla 8 artiklan vastaista. Useimmiten nämä tapaukset johtuvat poikkeuksellisista olosuhteista⁽⁹⁰⁾.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion pohjana oli näissä asioissa, erityisesti silloin, kun olosuhteiden väitetään muuttuneen palauttamismääräyksen antamisen ja sen täytäntöönpanon välillä, että kyseisillä tuomioistuimilla on velvoite ottaa lapsen etu huomioon päättäessään palauttamismääräyksen antamisesta tai täytäntöönpanosta. On olemassa riski, että jos tällainen ajatusmalli viedään liian pitkälle, se saattaisi heikentää erästä sekä vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen että asetukseen sisältyvää perusperiaatetta, nimittäin sitä, että lasten pitkän aikavälin eduista olisi päätettävä sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jossa heidän tavanomainen asuinpaikkansa on, ja että luvattoman pois viemisen ja palauttamatta jättämisen ei periaatteessa pitäisi muuttaa tätä

(89) *Ks. Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi*, valitus N:o 41615/07, suuren jaoston tuomio 6.7.2010.

(90) *Ks. asia Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi*, mainittu alaviitteessä 89; *asia Šneersona ja Kampanella v. Italia*, valitus N:o 14737/09, tuomio 12.7.2011, lopullinen tuomio 12.10.2011; *asia B v. Belgia*, valitus N:o 4320/11, tuomio 10.7.2012, lopullinen tuomio 19.11.2012 ja *X v. Latvia*, valitus N:o 27853/09, tuomio 13.12.2011; tämä asia siirrettiin suuren jaoston käsiteltäväksi, ja sen tuomio annettiin 26.11.2013.

tilannetta, paitsi sen kaltaisissa olosuhteissa, joista säädetään asetuksen 10 artiklassa⁽⁹¹⁾.

5.3.6. X v. Latvia – suuren jaoston tuomio

Ihmisoikeustuomioistuin on pyrkinyt suuren jaoston äskettäin antamassa päätöksessä (ääniin 9–8) asiassa X v. Latvia⁽⁹²⁾ selventämään joitakin aiempia lausuntojaan lähestymistavasta, jota olisi sovellettava käsiteltäessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Haagin lapsikaappausopimuksen välistä suhdetta erityisesti, kun on kyseessä lapsen ja vanhempien edun tasapainottaminen silloin, kun asiaan liittyy lapsikaappausopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohdassa tarkoitettu lapsen palauttamista koskeva poikkeus. Tuomioistuin totesi erityisesti, että sen tätä kysymystä koskevien huomautusten, jotka esitettiin suuren jaoston päätöksessä asiassa Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi⁽⁹³⁾, ei pidä tulkita määrittävän minkäänlaista periaatetta kotimaisten tuomioistuinten Haagin lapsikaappausopimusta koskevalle tulkinnalle.

Tuomioistuin esitti näkemyksensä tekijöistä, joiden on toteuduttava, jotta tuloksena on Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen yhdenmukainen tulkinta. Pyyntöön vastaanottaneen tuomioistuimen on otettava aidosti huomioon tekijät, jotka voivat muodostaa poikkeuksen Haagin yleissopimuksen mukaiseen lapsen palauttamisen periaatteeseen, ja tehtävä perusteltu

(91) Ks. edellä 4.2 kohta.

(92) Ks. alaviite 90.

(93) Lainattu myös alaviitteessä 90.

päätös. Näitä tekijöitä olisi sitten arvioitava suhteessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan.

Tämän johdosta kotimaisten tuomioistuinten on arvioitava perusteltuja väitteitä, joiden mukaan lapselle aiheutuu vakavaa vaaraa, jos hänet palautetaan, mutta lisäksi niiden on annettava tuomio, jossa esitetään tarkat perustelut asian olosuhteiden pohjalta. Sekä kieltäytyminen ottamasta huomioon palauttamista koskevia vastaväitteitä että tuomion riittämättömät perustelut tällaisten vastaväitteiden hylkäämiseksi olisivat ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan edellytysten kanssa ja myös vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen tavoitteen ja tarkoituksen kanssa.

Tuomioistuin totesi, että koska vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen johdannossa määrätään lapsen palauttamisesta "valtioon, jossa lapsella on asuinpaikka", tuomioistuinten on varmistettava, että kyseisessä maassa tarjotaan vakuuttavalla tavalla asianmukaiset takeet, ja että jos tiedossa on riskejä, järjestetään konkreettisia suojelutoimenpiteitä.

On huomionarvoista, että asetuksen soveltamisalaan kuuluvien tapausten kohdalla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tässä asiassa tekemän päätöksen jälkimmäisellä näkökohdalla ei ole suuria vaikutuksia, kun otetaan huomioon asetuksen 11 artiklan 4 kohdan sekä 6–8 kohdan säännökset. EU:n tuomioistuimilla on jo 11 artiklan 4 kohdan nojalla velvoite ottaa huomioon käytettävissä olevat toimenpiteet sellaisen lapsen suojelemiseksi, jonka osalta esitetään vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohdan

mukaisen poikkeuksen soveltamista. Lisäksi vaikka pyynnön vastaanottanut tuomioistuin kieltäytyisi palauttamisesta Haagin yleissopimuksen 13 artiklassa määrätyn perusteen pohjalta, asetuksen 11 artiklan 6–8 kohdassa annetaan viimeinen sana sen jäsenvaltion tuomioistuimelle, jossa lapsen asuinpaikka on. Nähtäväksi jää, miten tilanne kehittyy tulevaisuudessa asian X v. Latvia jälkeen sekä tältä osin että muiden kyseiseen asiaan sisältyneiden näkökohtien osalta.

6. Lapsen kuuleminen – 23, 41
ja 42 artikla

6.1. Lapsille on annettava mahdollisuus esittää mielipiteensä

Asetuksessa korostetaan, että on tärkeää antaa lapselle tilaisuus tuoda esiin mielipiteensä häntä koskevista menettelyistä⁽⁹⁴⁾. Lapsen kuuleminen on yksi eksekvatuurimenettelyn poistamisen edellytyksistä tapaamisoikeutta ja lapsen palauttamista koskevien päätösten osalta (ks. 3.6 kohta ja 4 luku). On myös mahdollista vastustaa vanhempainvastuuta koskevan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa sillä perusteella, että lapselle ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi (ks. 3.5.2 kohta).

6.2. Poikkeus lapsen mielipiteen kuulemista koskevaan velvollisuuteen

Asetuksessa esitetään pääperiaate, jonka mukaan lasta on kuultava häntä koskevista menettelyissä. Poikkeustapauksissa lasta ei tarvitse kuulla, jos se olisi tarpeetonta hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen. Tätä poikkeusta olisi tulkittava hyvin rajoittavasti. Mielessä olisi pidettävä erityisesti se, että lapsen oikeudet ovat erittäin merkittävät suhteessa häneen vaikuttaviin menettelyihin ja että yleensä päätökset lapsen tulevaisuudesta ja hänen suhteestaan vanhempiinsa ja muihin henkilöihin

(94) Tältä osin on syytä viitata lapsen oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen 12 artiklan 2 kohtaan, jossa on vastaava määräys: ”Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevista oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.” Ks. myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artikla: ”Lapsen on saatava ilmaista vapaasti mielipiteensä. Lapsen mielipide on hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti otettava huomioon häntä koskevista asioista.”

ovat olennaisen tärkeitä hänen etunsa kannalta. Olisi muistettava myös, että nämä tekijät koskevat kaikenikäisiä lapsia.

6.3. Menettely lapsen mielipiteen kuulemiseksi

Asetus ei vaikuta tältä osin sovellettaviin kansallisiin menettelyihin⁽⁹⁵⁾. Jäsenvaltioiden tuomioistuimet kehittävät omat tekniikkansa ja strategiansa eri-ikäisten lasten mielipiteen kuulemiseksi. Jotkin tuomioistuimet kuulevat lasta suoraan, toiset taas antavat lapsen kuulemisen tehtäväksi erityisasiantuntijoille, jotka sitten raportoivat tuomioistuimelle. Mitä tekniikkaa lapsen mielipiteen kuulemiseen käytetäänkin, on tuomioistuimen itsensä asia päättää, toteutetaanko kuuleminen. Perusteltua päätöstä tästä seikasta ei voida kuitenkaan tehdä ilman että on voitu arvioida lapsen ikä ja kehitystaso, joka on ainoa arviointiperuste. Jos tuomioistuin päättää, että lapsi on riittävän vanha ja kypsä ilmoittamaan mielipiteensä, sillä on velvollisuus kuulla lapsen mielipide joko suoraan tai muulla tavoin siinä määrin, kun lasta on kuultava häneen vaikuttavissa menettelyissä.

6.4. Miten lapsen kuuleminen toteutetaan

Lapsen kuuleminen on yleensä toteutettava ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Pienten lasten mielipiteitä on arvioitava erityisen varovasti, erityisasiantuntijoiden avulla, ja nuorempia lapsia on kuultava eri tavoin kuin teini-ikäisiä.

Lapsen ei tarvitse esittää mielipidettään oikeudenistunnossa, vaan toimivaltainen viranomainen voi selvittää sen kansallisen lainsäädännön

(95) Ks. asetuksen johdanto-osan 19 kappale.

menettelyjen mukaisesti. Esimerkiksi eräissä jäsenvaltioissa lapsen kuuleminen suorittaa sosiaaliviranomainen, joka esittää tuomioistuimelle raportin lapsen toiveista ja tuntemuksista. Jos kuuleminen tapahtuu oikeudenistunnossa, tuomarin olisi pyrittävä järjestämään se sillä tavoin, että siinä otetaan huomioon asian luonne, lapsen ikä ja muut asiaan liittyvät olosuhteet. Monissa tuomioistuimissa tämä toteutetaan luomalla epämuodolliset järjestelyt, joiden yhteydessä lasta kuullaan jossakin muussa tilassa kuin oikeussalissa. Joka tapauksessa on tärkeää antaa lapselle tilaisuus ilmaista mielipiteensä luottamuksellisesti.

6.5. Lapsen kuulemista koskeva koulutus

Toimittipa lapsen kuulemisen sitten tuomari, asiantuntija, sosiaalityöntekijä tai muu virkamies, on erittäin tärkeää, että kyseinen henkilö saa tehtävän edellyttämää koulutusta, jossa perehdytään mm. kommunikointiin lapsen kanssa. Kuka lapsen mielipidettä kuuleekin, hänen on oltava tietoinen siitä riskistä, että vanhemmat pyrkivät vaikuttamaan lapsen mielipiteisiin ja painostamaan tätä. Kun lapsen kuuleminen toimitetaan asianmukaisella tavalla ja luottamuksellisesti, lapsi voi ilmaista toiveensa ja vapautua siten tuntemasta olevansa vastuussa tilanteesta tai syyppä siihen.

6.6. Lapsen mielipiteen kuulemisen tarkoitus

Lapsen kuuleminen voi palvella eri tarkoituksiperiä menettelyn tyypistä ja tavoitteista riippuen. Jos menettely koskee huolto-oikeutta, tavoitteena on yleensä pyrkiä löytämään lapselle mahdollisimman sopiva asuinympäristö. Jos kyseessä on lapsikaappaus, tarkoituksena on usein varmistaa, että lapsi todella vastustaa palauttamista ja selvittää, miksi hän on päätenyt tälle kannalle, sekä tutkia, onko lapsi tavalla tai toisella vaarassa.

Esimerkki:

Tosiseikat:

Äiti piti kahdeksan ja puolivuotiaan tyttärensä jäsenvaltiossa B sen jälkeen, kun tytär oli ollut siellä lomalla kodistaan, joka hänellä oli isänsä luona jäsenvaltiossa A. Tätä ennen jäsenvaltion A tuomioistuimet olivat myöntäneet päätöksellään isälle väliaikaisen oikeuden lapsen huoltoon ja äidille puolestaan tapaamisoikeuden. Isä esitti vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla pyynnön tyttärensä palauttamiseksi, mutta jäsenvaltion B tuomioistuimet epäivät pyynnön sillä perusteella, että lapsi vastusti palauttamista. Jäsenvaltion B tuomioistuimet olivat kuulleet lapsen mielipiteen arvioituaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa riittäväksi mielipiteen ilmaisemiseen.

Tämän jälkeen jäsenvaltion A tuomioistuimet vahvistivat huoltoa koskevan oikeuden myöntämisen isälle ja määräisivät lapsen palautettavaksi jäsenvaltioon A. Tällä välin jäsenvaltion B tuomioistuin toimitti asetuksen 11 artiklan 6–8 kohdan vaatimusten mukaisesti jäsenvaltion A tuomioistuimelle ilmoituksen lapsen palauttamatta jättämisestä. Jälkimmäinen tuomioistuin antoi asetuksen 42 artiklan mukaisen todistuksen, vaikka se ei ollut kuullut lasta ennen todistuksen antamista ja oli kieltäytynyt mahdollistamasta hänen kuulemisensa videoyhteyden välityksellä.

Unionin tuomioistuimen päätös:

Asia tuli unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi⁽⁹⁶⁾ sillä perusteella, että lapsen perusoikeuksia oli rikottu, erityisesti EU:n perusoikeuskirjan 24 artiklaan sisältyviä oikeuksia. Siinä vahvistetaan lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä vapaasti häntä koskevissa asioissa ja velvoite ottaa hänen mielipiteensä huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Unionin tuomioistuin totesi, että vaikka perusoikeuskirjan 24 artiklassa ja asetuksen 42 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan a alakohdassa ei edellytetä, että tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuimen on kaikissa tapauksissa kuultava lasta kuulemistilaisuudessa, eli tälle tuomioistuimelle jätetään tiettyä harkintavaltaa, sen päättäessä kuulla lasta näissä säännöksissä kuitenkin edellytetään, että se toteuttaa lapsen edun mukaisesti ja kunkin yksittäistapauksen olosuhteet huomioon ottaen kaikki asianmukaiset toimenpiteet tällaista kuulemista silmällä pitäen, jotta näiden säännösten tehokas vaikutus toteutuu, ja antaa lapselle todellisen ja tehokkaan mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä.

Se totesi myös, että tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuimen on asetuksen mukaisena perustavanlaatuisen toimivallan haltijana arvioitava lasta ja päätettävä, kuullaanko hänen mielipidettään, ja mahdollisuuksien mukaan ja aina lapsen etu huomioon ottaen voitava käyttää kaikkia tarjolla olevia kansallisen lainsäädäntönsä mukaisia keinoja sekä rajat ylittävän tuomioistuinten välisen yhteistyön

(96) Ks. asia C-491/10 PPU *Aguirre Zarraga v. Pelz*, tuomio 22.12.2010, Kok., s. I-14247; ks. myös asia C-400/10 *McB v. L.E.*, tuomio 5.10.2010, Kok., s. I-8965.

piiriin kuuluvia, tarvittaessa myös todisteiden vastaanottamista koskevassa asetuksessa tarkoitettuja välineitä. Tämän voi tehdä ainoastaan tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuin, ei täytäntöönpanojäsenvaltion tuomioistuin.

Tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuin voi antaa asetuksen 42 artiklan vaatimusten mukaisen todistuksen vasta tutkittuaan, että lapsen edun mukaisesti ja kaikki käsiteltävän asian olosuhteet huomioon ottaen ratkaisu, jota todistus koskee, on annettu kunnioittaen lapsen oikeutta ilmaista vapaasti mielipiteensä ja että lapselle on annettu todellinen ja tehokas tilaisuus ilmaista mielipiteensä. Unionin tuomioistuin totesi, että on kuitenkin yksin tuomion antaneen jäsenvaltion kansallisten tuomioistuinten tehtävänä tutkia kyseisen ratkaisun laillisuus erityisesti perusoikeuskirjan 24 artiklassa ja asetuksen 42 artiklassa asetettuihin vaatimuksiin nähden. Näin ollen kyseisessä asiassa täytäntöönpanojäsenvaltion eli jäsenvaltion B tuomioistuimet eivät voi tarkistaa tai vastustaa tuomion täytäntöönpanoa edes tässä asiassa ilmi tulleissa olosuhteissa, ne eivät voi avata todistusta uudelleen eikä niillä ole oikeutta tarkistaa tai vastustaa tuomion täytäntöönpanoa edes tässä asiassa ilmenneissä olosuhteissa.

6.7. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista⁽⁹⁷⁾

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista on maailmanlaajuinen yleissopimus, jonka yleisenä tarkoituksena on antaa alle 18-vuotiaiden lasten oikeuksille suurempi painoarvo ja pyrkiä lujittamaan niitä kaikilla aloilla, joilla heidän etunsa ovat kyseessä. Yleissopimuksen sopimuspuolina on noin 190 valtiota, ja se on Yhdistyneiden kansakuntien toiminnan kulmakivi sen toimiessa UNICEFin välityksellä lasten tukemiseksi kaikkialla maailmassa. Useat yleissopimuksen määräykset ovat vaikuttaneet suoraan lapsia koskeviin menettelyihin liittyvien käytäntöjen kehitykseen, erityisesti siltä osin, miten lapsen oikeudet ja edut on otettava huomioon⁽⁹⁸⁾. Erityisesti, kuten lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 3 artiklassa määrätään, julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, **on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.**

(97) YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, joka tehtiin ja avattiin allekirjoittamista, ratifiointia ja liittymistä varten 20. marraskuuta 1989 annetulla YK:n yleiskokouksen päätöslauselmalla 44/25; tuli voimaan 2. syyskuuta 1990 49 artiklan mukaisesti; ks. <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

(98) Ks. erityisesti 12 artikla, joka koskee lapsen mielipiteen kuulemistä ja johon viitataan edellä alaviitteessä 94.

Yleissopimuksen tukena toimii lapsen oikeuksien komitea, joka toteuttaa säännöllisiä selvityksiä ja laatii raportteja lasten oikeuksien tilanteesta maailmassa. Erityisesti se julkaisee yleisiä huomautuksia, joissa se esittää näkemyksiä lasten tilanteesta ja antaa suosituksia. Viimeisimmässä yleisessä huomautuksessa⁽⁹⁹⁾ komitea on esittänyt, että lasten oikeudet olisi sisällytettävä täysimääräisesti kaikkien lapsiin vaikuttavien menettelyjen osa-alueisiin sekä periaatteellisella että menettelyllisellä tasolla. Samassa asiakirjassa todetaan, että⁽¹⁰⁰⁾

Komitea kannustaa kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimusten⁽¹⁰¹⁾ ratifioimiseen ja täytäntöönpanemiseen, sillä ne helpottavat lapsen edun soveltamista ja tarjoavat takuut sen täytäntöönpanolle siinä tapauksessa, että vanhemmat asuvat eri maissa.

(99) Yleinen huomautus 14, annettu 29. toukokuuta 2013; ks. http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

(100) Ks. 68 kohta.

(101) Näihin kuuluvat yleissopimus N:o 28: yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta (v. 1980); N:o 33: yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (v. 1993); N:o 23: yleissopimus elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (v. 1973) ja N:o 24 elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (v. 1973).

7. Keskusviranomaisien
ja tuomioistuinten välinen yhteistyö
– 53–58 artikla

Keskusviranomaisilla on keskeinen asema asetuksen soveltamisessa vanhempainvastuuta koskevien kysymysten osalta. Jäsenvaltioiden on nimettävä vähintään yksi keskusviranomainen. Nimetty viranomainen vastaa ihannetapauksessa myös vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen soveltamisesta. Näin voidaan hyödyntää yhteisvaikutuksia ja niitä kokemuksia, joita viranomaisille on kertynyt muiden yleissopimuksen piiriin kuuluvien tapausten hoitamisesta.

7.1. Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto – 54 artikla

Asetuksessa säädetään, että keskusviranomaiset liitetään osaksi siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellista verkostoa⁽¹⁰²⁾ ('Euroopan oikeudellinen verkosto') ja että ne tapaavat toisiaan säännöllisesti verkoston puitteissa keskustellakseen asetuksen soveltamisesta.

7.2. Keskusviranomaisten tehtävät – 55 artikla

Keskusviranomaisten erityisvelvollisuudet luetellaan asetuksen 55 artiklassa. Keskusviranomaisten ei tarvitse suorittaa näitä tehtäviä itse vaan ne voivat antaa ne muiden tehtäväksi.

Vanhempainvastuunkantajan pyynnöstä keskusviranomaisten on pyrittävä kaikin asianmukaisin tavoin keräämään ja vaihtamaan tietoja lapsen tilanteesta, vireillä olevista menettelyistä ja lasta koskevista tuomioista. Keskusviranomaiset myös toteuttavat tarpeelliset toimet tietojen ja avun antamiseksi vanhempainvastuunkantajille, jotka hakevat tuomioiden,

(102) Ks. https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-fi.do?init=true

varsinkin lapsen tapaamisoikeutta ja palauttamista koskevien tuomioiden, tunnustamista ja täytäntöönpanoa niiden alueella.

Keskusviranomaisten tehtäviin kuuluu lisäksi velvollisuus helpottaa tuomioistuinten välistä yhteydenpitoa, mikä on tarpeen erityisesti silloin kun asia siirretään tuomioistuimelta toiselle (ks. 3.3 kohta ja 4 luku). Tällaisissa tapauksissa ne toimivat välittäjinä kansallisten tuomioistuinten ja muiden jäsenvaltioiden keskusviranomaisten välillä.

7.3. Sopimukseen pääsemisen helpottaminen – 55 artiklan e kohta

Toinen keskusviranomaisten tehtävä on 55 artiklan 3 kohdan mukaan sen helpottaminen, että vanhempainvastuunkantajat pääsevät sopimukseen sovittelun tai muiden keinojen avulla, ja lisäksi rajat ylittävän yhteistyön helpottaminen tätä tarkoitusta varten. Sovittelu on osoittautunut tärkeäksi esimerkiksi lapsikaappaustapauksissa, sillä sen avulla voidaan varmistaa, että lapsi saa tavata kaappauksen jälkeen myös toista vanhempaansa ja palauttamisen jälkeen sitä vanhempaa, joka oli suorittanut kaappauksen. On kuitenkin tärkeää, että sovitteluprosessia ei käytetä verukkeena lapsen palauttamisen aiheettomaan viivyttämiseen.

7.4. Lasten sijoittaminen laitokseen tai perheeseen toiseen jäsenvaltioon – 56 artikla

Eräs asetuksen tärkeä säännös koskee lasten sijoittamista hoitolaitokseen tai sijaisperheeseen toiseen jäsenvaltioon. Päätös tällaisesta toimesta

kuuluu asetuksen soveltamisalaan⁽¹⁰³⁾, ja siihen sovelletaan 56 artiklassa esitettyjä tarkkoja säännöksiä tuomioistuinten sekä jäsenvaltioiden keskusviranomaisten ja muiden viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Lyhyesti sanottuna, ennen kuin yhden jäsenvaltion tuomioistuin voi määrätä lapsen sijoittamisesta sijaisperheeseen toisessa jäsenvaltiossa, sen on kuultava keskusviranomaista tai muuta viranomaista, jolla on toimivalta toteuttaa viranomaisten toimia kyseisessä toisessa jäsenvaltiossa lasten sijoittamista koskeissa asioissa. Valtioiden rajat ylittävissä tapauksissa, joissa viranomaisilla olisi rooli kyseisenkaltaisissa jäsenvaltion sisäisissä tapauksissa, pyynnön esittäneen valtion tuomioistuin voi määrätä sijoittamisesta ainoastaan silloin, jos pyynnön vastaanottaneen valtion toimivaltainen viranomainen suostuu tähän. Sellaisessa lapsen sijoittamisen tapauksessa, jossa pyynnön vastaanottaneessa jäsenvaltiossa ei sijoittamisen osalta edellytetä viranomaisten toimia, sijoittamista pohtivan tuomioistuimen tarvitsee ilmoittaa asiasta ainoastaan pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomaiselle tai muulle viranomaiselle.

(103) Ks. 1 artiklan 2 kohdan d alakohta; ks. myös asia C-435/06, C, tuomio 27.11.2007, Kok., s. I-10141, jossa unionin tuomioistuin katsoi, että päätös lapsen sijoittamisesta sijaiskotiin on asetuksen 1 artiklaa sovellettaessa "siviilioikeudellinen" asia, vaikka sijoittamista koskeva menettely on julkisoikeudellinen asia.

Esimerkki:

Tositseikat:

Jäsenvaltion A viranomaiset halusivat sijoittaa teini-ikäisen tytön suljettuun erityishoitolaitokseen hänen alkuperäisen asuinmaansa ulkopuolella, koska hän tarvitsi erityisiä suojelutoimenpiteitä käyttöksensä ja jatkuvan kyseisen valtion hoitolaitoksista karkailun vuoksi. Kyseisessä valtiossa ei ollut tällaisia suljettuja erityishoitolaitoksia, joten viranomaiset katsoivat, että paras vaihtoehto oli sijoittaa tyttö laitokseen jäsenvaltiossa B, jossa hänen äitinsä asui. Keskusviranomaisten välisen yhteydenpidon tuloksena valtion A tuomioistuimelle kerrottiin, että valtiossa B sijaitsevalla hoitolaitoksella oli tytlle paikka, ja tämä tuomioistuin hyväksyi sijoituksen. Tuomioistuin teki päätöksen sijoituksesta. Myös valtion B tuomioistuimet tekivät 20 artiklan mukaisen väliaikaisuenteisen päätöksen. Tyttö siirrettiin valtioon B ja sijoitettiin kyseiseen hoitolaitokseen.

Unionin tuomioistuimen päätös:

Unionin tuomioistuimelta kysyttiin useita kysymyksiä asiassa⁽¹⁰⁴⁾ sovelletuista 56 artiklan mukaisista menettelyistä. Unionin tuomioistuin käytti tilaisuutta hyväkseen selkeyttääkseen useita näkökohtia, joista ensimmäinen liittyi siihen, kuuluiko tällainen päätös asetuksen asialliseen soveltamisalaan. Vastaus tähän oli myönteinen ottaen huomioon unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön asiassa C⁽¹⁰⁵⁾.

(104) Ks. asia C-92/12 PPU, *Health Service Executive v. S.C. ja A.C.*, tuomio 26.4.2012, Kok., s. I-0000.

(105) Mainittu edellä alaviitteissä 20 ja 103.

Toiseksi kysyttiin, mikä valtion B viranomainen oli toimivaltainen hyväksymään sijoituksen. Tähän vastattiin, että julkisoikeudellisen toimivaltaisen viranomaisen on annettava asetuksen 56 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu hyväksyntä ennen lapsen sijoittamista koskevan määräyksen antamista. Se, että hoitolaitos, johon lapsi on tarkoitus sijoittaa, antaa hyväksyntänsä, ei riitä. Olosuhteissa, joissa sijoituksesta määrännyt jäsenvaltion tuomioistuin on epävarma siitä, onko pyynnön vastaanottanut jäsenvaltio pätevästi antanut hyväksyntänsä, koska ei ole ollut mahdollista varmasti vahvistaa sitä, mikä toimivaltainen viranomainen kyseisessä valtiossa oli, jälkikäteen korjaaminen on mahdollista sen varmistamiseksi, että asetuksen 56 artiklassa asetettua vaatimusta hyväksynnästä on noudatettu täysimääräisesti.

Kolmas ja neljäs kysymys koskivat sijoittamista koskevan määräyksen vaikutusta ja täytäntöönpanoa, ja ne nostivat esiin kysymyksen siitä, onko sen jäsenvaltion tuomioistuinten, jossa sijoitus oli tarkoitus toteuttaa, julistettava määräys täytäntöönpanokelpoiseksi ennen kuin sijoitus voitiin toteuttaa. Vastaus näihin kysymyksiin oli, että määräykseen on sovellettava täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisen menettelyä, eikä sillä ole vaikutusta, toisin sanoen sitä ei voida panna virallisesti täytäntöön, ennen kuin se julistetaan täytäntöönpanokelpoiseksi. Tuomioistuin lisäsi, että menettely on toteutettava erityisen nopeasti, ja jos asiasta valitetaan, sillä ei voi olla määräyksen täytäntöönpanoa lykkävää vaikutusta.

Viides ja kuudes kysymys koskivat tilannetta, jossa sen jälkeen, kun sijoittamista koskeva määräys on hyväksytty tietyksi ajaksi, kuten kyseessä olevassa asiassa, annetaan uusi määräys sijoituksen keston

jatkamiseksi ilman uutta hyväksymismenettelyä. Unionin tuomioistuin vastasi tähän melko selkeään sävyyn, että kun sijoituksen hyväksyntä on annettu tietylle ajanjaksolle, sitä ei voida soveltaa määräyksiin, joilla sijoituksen kestoä jatketaan. Tällaisessa tilanteessa on pyydettävä uusi hyväksyntä. Jäsenvaltiossa annettu sijoitusmääräys, joka on julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi jossakin toisessa jäsenvaltiossa, voidaan panna täytäntöön viimeksi mainitussa jäsenvaltiossa vain mainitussa sijoitusmääräyksessä ilmoitetun ajanjakson osalta.

7.5. Keskusviranomaisten resurssit

Keskusviranomaisten on saatava käyttöönsä riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit, jotta ne voivat hoitaa tehtävänsä, ja niiden henkilöstön on saatava asianmukaista koulutusta, joka koskee asetuksen soveltamista ja mielellään myös vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen sekä muiden merkityksellisten perheoikeuden alan asiakirjojen taustaa ja soveltamista. Myös kielikoulutus on hyvin tärkeää, samoin kuin tuomioistuinten henkilöstön, asianajajien ja muiden asetuksen ja yleissopimuksen soveltamisen parissa työskentelevien henkilöiden yhteiskoulutus. Modernin teknologian käyttö on erittäin hyödyllistä asioiden hallinnoinnin nopeuttamisen kannalta, ja sitä olisi edistettävä aina kun mahdollista.

7.6. Tuomioistuinten yhteistyö

Keskusviranomaisille asetetun yhteistyövelvoitteen ohella asetuksessa edellytetään, että eri jäsenvaltioiden tuomioistuimet tekevät yhteistyötä eri

tarkoituksia varten. Eräissä säännöksissä vahvistetaan eri jäsenvaltioiden tuomareille erityisiä velvoitteita, jotka koskevat yhteydenpitoa ja tietojenvaihtoa tilanteissa, joissa asian käsittely siirtyy tuomioistuimelta toiselle (ks. 3.3 kohta) tai jotka koskevat lapsikaappauksia (ks. 4 luku).

7.7. Yhteystuomarit

Tällaisen yhteistyön tukemiseksi ja helpottamiseksi tuomareita kannustetaan ja heitä olisi kannustettava keskustelemaan keskenään sekä Euroopan oikeudellisen verkoston että jäsenvaltioiden toteuttamien aloitteiden puitteissa. Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi on organisoinut vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen liittyvän Haagin epävirallisen kansainvälisen tuomariverkoston, ja sen toiminnasta saatu kokemus on osoittautunut hyödylliseksi tässä yhteydessä⁽¹⁰⁶⁾.

Monet jäsenvaltiot pitävät hyödyllisenä osallistumista oikeudellisten verkostojen perustamiseen nimeämällä yhteystuomareita tai perheoikeuteen erikoistuneita tuomareita avustamaan asetuksen soveltamisessa. Tällaiset Haagin verkostoon kuuluvat järjestelyt on perustettu myös Euroopan oikeudellisen verkoston yhteyteen, ja niiden avulla voidaan luoda edellytykset paremmalle ja tehokkaammalle yhteistyölle paitsi tuomarien ja keskusviranomaisten välillä myös tuomarikunnan keskuudessa, mikä nopeuttaisi asetuksessa tarkoitettua vanhempainvastuuta koskevien asioiden nopeampaa ratkaisemista.

(106) Ks. edellä 3.3.4.2 ja 4.1.5 kohta.

A close-up photograph of a human hand, palm down, hovering just above a row of five small, colorful clay figures. The figures are made of smooth, rounded clay and are colored blue, green, orange, pink, and teal from left to right. The background is a plain, light-colored surface. The text is overlaid on the lower portion of the image, partially covering the figures.

8. Asetuksen ja lasten suojelua
koskevan vuoden 1996 Haagin
yleissopimuksen suhde toisiinsa –
61 ja 62 artikla

8.1. Kyseisten asiakirjojen soveltamisala

Asetuksen soveltamisala on jokseenkin sama kuin toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19. lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen⁽¹⁰⁷⁾ ("vuoden 1996 Haagin yleissopimus") soveltamisala. Molemmat sisältävät sääntöjä tuomioistuimen toimivallasta sekä vanhempainvastuuta koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Suurin ero on se, että vuoden 1996 Haagin yleissopimus sisältää määräyksiä myös sovellettavasta laista.

8.2. Ratifiointi EU:n jäsenvaltioissa

Tämän asiakirjan laatimisajankohtana [kesäkuu 2014] kaikki EU:n jäsenvaltiot kahta lukuun ottamatta ovat ratifioineet vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen tai liittyneet siihen. Poikkeuksen muodostavat Belgia ja Italia, jotka ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen, mutta eivät ole vielä ratifioineet sitä. Yleissopimus on tullut voimaan sen ratifioineiden jäsenvaltioiden osalta. Asetuksen ja yleissopimuksen välistä suhdetta täsmennetään asetuksen 61 ja 62 artiklassa.

(107) Professori Paul Lagarde on laatinut selitysmuistion vuoden 1996 Haagin yleissopimuksesta: http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943

8.3. Mitkä asiat kuuluvat asetuksen, mitkä vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan? – 61 ja 62 artikla

Se, sovelletaanko asetusta tai yleissopimusta johonkin tiettyyn tapaukseen, ratkaistaan tarkastelemalla seuraavia seikkoja:

8.3.1. Koskeeko asia asetuksen soveltamisalaan kuuluvaa kysymystä?

Asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa jäsenvaltioiden välillä sovelletaan asetuksen säännöksiä ensisijaisina yleissopimukseen nähden. Näin ollen tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa asioissa sovelletaan ensisijaisesti asetusta. Toisaalta jäsenvaltioiden välisissä sovellettavaa lakia koskevissa asioissa sovelletaan yleissopimusta, koska tämä seikka ei kuulu asetuksen soveltamisalaan.

8.3.2. Onko kyseessä olevan lapsen asuinpaikka jäsenvaltion alueella?

Jos vastaus on kyllä sekä 8.3.1 että 8.3.2 kohdassa, asetusta sovelletaan ensisijaisena yleissopimukseen nähden.

8.3.3. Koskeeko asia toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antaman päätöksen tunnustamista ja/tai täytäntöönpanoa?

Tätä kysymystä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia asetuksen sääntöjä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltioiden toimivaltaisten tuomioistuinten tekemiin päätöksiin. Sillä, asuuko lapsi jonkin jäsenvaltion alueella, ei siis ole merkitystä, kunhan kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta tehdä asiassa päätös. Tämän vuoksi tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia asetuksen sääntöjä sovelletaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten tekemiin päätöksiin, vaikka lapsi asuisi kolmannessa maassa, joka on yleissopimuksen sopimuspuoli. Tarkoituksena on varmistaa, että voidaan muodostaa yhteinen oikeusalue. Tämä edellyttää, että kaikki Euroopan unionin toimivaltaisten tuomioistuinten päätökset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön yhteisten sääntöjen mukaisesti.

8.3.4. Rajoitettu oikeuspaikkavaihtoehto – 12 artikla

Kuten 3.2.6 kohdassa todetaan, asetuksen 12 artiklalla otetaan käyttöön rajoitettu oikeuspaikkavaihtoehto, jonka mukaan osapuoli voi viedä asian käsiteltäväksi jonkin jäsenvaltion tuomioistuimeen, vaikka lapsen asuinpaikka ei olisi kyseisessä jäsenvaltiossa, jos tällä on siihen kuitenkin kiinteät siteet.

Vaihtoehtoa ei ole rajoitettu ainoastaan tilanteisiin, joissa lapsen asuinpaikka on jonkin jäsenvaltion alueella, vaan sitä voidaan soveltaa myös silloin kun lapsen asuinpaikka on kolmannessa maassa, joka ei ole vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli. Tällöin 12 artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan lapsen edun mukainen, erityisesti (mutta ei ainoastaan) siinä tapauksessa, että oikeudenkäynti osoittautuu mahdolliseksi kyseisessä kolmannessa maassa⁽¹⁰⁸⁾. Jos lapsen asuinpaikka sen sijaan on sellaisessa kolmannessa maassa, joka on yleissopimuksen sopimuspuoli, sovelletaan yleissopimuksen sääntöjä.

(108) Ks. asetuksen 12 artiklan 4 kohta.

Oppaan taulukoiden ja kaavioiden luettelo

<i>Taulukko / kaavio</i>	<i>oppaan kohta</i>
Avioliittoasioita koskeva toimivalta	2.3.2
Toimivaltaisen tuomioistuimen suorittama analyysi vanhempainvastuuta koskevista asioista	3.2.2
Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen	3.2.4.2.8
Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn	3.3.4.4
Lapsikaappauksia koskevien uusien sääntöjen pääperiaatteet	4.1.4
Poikkeukselliset tilanteet, joissa toimivalta siirtyy palauttamispyyntöön vastaanottavalle jäsenvaltiolle	4.2.1.2
Toimivalta lapsikaappaustapauksissa – 10 artiklan vaikutus	4.2.2
Lapsen palauttaminen – vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen vertailu	4.3.6
Lapsen palauttaminen kaappauksen jälkeen – eräitä käytännön näkökohtia	4.4.6
Menettely lapsikaappaustapauksissa palauttamattajättämisspätöksen jälkeen	4.4.9

Oppaassa mainittujen oikeustapausten luettelo

<i>Unionin tuomioistuimessa käsitellyt asiat</i>	<i>Asia – oppaan kohta</i>
Asia C-168/08, Hadadi v. Hadadi, tuomio 16.7.2009, Kok., s. I-6871	2.3.4
Asia C-523/07, A, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2805	2.3.5, 3.1.1.3, 3.1.3.2 ja 3.2.3.2
Asia C-68/07, Sundelind Lopez v. Lopez Lizazo, tuomio 29.11.2007, Kok., s. I-10403	2.3.6 ja 2.3.8
Asia C-260/97, Unibank A/S v. Flemming G. Christensen, tuomio 17.6.1999, Kok., s. I-3715	2.5.5
Asia C-435/06, C, tuomio 27.11.2007, Kok., s. I-10141	3.1.1.3 ja 7.4
Asia C-256/09, Bianca Purrucker v. Guillermo Valles Perez, tuomio 15.7.2010, Kok., s. I-7353, ("asia Purrucker I")	3.1.3.4, 3.2.2, 3.4.2, 3.5.1 ja 5.1.1
Asia C-497/10 PPU, Mercredi v. Chaffe, tuomio 22.12.2010, Kok., s. I-14309	3.2.3.2
Ennakkoratkaisupyyntö asiassa C-656/13 (2014/C 85/19), L v. M, R ja K	
Ennakkoratkaisupyyntö asiassa C-436/13, E v. B	

Asia C-296/10, Bianca Purrucker v. Guillermo Valles Perez, tuomio 9.11.2010, Kok., s. I-11163, ("asia Purrucker II")	3.4.2	Raw v. Ranska, valitus N:o 10131/11	5.3.1 ja 5.3.2
Asia C-195/08 PPU, Inga Rinau, tuomio 11.7.2008, Kok., s. I-5271	3.5.1, 4.4.1, 4.4.6.4, 4.4.6.5, 4.4.6.6 ja 5.1.3	Shaw v. Unkari, valitus N:o 6457/09	5.3.1
Asia C-211/10 PPU, Povse v. Alpagó, tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-06673	4.1.4, 4.2.1.2, 4.4.6.5 ja 5.2	Prizzia v. Unkari valitus N:o 20255/12	5.3.1
Asia C-400/10 PPU, McB v. L.E., tuomio 5.10.2010, Kok., s. I-8965	4.3.2.1 ja 6.6	Iosub Caras v. Romania, valitus N:o 7198/04	5.3.2
Asia C-403/09 PPU, Detiček v. Sgueglia, tuomio 23.12.2009, Kok., s. I-12193	5.1.2	Deak v. Romania ja Yhdistynyt kuningaskunta, valitus N:o 19055/05	5.3.2
Asia C-491/10 PPU, Aguirre Zarraga v. Pelz, tuomio 22.12.2010, Kok., s. I-14247	5.1.3 ja 6.6	Maumosseau ja Washington v. Ranska, valitus N:o 29388/05	5.3.4
Asia C-92/12 PPU Health Service Executive v. S.C. ja A.C., tuomio 26.4.2012, Kok., s. I-0000	7.4	Lipkowski v. Saksa, valitus N:o 26755/10	5.3.4
<i>Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa käsitellyt asiat</i>		Povse v. Itävalta, valitus N:o 3890/11	5.3.4
<i>Asia – oppaan kohta</i>		Raban v. Romania, valitus N:o 25437/08	5.3.4
Iglesias Gil v. Espanja, valitus N:o 56673/00	5.3.1	Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi, valitus N:o 41615/07	5.3.4 ja 5.3.5
Ignaccolo-Zenide v. Romania, valitus N:o 31679/96	5.3.1	Šneersone ja Kampanella v. Italia, valitus N:o 14737/09	5.3.5
Maire v. Portugali, valitus N:o 48206/99	5.3.1	B v. Belgia, valitus N:o 4320/11	5.3.5
PP v. Puola, valitus N:o 8677/03	5.3.1	X v. Latvia, valitus N:o 27853/09	5.3.5 ja 5.3.6

Oppaan sähköinen versio on saatavilla verkkosivustolla

<http://e-justice.europa.eu>

***Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi.***

**Yhteinen maksuton palvelunumero (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Saat pyytämäsi tiedot maksutta. Myös useimmat puhelut ovat maksuttomia, joskin jotkin operaattorit, puhelin kioskit tai hotellit voivat periä puhelusta maksun.

Kansikuva, p. 4, p. 68: © iStockphoto
P. 8, p. 18, p. 48, p. 76, p. 82, p. 88: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39741-7
doi:10.2838/28874

© Euroopan unioni, 2014
Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Printed in Belgium

PAINETTU KLOORIVALKAISEMATTOMALLE PAPERILLE (ECF)

Yhteystiedot

Euroopan komissio

Oikeusasioiden pääosasto

Euroopan oikeudellinen verkosto

(siviili- ja kauppaoikeus)

just-ejn-civil@ec.europa.eu

<http://ec.europa.eu/justice/civil>

